

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZMİR'DE YAŞAYAN BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN
KÜLTÜRÜ: SARNIÇ BELDESİ ÖRNEĞİ

Burcu Nur YAPAR

Danışman
Prof. Dr. Selma GÜLSEVİN

İZMİR-2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İzmir’de Yaşayan Bulgaristan Türklerinin Kültürü: Sarnıç Beldesi Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.... / / 2023

Burcu Nur YAPAR

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
İzmir’de Yaşayan Bulgaristan Türklerinin Kültürü Sarnıç Beldesi
Örneği
Burcu Nur YAPAR

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Programı

Günümüzde; medya, teknoloji, kentleşme ve sanayileşmenin kültür üzerinde birtakım olumsuz etkiler yarattığını söylemek mümkündür. Bu süreçler neticesinde oluşan küresel kültürün yerel kültürlerin unutulmasına hatta karamsar bir ifadeyle belirtecek olursak yok olmasına yol açmaya başladığı iddia edilebilir. Yerel kültürün unutulması ve yok olmasına yol açmaya başlaması yerel kültürün korunmasına yönelik çeşitli politikaların-ki en önemlilerden birisi de UNESCO’nun yaptığı çalışmalardır- oluşturulmasını sağlamıştır. Yerel kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için yapılabilecek çalışmaların belki de başında yörenin halkbilgisi unsurlarının derlenmesi gelmektedir.

Bu çalışmada öncelikle araştırma sahamız olan Bulgaristan’ın konumu, tarihi, demografik yapısı ve ekonomisi hakkında bilgi verilerek çalışma sahasında tespit edilen halk bilgisi unsurları belli bir tasnif metodu oluşturularak sınıflandırılmıştır. Daha sonra ise çalışma sahasında tespit edilen halk bilgisi unsurları belli bir tasnif metodu oluşturularak sınıflandırılmış, yörenin sahip olduğu zengin halk bilgisi birikimi ortaya koyularak Türk Halkbilimi sahasına katkı yapılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Kültürü, Folklor, Bulgaristan Türkleri.

ABSTRACT

Master's Thesis

Culture of Bulgarian Turks Living in IzmirSarnıç Municipality Example

Burcu Nur YAPAR

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

Turkish Language and Literature Program

Today, it is possible to say that media, technology, urbanisation and industrialisation have some negative effects on culture. It can be claimed that the global culture formed as a result of these processes has begun to cause local cultures to be forgotten or even, to put it pessimistically, to disappear. The fact that local culture is forgotten and begins to lead to its extinction has led to the - creation of various policies- one of the most important of which is the work carried out by UNESCO- for the protection of local culture. Perhaps the most important work that can be done to protect local culture and transfer it to future generations is the compilation of folklore elements of the region.

In this study, firstly, information about the location, history, demographic structure and economy of Bulgaria, which is our research area, is given and the folklore elements identified in the study area are classified by creating a certain classification method. Then, the elements of folklore identified in the study area are classified by creating a certain classification method, and it is aimed to contribute to the field of Turkish Folklore by revealing the rich folklore accumulation of the region.

Keywords: Turkish Culture, Folklore, Bulgarian Turks.

**İZMİR’DE YAŞAYAN BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN KÜLTÜRÜ SARNIÇ
BELDESİ ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
EK LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**BULGARİSTAN’IN, TARİHİ, COĞRAFİ, NÜFUS VE EKONOMİK
DURUMANA GENEL BİR BAKIŞ**

1.1.BULGARİSTAN VE BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN TARİHİ	4
1.1.1. Bulgaristan’da Yaşayan Bulgaristan Türklerinin Nüfus Durumu	5
1.1.2. Bulgaristan Türklerinin Göç ve Asimilasyon Süreci	6
1.1.3. İzmir’e Göç Eden Bulgaristan Türklerinin Yerleşim Süreci	7
1.2.BULGARİSTAN’IN COĞRAFİ DURUMU	10
1.2.1. Bulgaristan’ın Ekonomik Durumu	11
1.3. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ	12
1.3.1. Bulgaristan Türkleri Halk Kültürü Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalar	12
1.3.2. Kitaplar	12
1.3.3. Tezler	13

İKİNCİ BÖLÜM
İZMİR’DE YAŞAYAN BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

2.1.GELENEKSEL MADDİ KÜLTÜREL ÇEVRE VE TÜRK HALK	
MİMARİSİ	15
2.1.1.Türk Halk Mutfağı ve Beslenme Gelenekleri	16
2.1.1.1. Banička	20
2.1.1.2. Ponička	20
2.1.1.3. Akıtma	20
2.1.1.4. Dızmana	20
2.1.1.5. Kifla	20
2.1.1.6. Yahni	21
2.1.1.7. Lutenitsa	21
2.1.1.8. Köfte Çorbası	21
2.1.1.9. Kuru Fasulye Çorbası	22
2.1.1.10. Akıtma	22
2.1.1.11. Kıvrırma Dolangaç (Kol Böreği)	23
2.1.1.12. Bamyalı Tavuk	23
2.1.1.13. Güveçte Sebze	24
2.1.1.14. Acele Tatlı	24
2.1.1.15. Kırmızı Biber Turşusu	25
2.1.2.Geleneksel Giyim-Kuşam Süsleme	26
2.1.2.1. Entari	28
2.1.2.2. Şalvar	28
2.1.2.3. Ferace (Ferece)	29
2.1.2.4. Beyaz Yaşmak	29
2.1.2.5. Poşu	29
2.1.3.Türk Halk Bilgisi	29
2.1.3.1. Halk Hekimliği ve Eczacılığı	30
2.1.3.2. Halk Takvimi	31
2.1.4.Türk Halk İnançları ve Ritüel	33

2.1.4.1. Nazar İnancı	33
2.1.4.2. Kurban Kesme Geleneği	36
2.1.4.3. Uğur/Uğursuzluk Büyü ve Bereket İnancı	37
2.1.4.3.1. Ağaç Kesimi	37
2.1.4.3.2. Al Basması	37
2.1.4.3.3. Ay	38
2.1.4.3.4. Aylar ve Günler	38
2.1.4.3.5. Düşlerin Yorumlanması	38
2.1.4.3.6. Eşik	40
2.1.4.3.7. Eşya	40
2.1.4.3.8. Hayvanlar ile Alakalı	40
2.1.4.3.9. Hıdrellez	41
2.1.4.3.10. İğne-Dikiş	41
2.1.4.3.11. İp	41
2.1.4.3.12. Konuk	41
2.1.4.3.13. Kurban	41
2.1.4.3.14. Mutfak Eşyaları	42
2.1.4.3.15. Nazar Değmesi-Kurşun Dökme	42
2.1.4.3.16. Ocak	42
2.1.4.3.17. Ölüm ile İlgili	42
2.1.4.3.18. Uğur-Uğursuzluk	43
2.1.4.3.19. Zakkum	43
2.1.4.3.20. Muharrem Ayı	43
2.1.4.4. Yağmur Duası Geleneği	43
2.1.5. Geçiş Dönemi, Töre, Törenler ve Gelenekleri	44
2.1.5.1. Bir Geçiş Dönemi Olarak Doğum ve Çocukla İlgili Gelenekler	45
2.1.5.1.1. Doğum Öncesi Ritüeller	45
2.1.5.1.2. Ağırlandık	45
2.1.5.1.3. Bebek Şenlikleri	45
2.1.5.1.4. Ad Koyma	45
2.1.5.1.5. Beslenme ve Bakım Gelenekleri	46

2.1.5.2. Bir Geçiş Dönemi Olarak Evlenme ve Gelenekler	47
2.1.5.3. Bir Geçiş Dönemi Olarak Ölüm ve Ölüme Bağlı Gelenekler	50
2.1.5.3.1. Vefat	50
2.1.5.3.2. Yıkama	50
2.1.5.3.3. Kefenleme	51
2.1.5.3.4. Cenaze Namazı	51
2.1.5.3.5. Defin	51
2.1.6. Bayramlar ve Kutlama Törenleri Çalışmaları	51
2.1.6.1. Bayram Kavramı ve Özellikleri	51
2.1.6.2. Dini Bayramlar ve Kutlamalar	52
2.1.6.3. Mevsimlik Bayramlar	53
2.1.6.4. Asker Uğurlama ve Karşılama	54
2.1.6.5. Hacı Uğurlama ve Karşılama	54
2.1.7. Geleneksel Yardımlaşma, Dernek ve Eğitim Kurumları	55
2.1.7.1. Komşuluk	56
2.1.7.2. İmece	56
2.1.8. Türk Halk Edebiyatı	58
2.1.8.1. Anonim Halk Edebiyatı	58
2.1.8.2. Âşık Tarzı Destan	58
2.1.8.3. Masal	61
2.1.8.3.1. Deliorman Türk Masalı Akıl ve İncir	62
2.1.8.3.2. Deliorman Türk Masalı Namus (Küçük Masal)	64
2.1.8.4. Fıkra	65
2.1.8.5. Efsane	66
2.1.8.6. Menakıbnâme	68
2.1.8.7. Tekerleme	68
2.1.8.8. Bilmece	69
2.1.8.9. Mânî	70
2.1.9. Türk Halk Eğlenceleri	71
2.1.9.1. Çocuk Oyunları	71
2.1.9.1.1. Mendil Kapmaca	72
2.1.9.1.2. Bezirganbaşı	72

2.1.9.1.3. Hımbıl	73
2.1.9.1.4. Çember Oyunu	73
2.1.9.1.5. Çelik Çomak	74
2.1.9.1.6. Topaç Çevirme	75
2.1.9.1.7. Birdir Bir Oyunu	76
2.1.9.1.8. Yağ Satarım Bal Satarım	77
2.1.9.1.9. Kaleli Yakan Top Oyunu	77
2.1.9.1.10. Taş Kâğıt Makas	78
2.1.9.1.11. Adam Asmaca	78
2.1.9.1.12. Kutu Kutu Pense	79
2.1.9.1.13. İsim Şehir Hayvan Bitki Eşya	79
2.1.9.1.14. İstop Oyunu	79
2.1.9.1.15. Saklambaç Oyunu	80
2.1.9.1.16. Körebe Oyunu	80
2.1.9.1.17. Uzun Eşek Oyunu	81
2.1.9.1.18. Kâğıttan Uçak Yapma	82
2.1.9.1.19. Sessiz Sinema	82
2.1.9.1.20. İp Atlama	83
2.1.9.2. Geleneksel Spor Araştırmaları	84
2.1.10. Türk Adbilimi ve Adlandırma Gelenekleri	85
2.1.11. Bulgaristan Türklerinin Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekleri	85
2.1.11.1. Tütüncülük	85
2.1.11.2. Bağcılık	86
SONUÇ	87
KAYNAKÇA	91
EKLER	

KISALTMALAR

Akt.	Aktaran
Bk.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
KK	Kaynak Kişi
mad.	Maddesi
MÖ	Milattan önce
MS	Milattan sonra
s.	Sayfadan Sayfaya
vb.	Ve benzeri
t.y	Basım tarihi belli değil

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 2000 Yılı Nüfus Sayımı İlk Yedi ile Göre Türkiye'deki Bulgaristan Doğumlu Nüfus Sayısı	s.7
Tablo 2: 2000 Yılı Nüfus Sayımına Göre İzmir'de İlçeler Bazında İlk Nesil Göçmenlerin Oranları	s.8
Tablo 3: Bulgaristan ve Türkiye Benzer Yemek İsimleri ²	s. 19

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Rumlar'dan Kalma Süleyman Zenginobuz'a Ait 12 Sokaktaki Ev s.16

Şekil 2: Kâğıttan Uçak Yapma s.82

EK LİSTESİ

EK 1: Bulgaristan Göçmenlerine Ait Fotoğraflar

ek s.1

GİRİŞ

Bir bilim dalı olan halk bilimiyle ilgili çalışmalar XIX. asırda başlamıştır. XVIII. asrın sonlarında Herder, “halk türküsü (Volkslied), halk ruhu (Volkseele) ve halk inanması (Volksglaube)” vb. kavramlar kullanmıştır. Herder’in meşhur “*Halk Türküleri Antolojisi* (Stimmen der Völker in Liedern)” ilk kez 1778-1779 arasında yayınlanmıştır ancak tam olarak bilimsel manadaki halk bilimi araştırmaları sonraki bir aşamaya dek yapılmamıştır. Grimm Kardeşler meşhur *Hinder und Hausmarchen*’lerinin ilk cildini 1812 senesinde bastırmıştır ama İngilizce folklore sözcüğü, W. Thomson ilk kez 1846 yılında yazana dek kullanılmamıştır (Oğuz ve diğerleri, 2006: 12).

XIX. yy.’da Avrupalı halk bilimciler halkı (folk) tanımlarken onu şehirli, edebî derecede okuryazar, zengin, yöneten, elit tabaka, medeni ve aydın olarak adlandırılan kesim ile ilkel (primitif), cahil, medeniyetle henüz tanışmamış olan en alt tabaka arasında kalan “orta tabaka” olarak düşünmüş ve yalnızca bu orta tabakayı “halk” olarak nitelendirmişlerdir. Bu halk bilimcilere göre halk, şehirde yaşamayan ama şehre yakın olan idi; yani taşralıydı. O, yöneten değil yönetilen, köylü, yeterince eğitim almamış, teknolojiyle ilgisi zayıf olan gruptu. Bu grup, medeni gruba göre daha muhafazakâr, toplumun eski değerlerini hâlâ yaşatan gruptu. Öyleyse bir toplum, kendi atalarının en eski dönemlerine ait kültürünü öğrenmek için ilkel topluluklara gitmeye ya da arkeolojik bulguları beklemeye gerek duymadan “halk” adı verilen bu köylü ve taşralı gruba giderek kendi eski kültürü hakkında bilgi edinebilecekti (Dundes, 1998: 139).

Avrupa’nın Osmanlıyı daha belirgin bir biçimde etkilemeye başladığı Tanzimat Dönemi’nde, Avrupalı halk bilimcilerin de etkisiyle, toplum “havas” (aydınlar, yöneticiler, yüksek eğitim almış olanlar vb.) olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Aslında bu farklılaşma, Tanzimat Dönemi’nden önce de kendisini göstermeye başlamıştı (Dundes, 1998: 139).

Dundes’in halk tarifiyse farklıdır. Halk kelimesi, minimum bir müşterek unsuru paylaşmakta olan belli bir grubu belirtmektedir. Bunları birbirine bağlayan unsur müşterek meslek, dil ya da din olabilmektedir fakat ne olduğu da önemsizdir.

Söz konusu unsurlardan daha mühim olan noktaysa belli bir nedene dayalı olarak kurulan grubun kendisine ait kabul ettiği kimi geleneklerinin bulunmasıdır. Araştırmacı, buna göre, bir grubun minimum iki insandan oluşabileceğini fakat halk bilimin ele aldığı halk grubununsa genel olarak daha çok bireyden oluştuğunu söylemektedir (Ekici, 2015: 6).

Bu değerlendirmeler ışığında modern bir “halk” tanımıyla halk bilgisini şu şekilde özetlemek olanaklıdır:

Halk, belirli bir gelenek içerisinde oluşan yaratmalarla birbirlerine bağlanmış olan, bir ürünü kendisinin olduğunu düşünen kişilerden müteşekkil topluluktur. Bu topluluktaki tüm üyelerce bilinen ve tanınan halk bilgisi ürününün ne olduğuyorsa, yine o ürünün metni, yapısı ve oluştuğu çevreyle koşullara, yani bağlama dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Estetik ve sanatsal endişe olan maddi manevi olgularda aranmaktadır. Diğer bir deyişle; metni, yapısı ve dokusu, oluşturulduğu koşullar ve çevre bakımından kendisine özgü sanatsal kıymeti bulunan bir yaratmaya sahip olduğunu savlayan belli bir topluluk halk kavramıyla ifade edilebilir (Ekici, 2015: 8).

Ekrem Kıracı ise Alan Dundes’in açıklamaları doğrultusunda halk kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “Kendi sosyal çevresi içinde, en azından ortak bir görenek veya gelenek oluşturabilecek kadar bir arada yaşayan, üreten, tüketen ya da paylaşılan insan grubuna ‘halk’ denir. Halk; benzer, ortak ve hatta aynı geleneksel duyuş, düşünüş, inanış, tavır ve davranışlara sahip; aynı geleneksel pratiklere katılan herkestir. Çeşitli boyutlarda ve niteliklerde halk grupları oluşabilir, bu oluşumların sürekliliği de değişken olabilir. “Ev halkı”, “mahalle halkı”, “köy kasaba ya da şehir halkı”, “bölge halkı”, “Türk halkı”, gibi... Hatta “erkek milleti”, “şoför milleti” gibi hemcinsleri ya da mesleki grupları bile birer halk grubu sayabiliriz” (Ekici, 2015: 5).

Halk kelimesi, baştan başlayarak oluşturulan ve muhtevası ya da kalıbı devamlı yenilenerek geliştirilmiş olan, geleneklerini, göreneklerini, inançlarını ve anlayışlarını sürdüren ya da sürdürmeye gayret eden tüm grupları, yani ulusu içine alır. Günümüzde de söz konusu kalıplara göre yeni yaratımlar üreten ve söz konusu yaratımları kullanan belli bir insan, bunları bir grupta paylaştığı zaman, toplumsal konum ya da mesleki etiketi fark etmeksizin halk bilimi bağlamında değerlendirildiği vakit “halk” teriminin içerisinde bulunur. Sayılarını belirleyemediğimiz söz konusu kültürel stillerin, kalıplarla yapıların oluşturduğu ve oluşturmayı sürdürdüğü bilgi, halk bilgisidir (Ekici, 2015: 10). Bu çalışmada Bulgaristan esas alınırken yöreye ait halk bilgisinin tespitine

yönelik çalışma ve araştırma yapılmış, tespit edilen halk bilgisi ürünleri belli bir tasnif doğrultusunda çalışmada yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BULGARİSTAN'IN, TARİHİ, COĞRAFI, NÜFUS VE EKONOMİK DURUMANA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. BULGARİSTAN VE BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN TARİHİ

Bulgaristan'ın tarihi binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. “Trakya” adlı bir kavim, MÖ 400'den sonra bölgeye ilk kez yerleşmiştir. Trakyalıların yarı göçebe oldukları ve atları iyi kullandıkları bilinmektedir. MS 100 yılında Roma İmparatorluğu, Bulgaristan topraklarını fethetmiştir. Modern Plovdiv şehri bu aşamada Romalılarca kurulmuştur. 4. asrın ortasında Roma İmparatorluğu'nun bölünmesinin ardından Bizans İmparatorluğu şeklinde bilinen Doğu Roma, Bulgaristan'ı yönetmiştir. Fakat Bizans'ın gerilemesi ile Bulgaristan'a güçlü bir Slav göçü olmuş ve daha sonra Orta Asya'dan Hun orduları Bulgaristan'a yerleşmiştir. Tuna Nehri'ni aşır buraya yerleşen Hunlar, Bulgar devletini kurmuş ve Slavlarla birlikte yaşamışlardır.

8. yüzyılda Bulgaristan hükümdarı ve tebaası Hristiyanlığa geçmiş ve sonraki yüzyıllarda ülke beklenmeyen bir gerileme deneyimleyerek tekrar Bizans İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. 11. asırda “Bogomiller” adlı dinsel bir tarikat, Bulgar topraklarına yayılarak ve Hristiyan unsurlarla karışarak bölgede ilginç bir ruhani hava yaratmıştır. Bulgaristan'daki “Bogomil” üstünlüğü, 14. yüzyılda Türklerin Balkanlar'a hâkim bir güç olarak yaklaşmasıyla ortadan kalkmıştır. 1393 yılında eski başkenti Tırnova'yı fetheden Osmanlı İmparatorluğu, sonraki 500 senede Bulgaristan'da mevcudiyetini devam ettirmiştir. Bu proseste İslami unsurlar ile bir arada yaşayan Bulgarlar, çift dinli ve kültürlü bir yapıya sahip olmuştur. İki müstahkem geleneğin sentezi ve Bulgaristan'la Anadolu arasındaki devamlı göçler, Bulgaristan'ı Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki en mühim kapılarından birisi durumuna getirmiştir. Fakat 1789'da başlamış olan Fransız Devrimi'nin yarattığı ulusçu ortam Bulgarların isyan etmesine neden olmuş ve Bulgarlar kendi ulusal ve bağımsız devletlerini kurmak üzere uzun bir mücadeleye girişmişlerdir (Yavuz, 2019).

Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan'da yaşayan Türk kökenli bir etnik grup olarak

biliniyor. Bulgaristan'da Türkler, toplumun yaklaşık %9'unu oluştururlar.

Bulgaristan'da Türk varlığı, tarihsel olarak Orta Asya'dan gelen Türk boylarının bölgeye yerleşmesiyle başlar. Özellikle 7. yüzyıldaki göçebe Oğuz Türklerinin bölgeye yerleşmesiyle Türk varlığı güçlenir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'ı fethetmesiyle de Türk nüfusu artar. Osmanlı döneminde Türkler, Bulgaristan'ın çeşitli bölgelerinde yaşar ve kültürel yerleşim bölgesini yayarak önemli bir etki bırakır. (Yavuz, 2019).

Ancak Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra Türkler üzerinde asimilasyon politikaları uygulanmaya başlanır. Bu dönemde Türklerin soyadları kilisede değiştirilir, Türkçe eğitim yasaklanır ve Türk kültürü bastırılır.

1989 yılında Sovyet Bloğu'ndaki değişimler ve uluslararası baskılar sonucunda Bulgaristan hükümeti, Türklerin Türkiye'ye göç etmesine izin verir. Bu dönemde yaklaşık 350.000 Bulgar Türkü Türkiye'ye göç eder. Göç eden Türklerin bir kısmı daha sonra Bulgaristan'a dönerken bir kısmı Türkiye'de kalır. (Çay, 1985: 65-69).

Bugün Bulgaristan'da yaşayan Türkler, etnik kimliklerini koruma çabası içindedir. Bulgaristan'da Türkçe eğitim veren okullar, Türk kültürü yaşayan dernekler ve şirketler bulunmaktadır. Türkler, Bulgaristan'daki siyasi temsillerini elde etmek için Hareket Partisi (DPS) adlı bir siyasi parti kurmuşlardır.

Bulgaristan Türkleri, Türkçenin yanı sıra Bulgarca da konuşurlar. Kültürel olarak geleneksel Türk giyimleri, müzikleri ve yemekleriyle kültürlerini devam ettirirler. Balkanlar'ın karmaşık etnik yapısına sahip olan Bulgaristan Türkleri, Türk kültürünün bir parçası olarak görülürler (Çay, 1985: 65-69).

1.1.1. Bulgaristan'da Yaşayan Bulgaristan Türklerinin Nüfus Durumu

Bulgaristan'da yaşayan Bulgaristan Türklerinin nüfus durumu zaman içinde değişikliklere uğradığı için kesin bir sayı vermek zordur. Bulgaristan'da yapılan son resmî nüfus sayımı 2011 yılında gerçekleştirilmiştir ve bu sayıma göre Türkler, toplam kitlenin %9.4'ünü oluşturmuştur.

Bulgaristan'da Türk azınlığının nüfusu zaman içinde azalmıştır. Bunun birkaç nedeni vardır: İlki, Bulgaristan'da Sovyet dönemi ve sonrasında uygulanan asimilasyon politikaları nedeniyle Türklerin kendi kültürlerini ve kimliklerini koruma

m¼cadelesi vermeleridir. Bu politikalar, T¼rklerin Bulgarlaştırılmasını hedeflemekteydi ve T¼rkçe ¼ğretimi ve k¼lt¼rel kullanımı baskı altına alınmıştı.İkinci olarak, 1989 yılında Bulgaristan'daki g¼ç yayılımı da T¼rk kitlesini etkilemiştir. Bu d¼nemde Bulgaristan h¼k¼meti, T¼rklere y¼nelik zorunlu g¼ç politikası uygulamıştır. Yaklaşık 350.000 Bulgaristan T¼rk¼ T¼rkiye'ye g¼çmek mecburiyetinde kalmıştır. Ancak bunların bir kısmı sonradan Bulgaristan'a d¼nm¼řt¼r.

1.1.2. Bulgaristan T¼rklerinin G¼ç ve Asimilasyon S¼reci

Osmanlı İmparatorluğu d¼neminde Balkanlar'da yaşayan T¼rk topluluklarından olan Bulgaristan T¼rkleri, 1878 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan Savaşları sonucunda imzaladığı çeşitli anlaşmalarla Bulgaristan'ın bir parçası h¼line gelmişlerdir. Bulgaristan T¼rkleri, Bulgaristan'ın kom¼nist rejimi d¼neminde (1944-1989) başta Bulgarlaştırma politikaları olmak ¼zere ¼nemli zorluklarla karşılaşmıştır. Birçok Bulgaristan T¼rk¼, zorunlu olarak Bulgarlaştırılmıştır. Kimliklerini korumak isteyenler ise T¼rk k¼lt¼r¼n¼ yaşatmaya ¼alıřmışlardır.

Bulgaristan'daki sosyalist sistem, 1970 senesinden başlayarak uyguladığı “Bulgarlaştırma” politikası ile azınlığı mecburi olarak eritmeyi, bu sayede Tuna boylarında bir tane T¼rk'¼n bile bulunmadığını t¼m d¼nyaya duyuracak bir Bulgaristan tarihi oluşturmayı hedeflemiştir. S¼z konusu politikanın ilk evresi olarak T¼rk okulları kapatılmış, T¼rk dilinin kullanılması yasaklanmış, camiler yıkılmış ya da farklı amaçlar i¼in tahsis edilmiştir. İbadetlerin, k¼lt¼rel faaliyetlerin, ¼rflerin ve âdetlerin devam ettirilmesi yasaklanmıştır. Sosyalist sistemin amacı yalnızca T¼rkleri eritmek değil, T¼rkl¼ę¼n b¼t¼n izlerini Rumeli'den tamamıyla silerek kaldırmaktır. Bunun ger¼ekleřmesi i¼in ¼ok fazla baskılara, tahriklere ve ¼aę dışı girişimlere başvurulmuştur. (G¼ler, 2014: 7-10).

Bulgaristan'daki T¼rk azınlığa uygulanan baskılar, 1984 senesinde tam bir politik jenositte, k¼lt¼rel asimilasyon olmuştur. M¼řl¼man T¼rklerin mezar taşlarının ¼st¼ndeki yazılarla simgeler de kazınmış, M¼řl¼manların ¼l¼lerini dinsel gereklere uygun bi¼imde defnetmesine m¼saade edilmemiş, T¼rkleri ulusal varlığından koparmak amacıyla ¼rf ve âdetler yasaklanmıştır. Evlerin i¼erisinde ¼eyiz sandıklarına dek uzanan Bulgarların elleri, b¼y¼k annelerin sandıklarındaki ulusal Rumeli giysileri

arasında çok az bulunan şalvarları da parçalamıştır (Güler, 2014: 7-10).

1989 yılında Bulgaristan'da siyasi değişiklikler yaşanmış ve komünist rejim sona ermiştir. Bu süreçte Bulgaristan Türklerinin hakları iyileştirilmiş ve onlara kültürel kimliklerini koruma imkânı sağlanmıştır. Bulgaristan Anayasası, etnik ve dinî oluşumların varlığını güvence altına almıştır. Artık Türkçe, Bulgaristan'da resmî diller arasında yer almaktadır, Türk okulları ve medya organları faaliyet göstermektedir.

Bulgaristan Türkleri, göç ve asimilasyona maruz kalmış olsalar da son yıllarda kültürel kimliklerini ve dillerini koruma çabalarıyla birlikte Bulgaristan'da daha güçlü bir şekilde varlıklarını sürdürmektedirler.

Tablo 1: 2000 Yılı Nüfus Sayımı İlk Yedi ile Göre Türkiye'deki Bulgaristan Doğumlu Nüfus Sayısı

İL	NÜFUS	%
BURSA	133.485	27,9
İSTANBUL	126.422	26,4
İZMİR	57.152	12,0
TEKİRDAĞ	44.919	9,4
KOCAELİ	19.752	4,1
KIRKLARELİ	14.652	3,1
ESKİŞEHİR	12.264	2,6
TOPLAM	408.646	85,5

Kaynak: Hoccoğlu ve Mutluer, 2019: 189-194

1.1.3. İzmir'e Göç Eden Bulgaristan Türklerinin Yerleşim Süreci

İzmir'e göç eden Bulgaristan Türklerinin yerleşim süreci, 1989 yılında Bulgaristan'daki Türklerin zorunlu göçüyle başlamıştır. Bu dönemde Bulgaristan Türklerinin önemli bir bölümü ülkemize göçmek mecburiyetinde kalmış ve İzmir, göçmenler arasında popüler bir yerleşim noktası hâline gelmiştir. Şehrin ekonomik köklerinin gelişmiş olması, geniş iş olanağı ve daha önce İzmir'e göç etmiş akrabaların bulunuşu, Bulgaristan Türklerinin İzmir'i tercih etmesinde etkili olmuştur.

Göç eden Bulgaristan Türkleri, İzmir'e yerleşme sürecinde farklı dil ve kültürel yapıların olması, yeni bir yaşam kurma çabası, iş bulma ve uyum sağlama gibi konularda çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Karşılaşılan önemli sorunlardan biri de azınlık olma durumu olmuştur.

İzmir'de Bulgaristan Türklerinin yerleşim bölgeleri genellikle kendi topluluklarına yakın olacak şekilde oluşmuştur. Örneğin Gaziemir, Buca, Bornova, Karabağlar ve Bayraklı gibi semtlerde Bulgaristan Türkleri tarafından yoğun yerleşimler görülmektedir. Bu ilçeler, Bulgaristan Türkleri arasında ortaklık ve kültürel etkileşimler barındırmaktadır.

Bulgaristan Türkleri, İzmir'de kendi kültürel değerlerini ve geleneklerini yaşatma çabası içindedirler. Dernekler tarafından kültürel etkinlikler ve okullar aracılığıyla Türkçe öğretimi ve kültürel pratikler sürdürülmektedir. Aynı zamanda Bulgaristan Türkleri İzmir'de ticaret, sanayi ve hizmet sektöründe aktif rol oynamış ve ekonomiye katkı sağlamışlardır.

Bulgaristan Türklerinin İzmir'e göç eden topluluğu, şehrin çok kültürlü yapısına zenginlik katmıştır. İzmir, Bulgaristan Türklerinin yerleşimiyle birlikte daha da çeşitlenen bir sosyal ve kültürel mozaik oluşturmuştur. Bu tezde de İzmir'in Sarnıç ve Görece beldelerine yerleşen ve kültürlerini yaşatmaya devam eden göçmenler ile görüşülerek kültür devamlılığına bir katkıda bulunmaya çalışılmıştır. (Hocaoğlu ve Mutluer, 2009: 195).

Tablo 2: 2000 Yılı Nüfus Sayımına Göre İzmir'de İlçeler Bazında İlk Nesil Göçmenlerin Oranları

İZMİR	
İLÇE	%
BORNOVA	34,01
BUCA	18,15
GAZİEMİR	13,41
MENDERES	10,66
KONAK	6,16

Kaynak: Hocaoğlu ve Mutluer, 2019: 189-194

2000 senesindeki nüfus sayımında doğum yeri Bulgaristan olan nüfustan ilk kuşak göçmenlerin İzmir’de en fazla olduğu noktalar Buca, Gaziemir, Bornova ve Menderes şeklinde görülmektedir. Söz konusu ilçeler içerisinde bilhassa 1989 senesinde gelen göçmenlerin yerleşmiş oldukları ilçeler “Bornova’da Atatürk Mahallesi, Gaziemir’de Sarnıç Beldesi, Menderes’te Görece ve Seferihisar Beldeleri ile Urla’da Göçmen Mahallesi”dir (Hocaoğlu ve Mutluer, 2009: 195).

Sarnıç’ın kuruluşu, 1951 senesinde Bulgaristan’dan gelmiş olan göçmenlere devletçe toprak tahsisıyla olmuştur. 1966 senesine dek Gaziemir’in Atıfbey Mahallesi’ne ait bir mezra konumundayken Bulgaristan göçleriyle nüfusunun artmasının ardından köy olmuştur. 1966-1989 yıllarında Sarnıç’a Bulgaristan’dan gelen göçler azalmakla beraber bu defa ülkemizdeki iç göçlerle Denizli, Sinop, Isparta, Burdur’dan göç almıştır. 1989 senesinden sonraysa Sarnıç tarihinin en yoğun ve süratli göçünü deneyimlemiştir (Hocaoğlu ve Mutluer, 2009: 195).

1989 senesinde İzmir’e gelmiş olan Bulgaristanlı göçmenlerin önemli bir kısmı daha evvelki senelerde gelmiş olan göçmenlerin mevcudiyetinden ve ucuz toprak fiyatlarından dolayı Sarnıç’a yerleşmiştir. Sarnıç’ın nüfusu 1990 senesinde 4.184’ken 1997 senesinde 18.000’in üstüne çıkmıştır. Göçmenlerin nüfusundaki bu süratli artışla 1994 senesinde Sarnıç Belde Belediyesi olmuştur. (Hocaoğlu ve Mutluer, 2009: 195).

Belediye’nin resmî olarak organize ettiği kültür çalışmalarının yanında kimi özel organizasyon firmaları da Bulgaristan’da popülerleşen şarkıcılara Sarnıç’ta konserlerle imza kampanyaları yapmaktadır (Hocaoğlu ve Mutluer, 2009: 196).

Göçmen kaynaklarımız süreci şöyle aktarıyor:

“İzmir’e göçtüklerinde, kayınpedere Kordon boyundan ev vermişler. ‘Ben ne yapıcım’ demiş adam. Alışmış toprakla boğuşmaya, tarlayla uğraşmaya. Ne işi var Kordon boyunda. Bizimkilerin Gaziemir’de ilk yerleşim ver burada Karaali’nin orasıymış. Mübadillerle yakın gelmişler ama daha sonra. 8 -10 yaşlarında insanlar olduğunu düşünüyorum. Fakat Keşan’da kaldıkları yerlere göre burasını daha çok beğenmişler. Bizimkilerin genç yaşta evlendiklerini bilirim (KK27).”

“Bulgaristan’da çok işkence görmüşler. Kâh Yunanistan tarafına kâh Bulgaristan tarafına oturdukları yerde yer değiştirdiklerini işittim. Yumuşak insanmış babam. Her iki taraftan da çok iyilikler gördüğünü ama iyilik yap iyilik bul dedikleri söz çok yerinde bir söz. Bizimkiler de güzel ev sahipliği yapmışlar Yunanlılara.

Yunanlılar olsun, Bulgarlar olsun. Her iki taraftan iyilik görmüşler. Üstelik bazı ayıplarını gizlemişler ev sahibi olarak. En çok katırlar hakkında konuşturlardı, göç esnasında onların kahrını hep katırlar çekmiş (KK27).”

“1936 doğumluyum. Ben Bulgaristan'dan geldim. Göçmenim. Orada okudum. Hem Türkçe hem de Kur'an okudum. Buraya gelince okula devam edemedim. Orada 5'e kadar okumuştum. 1957'de mi 1958'de mi evlenmişim, hatırlamıyorum. 16 -17 yaşındaydım. 19 yaşında çocuk aldım kucağıma. 2 tane öldü. 4 tane yaşar. Yaşayanların ikisi oğlan ikisi kız. Evlendiğim insan Selanik'ten geldi. Zeki abinle evlendim. Allah razı olsun. Beyim çok iyiydi. Allah rahmet eylesin. Bütün tayfalarına (akraba ve komşulara) gidip gelirdik. Çoğunu unuttum şimdi, pek tanımam yani (KK3).”

1.2. BULGARİSTAN'IN COĞRAFİ DURUMU

Bulgaristan, Güneydoğu Avrupa'da yer alan bir ülkedir. Coğrafi olarak Balkan Yarımadası'nda konumlanmıştır. Bulgaristan'ın sınırları; kuzeyde Romanya, doğuda Karadeniz, güneyde Türkiye ve Yunanistan, batıda ise Sırbistan ve Kuzey Makedonya'dan oluşur.

Bulgaristan'ın yüz ölçümü yaklaşık olarak 110.994 kilometrekaredir. Ülkenin kuzeyi genellikle düzlüklerden oluşurken güneyde Balkan Dağları yükselir. Balkan Dağları'nın görünümü ülkenin ortasından doğuya doğrudur ve en yüksek noktası 2.925 metre genişliğindeki Musala'dır.

Bulgaristan'da önemli nehirler bulunur. En önemli nehirler Maritsa, Tuna, İskar ve Yantra'dır. Bu nehirler ülkedeki su kaynaklarına katkı bulunur ve tarım için sulama imkânı sağlar.

Karadeniz'e kıyısı olan Bulgaristan, sahil şeritleri boyunca güzel plajlara sahiptir. En büyük limanı Varna, turizm açısından da önemli bir merkezdir. Ayrıca Karadeniz kıyısında bir dizi turistik tatil beldesi bulunur.

Bulgaristan'ın iklimi genel olarak karasal iklimdir. Yazlar sıcak ve kuru, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer. Ancak Karadeniz kıyısında daha ılıman bir iklim görülmektedir.

Bulgaristan'ın coğrafi konumu, tarih boyunca ticari ve kültürel etkileşimler

açısından önemli olmuştur. Ülke, doğal güzellikleri, tarihî zenginlikleri ve turistik cazibeleriyle çeşitli olanaklar sunmaktadır. (Balkanlar, 2022; BAMUDER, Bulgaristan Türkleri, 2022; İzmir BALGÖÇ Derneği, Taşagil, 2012: 531-533).

1.2.1. Bulgaristan'ın Ekonomik Durumu

Komünist yönetimin sona ermesinden sonra tüm endüstriyel, tarımsal ve ticari alanlar kamulaştırılmıştır. Çalışmayı mecburi tutma, iş yerinden ayrılma yasağı koyma ve memnuniyeti artırma gibi çalışmalar yaparak sektörü ayakta tutmaya çalışmışlardır. Sektörler geçmişe göre çok yol kat etmiştir. Madenler üç ana alanda çıkarılmaktadır: Çinko, Stara Planina bölgesinde; kurşun, dökme demir Burgaz-Varna bölgesinde üretilmektedir. Karadeniz kıyısındaki Balçık bölgesinde, Varna'nın kuzeyinde ülkenin ihtiyacına yetecek kadar petrol kullanılmaktadır. Diğer önemli mineraller uranyum, pirit ve linyittir. Her yıl 35 milyar kW/h elektrik üretilmektedir. Motorlu araçlar, küçük tekneler, el arabaları ve elektrikli araçlar üretilmektedir. Ancak bu iç tüketimi karşılamadığı için oluşan açık ithalatla kapatılmaktadır. Kimya endüstrisi oldukça gelişmiştir ve nitrojen, boya, plastik, ilaç ve antibiyotik üretilmektedir. Ülkenin sanayi kuruluşları ağırlıklı olarak Sofya, Varna ve Plovdiv'dedir.

Ticaret: Bulgaristan, çoğunlukla Doğu Bloğu ile ticaret yapmaktadır. Bu ülkeden geçen tırlardan ve Avrupa'da çalışıp tatile gelen Türklerden çok gelir sağlamaktadır. Kimyasallar, elektrik ve elektrikli ürünler ihraç etmektedir. Üretilen malzemeler makine, ulaşım ve tarım için gerekli malzemelerdir.

Tarım: Bulgaristan oldukça yüksek bir tarım sektörüne sahiptir. Aslen küçük çiftçilere ait olan arazi, 1957'de II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Sovyet kollektifleştirme modeliyle tamamlanmıştır. Daha sonra ortalama 4.000 hektar araziye sahip büyük çiftlikler ortaya çıkmıştır. Bütün bunlara rağmen tarım ülkesi Bulgaristan'da 1963-1964'te gıda kıtlığı doruğa ulaşmıştır. Başlıca ürünü buğdaydır. Daha sonra özellikle hayvanları beslemek için kullanılan mısır gelir. Öne çıkan diğer ürünler arpa, çavdar, nohut ve pirinçtir. Ülkede amaç, endüstride kullanılmakta olan bitkilerin imalatını güçlü bir şekilde artırmaktır. Yağlık olarak yetiştirilen ayçiçeği önemli bir alanı kaplamaktadır. Şeker pancarı imalatı iç tüketimi karşılamakta ve dışarıya satılmaktadır. İmal edilen pamuk tekstil endüstrisi için uygundur. Tütün

yüksek kalitededir ve ihracat için yetiştirilmektedir. İmal edilen gül yağı parfüm sanayisinde önemlidir. Ormanlarda sert ağaçlar, meşe, kayın, yabani elma ağaçları vardır. Bahçe ürünleri, meyve, sebze, haşhaş, domates yetiştirilmekte ve Orta Avrupa'daki ülkelere satılmaktadır. Bağcılık ve konservecilik gelişmiştir, hayvancılık gelişmektedir. (Balkanlar, 2022; BAMUDER, Bulgaristan Türkleri, 2022; İzmir BALGÖÇ Derneği, Taşagil, 2012: 531-533).

1.3. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Yapmış olduğumuz çalışmanın konusu, İzmir'de yaşayan Bulgaristan Türklerinin kültürüdür. İzmir'de yoğun şekilde yaşayan ve Bulgaristan'dan farklı sebeplerle göç ettirilmiş olan Türk ve Müslüman nüfusunun kültürünü merkeze aldık. Araştırmamızın ereği, İzmir'de hayatlarını devam ettiren Bulgaristan Türklerinin geleneksel, somut, kültürel çevreyle ve Türk halk mimarisi çalışmalarıyla alakalı bilgilerini derlemek, tasnif etmek ve bunları halk bilimi yöntemleri çerçevesinde ele almaktadır. Bu çalışmayla eksikliklerin giderilmesi ve söz konusu sahalara farkındalık kazandırılması amaçlanmıştır; geçmişten bugüne dek hangi gelenek ve göreneklerin değişerek dönüştüğü, unutulduğu ortaya konulmak istenmiştir.

1.3.1. Bulgaristan Türkleri Halk Kültürü Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalar

Çalışmamızın bu bölümünde genel olarak Bulgaristan Türklerinin halk kültürü üzerine yapılmış akademik çalışmalar ele alınmaktadır. “Kitaplar” ve “Tezler” başlıkları altında sınıflandırdığımız bu çalışmaları kronolojik olarak vermekteyiz.

1.3.2. Kitaplar

Bulgaristan Türklerinin halk inanışları üzerine yapılan ilk çalışmalar Ahmet Tacemen'e aittir. Ahmet Tacemen 1991 yılında 3 cilt olarak Adana Türk Ocağından çıkardığı Bulgaristan Türkleri adlı çalışmasının 1. ve 3. cildinde Bulgaristan Türklerinin tarihinden ve Ermeni tartışmalarından bahsederken 2. cilt olan Bulgaristan

Türkleri Yılbaşı Bayramları ve Manileri adlı kitabında Bulgaristan Türklerinin halk inanışlarını bayramlar üzerinden incelemektedir. Tacemen, 1995 yılında Ankara’da yayımladığı “Türk Fin-Ugor, Moğol-Mançu Toplulukları İnanışları Zemininde Bulgaristan Türkleri İnanışları ya da Türk Kimliği” ve 1998 yılında Niğde Üniversitesinden yayımladığı Halkbilimi Verileri Zemininde Türk Kimliği adlı kitaplarında ise Kırcaali ve Rodoplar merkezli olarak Bulgaristan Türklerinin kültürlerine, geçiş dönemlerine ve halk inanışlarına yer vermektedir.

Ahmet Tacemen’in kitapları dışında Bulgaristan halk inanışları üzerine müstakil başka bir çalışma bulunmamaktadır. Bulgaristan Türklerinin folkloru üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda 2001 yılında İrfan Ünver Nasrattınoğlu ve Metin Turan tarafından hazırlanan ve II. Bulgaristan Türkleri Halk Kültürü Sempozyumu’nun bildiri kitabı olan Bulgaristan Türk Folkloru adlı kitaptaki bildirilerde halk inanışlarına rastlamak mümkündür. Son olarak 2007 yılında iki cilt olarak çıkmış olan M. Türker Acaroğlu’nun Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar adlı çalışmasında Bulgaristan Türklerinin folkloru üzerine birtakım bilgiler bulunmaktadır.

1.3.3. Tezler

Türk halk bilimi sahasında İzmir’e göç eden Bulgaristan Türklerinin folklor araştırmaları üzerine birkaç tane tez araştırması bulunmaktadır ve bu yazdığımız teze de kaynaklık etmektedir.

2004 yılında Zehra Kaderli’nin Hacettepe Üniversitesinde yaptığı “Deliorman (Bulgaristan) Türk Sözel Kültüründe Geçiş Törenleri” adlı yüksek lisans tezinde Deliorman’daki geçiş ritüelleri işlenmekte ve bu ritüelleri oluşturan halk inanışlarından bahsedilmektedir.

2007 yılında İbrahim Özkan’ın Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü’nde yapmış olduğu “Bulgaristan Türkleri Halk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora tezi ise Bulgaristan Türklerinin Hıdrellez, Nevruz ve Saya Bayramı gibi törenlerinde icra ettikleri manileri barındırmaktadır. Bayram ve törenlerle ilgili halk inanışlarını anlamamız bakımından önemli olan bu manilerin bulunduğu çalışma, tezimizde kullandığımız önemli bir kaynaktır.

2017 yılında Shumen Üniversitesinde Veneta Yankova'nın yapmış olduğu "The Masquerade- We and The Others" adlı tez çalışması ise Avrupa'daki maskeli bayramları incelemekte ve Bulgaristan Türklerinin Saya Bayramı'na da yer vermektedir. Saya Bayramı üzerinden Bulgaristan Türklerinin folkloruna değinen tez Bulgarca yazılmıştır. 2018 yılında Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nde Kübra Morkoç tarafından yapılan "İzmir'de Yaşayan Balkan Türklerinin (Arnavutluk, Bulgaristan, Kosova, Makedonya, Yunanistan) Doğumdan Ölümüne Gelenek ve Görenekleri" adlı yüksek lisans tez çalışmasında Bulgaristan'dan İzmir'e göç etmiş Bulgaristan Türklerinin geçiş ritüelleri üzerinde durulmuş ve bu ritüellerde bulunan halk inanışlarına da değinilmiştir. Biz de tezimizin geçiş dönemleri adlı bölümünde bu tezden yararlanmaktayız.

2020 yılında Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nde Yağmur Alkır tarafından yapılan "Bulgaristan Türklerinin Halk İnanışları: Şumnu ve Çevresi" adlı yüksek lisans tez çalışmasında Bulgaristan Türklerinin halk inanışları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bulgaristan'da kalan ve Bulgaristan'dan göçen Türkler arasındaki bağ ve farklılıkları görmek açısından bu çalışma tezimize kaynaklık etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİR'DE YAŞAYAN BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN FOLKLOR

ARAŞTIRMALARI

2.1. GELENEKSEL MADDİ KÜLTÜREL ÇEVRE VE TÜRK HALK MİMARİSİ

İnsanların evlerini ve müstemilatlarını modern mimarlık uygulamaları yerine atadan babadan gördükleri geleneksel usullere göre geleneksel malzeme ve iş bölümüyle inşa etmelerine **halk mimarisi** adı verilir. Halk mimarisi ile inşa edildiği coğrafi ve kültürel çevreyle, malzeme ve mimari unsurların türü yapısı ve işlevi arasında doğrudan bir ilişkisi vardır. Bu ilişkiye örnek olarak; ormanlık bir bölgede geleneksel mimarimizle inşa edilmiş olan Safranbolu evlerinin temel inşa malzemelerinin ağaç veya kereste olmasına karşılık, ormanın azaldığı bölgelerde mesela Mardin evlerinde taş ve İç Anadolu gibi inşaat için elverişli taşın da az bulunabildiği yörelerde kerpiç veya toprağın temel inşa malzemesine dönüşmesi verilebilir (Çobanoğlu, 2009: 1053).

İzmir'e yerleşen Bulgar Türklerinin Sarnıç-Görece beldesindeki halk mimarisine baktığımızda:

Eski yapıdaki evler genellikle kerpiç ve taştandır. Bu evlerin temelinde büyük taşlar kullanılmıştır. Kerpiç evlerin bir diğer özelliği de kışın sıcak yazın ise serin olmalarıdır. Genellikle evlerde kapıdan girişte büyük bir hol bulunur, buraya genellikle salon denir. Bu hol kısmı odaların hepsinden büyüktür. Bunun sebebi ise küçük odaların daha çabuk ısınmasıdır. İki katlı evlerde vardır. Bu evlerin merdivenleri evin iç kısmındadır. Bu merdivenler genellikle tahtadan yapılmıştır. Örneğin evlerin içinde gusülhaneler bulunur. Gusülhaneler odanın içinde duvara gömülü şekildedir. Adından da anlaşılacağı üzere burada yıkanılırmış. Genellikle evlerin hepsinde bulunurmuş. Yani bir nevi evlerde birden fazla banyoların olması, yatak odalarında ayrı olarak banyoların bulunması gibi düşünülebilir. Zamanla evlerde banyoların yapılması ile gusülhaneler kalkmış ve genellikle yüklük dediğimiz dolap şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Geleneksel evlerin yanında ahır bulunurdu. Bu evlerde, kilerde bulunur idi. Evlerin çoğunluğunun yanında küçük de olsa bir bahçe bulunur, günümüzde de bu şekildedir.

Şekil 1: Rumlardan Kalma Süleyman Zenginobuz’a Ait 12 Sokaktaki Ev

Göçmen evlerine baktığımızda birbirine çok yakın olduğunu görmekteyiz. Şu an ki yerleşim yerlerinde ise eskiden bağ evleri bulunurdu. Bu evlerin bir kısmı eskiden kalma evlerdir. Sarnıç, Görece, Buca gibi ilçelerde günümüzdeki evlere baktığımızda ise modern mimari uygulanmaktadır.

“Çocukluğumda tüm evler ahşaptı. Sokaklarda köy çeşmeleri vardı. Evlerde yoktu. Elektrik bile yoktu, lambalarla aydınlanıyorduk. Ulaşım daha yakın idi. Eskiden buralar hep tarla idi. Şimdi her taraf hep ev oldu. Eskiden bahçe vardı. Bahçelerde kuyular vardı. Şimdi o kuyular gömüldü. Oradan sulardık sebzeleri... Şimdi nerdee... Her şey hazır. Pazara bile çıkıyoruz şimdi...”(KK28).

2.1.1. Türk Halk Mutfağı ve Beslenme Gelenekleri

İnsanların beslenmesi bir tarafıyla organik öteki tarafıyla da bir kültürel olgudur. Beslenme alışkanlıkları, kültürel pek çok nedene bağlı olarak farklılıklar gösterir ve içinde yer aldıkları kültüre bağlı olarak şekillenir. Bir toplumdaki mutfak kültürünün oluşmasında coğrafi şartlar başta gelmek üzere imalat ve tüketim şekillerinin tarihi geçmişiyle güncel hali oldukça önemlidir. Bu çerçevede bir

toplumun geleneksel olarak öğrenip uygulamış olduğu, farklı bölgelere nazaran yörenin coğrafi konumuna ve iklimine dayalı olarak sahip olduğu bitkisel ve hayvani besinlerin imkânları nispetinde, sosyal ve kültürel inançlarla ve gelenekler ile şekillenerek farklılaşabilen aşçılıkta mutfak türüne “halk aşçılığı ya da konu ile alakalı her şeyi içerisinde barındıracak daha geniş bir manada “halk mutfağı” adı verilir (Çobanoğlu, 2009: 1053).

Yüzyıllar içinde gelişen Bulgar mutfak kültürü ve mutfağı, Akdeniz mutfağından etkilenmiştir. Bulgar mutfağı komşu olduğu Romanya, Sırbistan, Makedonya, Yunanistan ve Türkiye’nin mutfağına benzer. Bulgar mutfağı oldukça dengeli tatlarla sahiptir. Her öğün bol miktarda doyurucu salata, et, ve süt ürünleri seçenekleri içerir.

Bulgar mutfağının özelliklerinden biri, tüm malzemenin aynı anda pişirilmesidir. Bu özellikle hamur işleri için geçerlidir. Bunun nedeni, geçmişte çok az hanenin kendi fırınının olmasıdır. II. Dünya Savaşı’ndan sonra modern teknolojinin ortaya çıkmasına rağmen, bu mutfak geleneği büyük ölçüde 1980’lerin sonlarına kadar varlığını sürdürmüştür. Bulgar yemek kültürünün bir diğer özelliği de etle aynı anda işlenen çok çeşitli taze ve konserve sebzelerin kullanılmasıdır. Soğan, sarımsak, kırmızı ve karabiber, yenibahar ve defneyaprağı vb. baharatların kullanımı öteki baharatlara nazaran daha yaygındır. Bulgar mutfağı nane, fesleğen, biberiye ve çemen otu vb. birçok kuvvetli tat ve aroma kombinasyonunu kullanır.

Geleneksel olarak Bulgaristan Türkleri güne hamur işleri, peynir veya kızarmış ürün içeren yağlı bir kahvaltı ile başlamaktadır. Brunch, Bulgarlar için yabancı bir terimdir. Doyurucu bir kahvaltının ardından Bulgaristan Türkleri öğle yemeğine dek farklı bir öğüne gereksinim hissetmezler. Öğle yemeğiyle genel olarak hızlı yendiği için önemli bir öğün şeklinde görülmez. Bulgarlar salataları severler ve genellikle onları sadece öğle yemeğinde yemektirler. Akşam yemeği günün ana yemeğidir. Bulgaristan’da yaşamlarını sürdüren Türklerin halk kültürü değerlerinde yeme alışkanlıkları ve yemek kültürünün mühim bir yer tuttuğu tespit edilmiştir. Bu kültürel zenginliğin başlıca özellikleri şunlardır: Türkler ve Bulgarlar yüzyıllardır bir arada yaşadıkları için birçok Türk beslenme kavramı Bulgar mutfağına dâhil olmuştur. Birçoğu Türkçe telaffuzlarını korumuştur.

Örnekler arasında; salatalar, turşular, paçalar, işkembe, kıyma, yufka,

musakka, yahniler, imambayıldı, güveçler, köfteler, kızartmalar, kebablar, çöp şişler, şişler, dürümler, börekler, öncelikli olarak akla gelmektedir. Bulgaristan'daki soydaşlarımız arasında bilhassa dinsel günlerle kutlamalarda baklava yapma geleneği hala yaşar. Baklava yapımı bir hafta öncesinden, özellikle Ramazan Bayramı'ndan önce başlar. Pişmesi için özel bir fırına gönderilir. Fırınlarda bugünlerde çok kalabalık olmaktadır. Baklava tepsinin karışmaması için tepsiye isim yazılır ve imzalanır. Bayram namazının ardından ziyareti yapılan büyüklere, yakın akrabalarla komşulara baklava ikram edilir. Baklava, gayrimüslim Bulgar komşulara da ikram edilir.

Benzer şekilde Kurban Bayramı da Bulgaristan'da yaşayan Türkler tarafından büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır. Kurbanın eti çoğunlukla akrabalara, komşulara ve maddi durumu iyi olmayanlara dağıtılır. Bulgar komşuları da unutulmaz. Haşlanmış kurban eti de ikram edilir. "Kurban" kelimesi Bulgarca'ya da girmiştir ve yemek olarak "haşlanmış et" şeklinde pişirilmektedir. Yakın döneme dek bu ülkede yaşayan hemşerilerimizin mutfaklarında kış hazırlıkları büyük önem taşırdı çünkü Bulgaristan'da yılın hiçbir döneminde meyve ve sebze bol bulunmazdı. Bu nedenle salatalık turşusu, reçel, kuru sebze ve meyve, konserve ve salamura çeşitleri çok fazladır. Lahana, pırasa, ıspanak ve patates dışında kış sebzelerini Bulgaristan'da bulmak hala güçtür. Her Türk evinde minimum 3 çeşit reçel yapmak âdettendir. Kadınlar birbirlerini ziyaret ettiklerinde her zaman reçel ikram edilir.

Başlıca reçeller domates, gül, kiraz, kabuk, erik, şeftali, üzüm, ayva, kiraz, kayısı, elma ve armuttan oluşur. Bu reçelleri ocaktan almadan önce yıkanmış sardunya yaprakları içine atılır. Sardunya, reçele hoş bir aroma verir.

Özel gün yemeklerinin sıralaması şu şekildedir: çorba, sebzeli et, soslar, börekler, tatlılar (sütlü ve yoğurtlu tatlı, hanımğöbeği, baklava), yaprak sarma, yoğurt ve Türk kahvesi.

Tablo 3: Bulgaristan ve Türkiye Benzer Yemek İsimleri

BULGARİSTAN	TÜRKİYE
Kebapche	Kebap
Shishche	Şiş
Gyuvetch	Güveç
Moussaka	Musakka
Kyufte	Köfte
Sarmi(Cabbage/Vine Leaves)	Sarma(Kabak/Asma Yaprığı)
İmambaialda	İmambayıldı
Baklava	Baklava

Kaynak: Zheleva'den aktaran Hübner, 2018

Tablo 3'te görüleceği üzere, Türk ve Bulgar toplumlarının asırlarca bir arada bulunmaları yemek ile alakalı birçok terimin bir araya gelmesine yol açmıştır. Tablo 1'dekilere ilaveten; “turşu, kıyma, salata, tas kebabı, börek, kavurma, yoğurt, paça, işkembe, yufka, yahni, kapama, çömlek kebabı, çöp kebabı, sarma, börek vb.” örnekler de sayılabilir (Toygar ve Toygar, 2021). Buradaki yemeklere ilaveten “börek, baklava kadayıf, helva, pide, salep, dolma, kebab, cezve, somun, tas, sarma, gevrek, boza, kahve, şerbet, fincan, bardak” vb. birçok kelime de Türk kültüründen Balkanların kültürüne geçmiştir (Artun, 2007: 5).

İzmir'in Sarnıç ve Görece beldelerine göç eden Bulgaristan Türklerinin yöresel olarak tespit edilen yemekleri şu şekildedir:

- Banička
- Ponička
- Akıtma
- Dızmana
- Kifla
- Yahni
- Lutenitsa (Zheleva'den aktaran Hübner, 2018).

2.1.1.1. Banička

Dikdörtgen şeklinde servis edilen bu hamur işi, süzme peynir içerir. Normal yufkadan biraz daha kalın olan yufkanın üzerine yumurta sürülür ve güzel bir sac tavada pişirilir.

2.1.1.2. Ponička

Ponychka, küçük çörek şeklindedir. Hamur kızgın yağda pişirilir ve üzerine pudra şekeri serpilir.

2.1.1.3. Akıtma

Yumurta ve süt çırpılır. Un azar azar eklenir ve çırpma işlemi sürdürülür. Kullanılacaksa bu noktada kabartma tozu eklenir tavaya 1-2 yemek kaşığı sıvıyağ veya tereyağı alınıp, kızması beklenir ve tavanın tüm yüzeyi yağlanır. Alt yüzü piştiğinde (üstü gözenek gözenek olmaktadır) diğer yüzünü çevrilir. 2 tarafı da pişen akıtma servis tabağına alınır. Üstüne sıcak iken margarin veya tereyağı sürülür ve tüm katlara aynı işlem yapılarak üst üste dizilir.

2.1.1.4. Dızmana

Dızmana özel hamurunda kıyma veya peynir ile yapılır. Hamurun içine doldurulan fasulye ezmesi üst tabağı daire şeklinde dizilir ve olduğu gibi pişirilir. Zor gibi görünen bu yemek göçmen kadınları için çok kolaydır.

2.1.1.5. Kifla

Bu tatlı, Fransızların 'kruvasan', Bulgar göçmenlerin ise 'Kifla' adıyla hayatımıza soktuğu lezzetin daha hamurlu hali olarak düşünülebilir. Kifla genellikle çeşitli meyve reçelleri ile doldurulur.

2.1.1.6.Yahni

Güveç, Bulgar göçmenlerin bir geleneğidir. Özel günlerde büyüklerin yaptığı ilk şey bir güveç hazırlayıp mercimek eklemek olur. Mercimek yahniye güzel bir tat katar.

2.1.1.7.Lutenitsa

Yaz sonuna doğru Bulgaristan göçmeni kadınlar kamyonun arkasında gelen kırmızıbiber, patlıcan, havuç, domatesten oluşan salça hazırlar. Buna Lutenitsa denir.

Bulgar göçmenlerinin sıkça yaptığı diğer yemek tarifleri:

2.1.1.8.Köfte Çorbası

Malzemeler:

200 gr orta yağlı kıyma

2 Orta büyüklükte kuru soğan 1 su bardağı pirinç

1 yemek kaşığı domates salçası 1 tatlı kaşığı karabiber

Yeteri kadar tuz

3 yemek kaşığı çiçek yağı Terbiyesi

1 adet yumurta

1-2 damla sirke

½ su bardağı yoğurt

Yapılışı:

1. Bir tencereye 2 litre su eklenir, ince doğranmış olan yağ, kuru soğan ve domates salçası eklenmekte, kaynatılmaktadır.

2. Yarım su bardağı pirinç, kıyma, karabiber, tuz iyice yoğrulmaktadır ve küçük bir fındık büyüklüğünde köfteler yapılmaktadır, unlanan tepsiye konmaktadır.

3. Köfteler kaynayan suya atılmaktadır, yarım su bardağı pirinç de suya eklenmektedir, orta ateşte pişirilmektedir.

4. Terbiye edilmesi: Yumurta 1-2 damla sirke, yoğurt iyice karıştırılmaktadır, bu karışıma köftenin suyundan eklenmektedir, ılıştırılmaktadır. Tencereye yavaşça

eklenmektedir, sıcak ikram edilmektedir.

Not: İsteyen üstüne bir miktar kekik ekleyebilir. (KK1)

2.1.1.9. Kuru Fasulye Çorbası

Malzemeler:

- 1 su bardağı kuru fasulye
- 1 orta büyüklükte kuru soğan 4 yemek kaşığı çiçek yağı
- 1 tatlı kaşığı kırmızı toz biber Yeterince tuz
- 1 yemek kaşığı un 1 tatlı kaşığı nane
- 1 yemek kaşığı domates salçası İstenirse sirke

Yapılışı:

1. Kuru fasulyeler akşam ıslatılmaktadır. Ertesi gün dağılmayacak biçimde haşlanmaktadır.
2. Tencereye yağ eklenmektedir, ince doğranan kuru soğanla kuru nane eklenip kavrulmaktadır.
3. İçerisine un konmaktadır, kavrulmaktadır, üstüne domates salçası, kırmızı toz biberle haşlanmış kuru fasulye eklenmektedir. Üstüne sıcak su katılmaktadır, pişirilmektedir.
4. Servis yapılacağında, istenirse sirke eklenerek kâselerle sunulmaktadır. (KK1)

2.1.1.10. Akıtma

Malzemeler:

- 1 su bardağı un
- 2 su bardağı su Yeterince tuz
- 1 yemek kaşığı margarin Yapılışı:

1. Unla, suyla ve tuzla koyu boza kıvamında hamur hazırlanmaktadır.
2. Margarin sürülen kızgın tavada düzgün yuvarlak biçim verilmek suretiyle çok ince pişirilmektedir.
3. Üst üste konulmaktadır, kesilip servis yapılmaktadır, pekmez, peynir veya yoğurt ile ikram edilmektedir (KK20).

2.1.1.11. Kıvrma Dolangaç (Kol Böreği)

Malzemeler:

500 gram un

1 tane yumurta Yeterince tuz

½ su bardağı süt

2 yemek kaşığı çiçek yağı İçi:

200 gram lor

2 yemek kaşığı margarin Üzeri:

1 su bardağı yoğurt

2 tane yumurta

½ su bardağı yağ Yeteri kadar tuz Yapılışı:

1. Unla, yumurtayla, tuzla ve süt ile hamur hazırlanmakta, yoğrulmakta, dinlendirilmektedir. Parçalara bölünmektedir, ince yufkalar açılmaktadır.
2. Tepsi yağlanmaktadır, açılmış olan yufkaların üstüne lor serpilmektedir, erimiş margarin gezdirilmektedir. Her iki tarafı ortada 10 cm genişliğinde olacak biçimde kapatılıp büzülmekte, tepsiye yerleştirilmektedir.
3. Üstüne yoğurt, yumurta, yağ ve tuz karışımı kaşık ile sıvanmaktadır, fırına verilmektedir. Pembe pembe piştiği zaman fırından alınıp birkaç dakika bekletilmesinin ardından sunulmaktadır (KK1).

2.1.1.12. Bamyalı Tavuk

1orta büyüklükte tavuk veya piliç

½ kg bamya

1 su bardağı sıvı yağ

1 orta büyüklükte kuru soğan 3 orta büyüklükte domates

1 su bardağı su Yeteri kadar tuz Yapılışı:

1. Tavuk veya piliç temizlenerek yıkanmasının ardından büyük parçalara bölünerek kurulanmaktadır. Yağda kızartılmasının ardından bir kenara bırakılmaktadır.
2. Kuru soğanlar iyice pembeleşinceye dek kavrulmaktadır.
3. Üstüne rendelenen domatesler eklenmektedir. Bir miktar kaynamasının ardından

kızartılan tavuk etleri konarak kaynatılmaktadır.

Etler piştiğinde üstüne daha evvel ayıklanan, yıkanan bamyalar konarak 15 dakika daha kaynamasının ardından bamyaların pişip pişmediği kontrol edilmektedir. Piştiği zaman ateşten alınmaktadır, sıcak olarak servis yapılmaktadır (KK2).

2.1.1.13. Güveçte Sebze

Malzemeler:

- 2 orta büyüklükte patlıcan
- 3 orta büyüklükte patates
- 2 orta büyüklükte kuru soğan 2 orta büyüklükte kabak
- 2 orta büyüklükte havuç
- 2 yemek kaşığı kırmızı toz biber
- ¼ su bardağı sıvı yağ Yeteri kadar tuz
- 1 su bardağı sıcak su

Yapılışı:

1. Sebzeler yıkanıp soyulmaktadır. Kuşbaşı kesilmektedir.
2. Güvecin içerisine sırası ile havuç, kabak, patates, patlıcan çizilmektedir üstüne ince doğranan kuru soğanla kırmızı toz biber, sıcak suyla tuz eklenmektedir. Sebzeler yumuşayınca dek kısık ateşte pişirilmektedir.

Not: İsteyen en alta et ekleyebilir (KK1).

2.1.1.14. Acele Tatlı

Malzemeler:

Hamuru:

- Alabildiği kadar un
- 3 su bardağı tatlı yoğurt
- 2 tane yumurta (birinin beyazı konmayacak) 1 çorba kaşığı karbonat
- ¼ paket eritilmiş margarin 1 çorba kaşığı tuz

Şerbeti:

- 2 su bardağı toz şeker 4 su bardağı su Yapılışı:

1. Margarin, yoğurt, tuz, yumurta, karbonat ve aldığı kadar un ile kulak memesi yumuşaklığında bir hamur hazırlanmaktadır.
2. Hamur rulo biçimine getirilmektedir, 2 parmak kalınlığında kesilmektedir. Yağlanan tepsiye dizilip fırında pişirilmektedir.
3. Şekerle ve suyla çok koyu olmayan bir şerbet kaynatılmaktadır. Ilıklaştığında soğutulan hamurun üstüne dökülmektedir. Üstü kapatılmamaktadır (KK2).

2.1.1.15. Kırmızı Biber Turşusu

Malzemeler:

Beş kilo etli kırmızı biber

½ litre su

½ litre çiçek yağı

½ litre sirke

1 çay bardağı toz şeker 1 KF tuz

3-4 demet maydanoz

250 gram sarımsak

5 tane aspirin Yapılışı:

1. Kırmızıbiberlerin yıkanmasının ardından saplarıyla tohumları çıkarılmaktadır; içinde tohum taneleri kalmamasına dikkat edilmektedir. Yıkanmaktadır.
2. İdeal büyüklükteki bir tencereye çiçek yağı, toz şeker, su, sirke, tuz konularak kaynatılmaktadır.
3. Kaynamış olan bileşimin içine biberler atılmaktadır. 1-2 dakika sonra renkleri değişmeye başladığında kevgirle suyu süzülerek farklı bir tepsiye alınmaktadır.
4. Biberlerin haşlanması ardından üç dört demet maydanoz iyice yıkanarak
5. ince ince kıyılmaktadır. Sarımsakların havanda dövülmesinin ardından aspirinler ezilmekte, hepsi bir arada iyice karıştırılmaktadır.
6. Haşlanan biberler soğuduğunda uygun büyüklükteki bir cam kavanoza sıra sıra yerleştirilerek arasına aspirin, maydanoz, sarımsak karışımı konmaktadır. Tenceredeki toz şeker, su, sirke, yağ karışımı soğuk olmak şartı ile kavanozdaki biberlerin üstüne dökülmektedir. 15 gün sonra turşu yemek için hazır hale gelmektedir (KK2) (Bamud-er, t.y.).

2.1.2. Geleneksel Giyim-Kuşam Süsleme

Halkbilimi, insanlık tarihinin aşırı soğuk ve sıcak gibi rahatsız edici kötü havalardan korunma, çeşitli büyüsel inançlar ve dinsel inançlar, tabular ve utanma duygusu gibi nedenlerle insanların gövdelerinin kimi yerlerini otlar, yapraklar, hayvan derisi, kumaş, hayvan tüyleri, çeşitli hayvan kabukları, meyveler ve boyalarla örtüp bezemelerini giyim-kuşam ve süslenme başlığı altında ele alır (Çobanoğlu, 2009: 1059).

Özellikle günümüzde “milli kıyafet” olarak sınıflandırılan yerel giysilerin derlenmesinde, tespit ve tasnif edilerek yerel halk oyunu ekiplerinin kostümlerinin oluşturulmasında en önemli yer ve rol de yine halk evlerindedir (Çobanoğlu, 2009: 1062).

Ülkemize göçerek değişik yerlerde hayatını devam ettiren Bulgaristan göçmenlerinin kendi arasında kültürlerini yaşatma gayretleri bilinir. Birlik, dernek, festival vb. etkinlikler ile maddi olan ve maddi olmayan kültür değerlerini sürdürmektedir. Tüm bunlara karşın, kendisine has giysilerinin daha çok günlük kullanımını kaybettiği ve yerini çağdaş hayata uygun moda ürünü kıyafetlere bıraktığı anlaşılmaktadır. Bunun kültürle ilgili pek çok simgeyle unsurun de kaybedilmesi manasını taşır. Ortak birçok özelliği olduğu gibi farklılıkları da olan kıyafetler, kültür zenginliğinin de somut numuneleridir (Koca ve Komanlar, 2019: 932-942).

Bulgaristan’dan Türkiye’ye çeşitli tarihlerde göç etmiş kişilerle yaptığımız görüşmeleri ve fotoğrafları inceleyip değerlendirerek Bulgaristan Türklerinin giyim kuşamlarını tespit etmeye çalıştık.

Kadınlar saçını iki örgü yapıp arkaya topuz biçiminde toplardı. Üstüne kenarları oyali yemeni iki ucu tepede bağlanmaktadır, arkadaki üçgen parça içeri doğru sokulmaktadır. Buna toplumda “sokma baş” adı verilmiştir. Köydeki kız çocukları çene altından yemeni bağlardı. Şehir ve kasabalarda yaşayan kız çocukları ise başlarını bağlamazlardı (Uzelli, 1990: 56).

Gözlerine çok sevap olduğuna inandıkları Hicaz’dan gelme “sürme” yi çekerlerdi. Her Cuma ise konu komşu toplanarak kaşlarına rastık sürerlerdi. Ellere ve ayaklara “kına” yakılırdı.

Şehirlerle kasabadaki insanlar yaz mevsiminde basma kışın ise pazen veya

divitin elbise giyerlerdi. Şekilleri genel olarak belden kesik büzgülü, önü beline dek düğmeli, bebe veya erkek yakalı olmaktaydı. Etek boyları uzundu. Köylerdeyse toplumda ismi “don” olan basma veya divitinden dikilmiş şalvar giyinilirdi. Üstüne aynı kumaştan uzun kollu gömlek giyilir, gömleğin etek uçları şalvarın içerisine sokulurdu. Kışın bu giysilerin üzerine yün örme ya da iç tarafı kürkten oluşan “yelek” giyilirdi. Ayaklara yün çorap onu üzerine halk arasında adı “çetik olan desenli yün örme terlik giyilirdi (Uzelli, 1990: 56).

Erkekler, başlarına beyaz kumaştan bükülerek başa üç defa sarılan bir ucu yandan sarkıtılan “sarık” sararlardı. Bazı yaşlılar ise elde örülmüş yün “takke” kullanırlardı. Gençler genellikle kırmızı yün kumaştan yapılmış “fes” takarlardı. Türkiye’de Atatürk’ün şapka devrimini (1925) yapmasından sonra, Bulgaristan’da yaşayan Türkler de fesi çıkartmışlar, yerine “şapka” ya da “kasket” giymeye başlamışlardır. Kışın ise içi kürklü kalpak giyilirdi.

Göçmen kadınlar günlük olarak; ferece, şalvar, beyaz yaşmak, telli oyalı tülbent, oyasız tülbent giyerlerdi. Tarla zamanı ise poşu takarlardı. Gençler ise pantolon giyerdi. Bayramlarda, düğünlerde, özel günlerde ipek elbiseler, entariler, kadife şalvarlar giyilirdi.

“Şalvar, bir yere gideceğin zaman elbise giyersin. Gençler pantol giyyordu. Biz giymedik. Giydik de şalvar giydik. Eee telli oyalı tülbent, oyasız tülbent. Çok rahat. Ne bulursak işte. Eskiden poşu vardı. Poşudan başka bir şeyimiz yoktu” (KK3). “Evde kendimiz ekmek yapardık. Beyaz yasmak, ferece, şalvar, düğünlerde bile ferece giyerdik.” (KK6).

“Şalvarımız, ferecelerimiz, entarilerimiz vardı. Son zamanlarda manto giyerdik. Erkeklerimiz kasket koyardı başına, çarık giyerlerdi” (KK28).

Kaynak kişilerin belirttiğine göre yaşlı kadınlar sokağa çıkarken ince yün kumaştan hazırlanmış, siyah renkte topuklara kadar uzanan adı “ferace” olan bir üst giysi giyerlerdi.

Başlarına beyaz tülbent “yazma” bağlarlardı. Bazı kadınlar ise çarşaf giyerlerdi. Buna “bürgü”de denirdi. Çarşaf iki parçadan oluşur: Bir parçası beli büzgülü yere kadar etek, öbür parçası ise başı örtüp, çene altından tutturulan, omuzlardan bele kadar uzanan pelerin biçimindedir. Baş örtten parçanın üstüne siyah bir dikdörtgen tül dikilir, bununla bütün yüz örtülürdü. Deliorman bölgesindeki

kadınlar, mavi-beyaz ya da kırmızı-beyaz çizgili bir örtü ile örtünürlerdi. Erkek gördükleri zaman yüzlerini kapatırlardı. Kırcaali bölgesinde ise siyah okul forması gibi satan, önden düğmeli, erkek yakalı önlük giyilirdi.

Şehir ve kasabalarda oturan gençler, manto giyer ve başlarına siyah eşarp bağlarlardı. Ekonomik durumu iyi olanlar kışın kürk manto giyerlerdi.

Ellerine eldiven giyerler, çanta, şemsiye yaşlılar ise baston kullanırlardı. Ev yününden örülmüş desenli ya da düz çorap, yazın ise pamuklu hazır çorap giyerlerdi. Yaşlılar ayaklarına “mes” üzerine lastik, gençler ise topuklu ya da topuksuz ayakkabı, kışın ise “şoson” adı verilen kısa botlar giyerlerdi.

Sokağa çıkarken fazla makyaj yapılmaz, yalnız sürme çekilir gençler ise ruj sürerlerdi.

Kırlık kesimde yaşayan yaşlı erkeklerin dış giysilerine gelince: başlarına “sarık” sararlardı. “Aba” denilen bir tür yün kumaştan dikilen, boyu bele kadar olan bir çeşit üst ceket giyerlerdi. Kışın içi kuzu derisi dışı ev dokuması olan bir çeşit gocuk giyilirdi.

Şehir ve kasabalarda oturan erkekler ise başlarına fes; üzerlerine yazın takım elbise, kışın ise boyu diz altında olan palto giyerlerdi. Eldiven ve baston kullanılırdı. Türkiye’deki şapka devrimi ile fes çıkarılmış, yerini kasket ve şapka kışın ise içi kürklü kalpak yer almıştır.

Ayaklarına yün ya da hazır çorap giyerlerdi. Köylerde ayağa “çarık” giyilirdi. Dikdörtgen biçiminde kesilen ham derinin kenarları dikilerek yapılırdı. Şehir ve kasabalarda ise “ıskarpın” giyilirdi (Uzelli, 1990: 56).

2.1.2.1.Entari

Entari, farklı modellerden ve kumaşlardan dikilmiş olan, boyu diz kapağının altına dek uzanan, kollu genel olarak yakalı bir dış giyimdir.

2.1.2.2. Şalvar

Şalvar, boyu ayak bileğine dek uzanmış olan, beli lastikli, ağı ve paçaları geniş olan dış giyimdir.

2.1.2.3. Ferace (Ferece)

Ferace, siyah kumaştan dikilen uzun ve ev dışına çıkarken entarinin ya da elbisenin üzerine giyilen bir dış giyim elemanıdır.

2.1.2.4. Beyaz Yaşmak

Ev dışına çıkarken başa örtülen, 100 cm eninde, 150 cm boyunda, kısa kenarlı saçaklı başörtüsüdür. Söz konusu örtünün, farklı olmakla birlikte yörede, genellikle beyaz olarak kullanılır.

Oyalı Tülbent:

Bulgaristan Türklerinde kenarları oyalı, pamuklu örtülere oyalı tülbent denilir. Oyalı tülbentler düğünlere gidilirken örtülür. Ayrıca düğünlerde düğün sahibi yakın misafirlerine mutlaka oyalı tülbent hediye eder.

Oyalı tülbentlerin kenarları genel olarak gül oya, iğne oyalı, hercai, menekşe, dut yaprağıyla menekşe, vb. gibi çeşitli oyalarla süslenir.

2.1.2.5. Poşu

Bulgaristan Türklerinde poşu tarla zamanları başa sarılan veya boyun atkısı şeklinde kullanılan, etrafı saçaklı genel olarak ipek olan örtüdür.

2.1.3. Türk Halk Bilgisi

Günümüzde, Halkbiliminin, çevreyi oluşturan canlı, cansız tabii nesneler ile alakalı inançlarla uygulamaları ele alan dalına halkbilgisi adı verilir. Halkbilgisi de kendi içerisinde halk hekimliği, veterinerliği, meteorolojisi, takvimi, hukuku, matematiği, botaniği, zoolojisi, ekonomisi, taşımacılığı geleneksel ölçüler vb. alt dalları vardır. Bugün bizim bu kadro unsurlarını belirtmek için kullandığımız “**halkbilgisi**” teriminin o günlerde bütün folklor unsurları için ve kelimenin tam anlamıyla “**folklor**” karşılığı kullanılmış olmasıdır (Çobanoğlu, 2009: 1062).

2.1.3.1. Halk Hekimliği ve Eczacılığı

Toplumun, hastalıkların sebepleri, semptomları, müddetleri hususundaki görüşleriyle ve inançları ile hastalıkları geçirmekle onları iyileştirmek üzere kullanmış oldukları geleneksel, yöresel ilaçların büyüsel ve klasik işlemlerin, uygulamaların tamamı halk hekimliğiyle eczacılığı şeklinde isimlendirilir. Kültürümüzde halk hekimliğiyle alakalı geleneksel inanışlarla işlemlere örnek olarak; balıkla sütlü ürünlerin bir arada yenmesinin zehirlenmeye neden olduğuna inanılması, zehirlenme sarımsaklı yoğurt yedirilmesi, rahatsızlaşarak, durgunlaşan birine nazar değdiğine inanılması, farklı duaların okunup üflenmesi ya da kurşun döktürülmesi vb. “kocakarı ilacı” şeklinde isimlendirilen uygulamalar verilebilir. Bunlara geleneksel yöntemler ile dişlerin çekimi, kırıklarla çıkıkların klasik “sınıkçı”larca iyileştirilmesi, sünnet yapım yöntemleriyle benzeri ilave edilebilir (Çobanoğlu, 2009: 1063).

Bulgaristan Türklerinde halk hekimliğine kırık çıkıkların iyileştirilmesinde “çıkıkçı” dediğimiz kişiler tarafından geleneksel yollarla tedavi edilmektedir. Bulgaristan Türklerinin kullandığı şifalı otların faydaları hakkında bilgi vereceğiz.

İzmir’de yaşayan Bulgaristan Türklerinin yerleştiği konum çevresi ormanlarla çevrili olup bu yerlerden toplanan şifalı otlar halk arasında çeşitli hastalıklarda kullanılmaktadır.

Örneğin; ülser hastaları için kantaron otu kudret narı ile zeytinyağı içerisinde bir müddet bekletilerek hastalara içirilmektedir.

“Hemoroit hastalığı için yılan bıçağı tohumu yutularak tedavi edilmektedir” (KK19).

Romatizma hastalarının ağrısı dindirilmesi için ölmüş domuzun içine hasta oturtulma uygulaması yapılmıştır.

Kırık ve çatlaklarda tedavisi ise kırık bölgenin hayvan gübresi içerisinde bekletilmesi uygulaması geçmişte yapılmıştır.

Saçkıran hastalığı için yılan kabuğu bitkisinin zeytinyağı ile sürülmesi tavsiye edilmiştir.

Yüz bölgesinde oluşan yanık, yaralar için tütün külü dua okunarak yüze sürülür.

Bu işlemin ardından yüzdeki leke, yanık ve yaraların iyileştiği söylenir”(KK4).

Sarılık hastalığına yakalanan birini iyileştirme yöntemleri, hastanın iki kaş ortasına jiletle kesikler atılır ve kanatılır. Bu işlem dua okunarak yapılır.

Vücudunda herhangi bir yeri ağrıyan hastaya dua okunarak iyileştirmeye çalışılır. Kabakulak olan birine kalfahmet okuyup kalem ile çizilir. Avuşaba (Havva abla) nazar değene okur kuşun döker. (KK4) Yöre halkında Ali Osman kerpetenle diş çeker (KK4).

2.1.3.2. Halk Takvimi

Toplumsal, 1 sene içerisinde arka arkaya gelen günlere sosyal, hukuki, iktisadi, tarımsal, politik, kültürel, dini ve büyüsel oluşumları belirlemek için kullanmış olduğu geleneksel bilgilerle uygulamaları “halk takvimi” (halk gün bilgisi) şeklinde isimlendirilir (Çobanoğlu, 2009: 1066).

Geceyle gündüz, güneşin batmasıyla doğması arasındaki zaman bölümleridir. Fakat, batılı gelenekten ayrı olarak bizde gün, akşam güneşin **batmasından** başlamaktadır: Mesela, perşembe günü güneşin batmasının ardından, ertesi gün güneş batıncaya dek cuma sayılmaktadır (Artun, 2013: 265). Türk halk kültüründeki halk takvimi uygulamalarına örnek olarak; “Mart Dokuzu”, “Yenigün”, veya “Nevruz”, “Hıdrellez” gibi bayramlar ve “arefe” olarak adlandırılan özel günler, yılın sadece yaz ve kış olarak 2 mevsime ayrılıp ve “Ruz-ı Hızır”, “Ruz-ı kasım” olarak adlandırılıp hesaplanması; eski takvim uygulamalarından kaynaklanan Hamsin, Kasım, Zemheri gibi 45’er günlük aylara ayrılarak adlandırılması; bademlerin çiçek açması, bağ bozumu ve benzeri doğadaki bir oluşumu yılı dilimleyip ayırmadaki kullanışlar; yerel olarak haftanın bir gününde kurulan açık pazarın kurulduğu günün Ayvalık örneğinde görüleceği üzere Perşembe olmasına rağmen toplum tarafından “Pazar olarak adlandırılması, gerçek Pazar gününün de “Kapalı Pazar” denilerek ayrılması; günün sabah, kuşluk, öğle, gün yıldı, gün anaya kavuştu, güneş kavuşması gibi adlarla değişik bölümler halinde adlandırılması; deprem, sel ve yangın gibi büyük doğal felaketlerin bir olayın zamanını belirleme de kullanılması verilebilir. Aynı şekilde, resmi yürürlükten kalkan takvim uygulamaları da başta 12 Hayvanlı Türk takvimi olmak üzere tarihte kullanılan Rumi, Hicri, Şemsi vb. takvim sistemleriyle onların Türk toplum kültüründeki etkileyen ve devam eden öğeleri da yine halk takvimi içindedir (Çobanoğlu, 2009: 1066).

Rumi Aylar, Miladi takvime göre

- Zemheri 14 Ocak – 13 Şubat
- Gücük 14 Şubat – 13 Mart
- Mart 14 Mart – 13 Nisan
- Abrul 14 Nisan – 13 Mayıs
- Mayıs 14 Mayıs – 13 Haziran
- Kiraz 14 Haziran – 13 Temmuz
- Orak 14 Temmuz – 13 Ağustos
- Ağustos 14 Ağustos – 13 Eylül
- İlk Güz 14 Ekim – 13 Kasım
- Orta Güz 14 Ekim – 13 Kasım
- Son Güz 14 Kasım- 13 Aralık
- Karakış 14 Aralık- 13 Ocak

Zemheri ve Karakış kışın en soğuk günleri için kullanılır. Kiraz ayı ise kiraz zamanının geldiğine işarettir. Orak ayı ise ekinlerin biçildiği zaman için kullanılır. İlk güz sonbaharın gelişi yaprakların sararmaya başladığı vakitlerde kullanılır. Orta güz zamanı havaların biraz daha soğumaya başladığı vakitlerde kullanılır, bu dönemde yapraklar iyice sararmıştır. Son güz 'de ise ağaçların yaprakları tamamen dökülmeye başlamış havalar iyiden iyiye soğumuştur. Bulgaristan'da Miladi takvimin yanında bu ay adları da halk arasında kullanılmaktadır.

Not: Rumi takvim Miladi takvimden 13 gün sonra gelir. Miladi takvim 14'ü olunca Rumi ayın 1'i olmaktadır.

Rumi takvimi çerçevesinde mevsim:

- Kasım Günleri (Kış Günleri) 8 Kasım'dan başlar. 5 Mayıs'ta bitmektedir.
- Hızır Günleri (Yaz Günleri) 6 Mayıs'ta başlar, 7 Kasım' da bitmektedir.
- Erbain (40 gün) 22 Aralık- 31 Ocak
 - Hamsin (50 Gün) 1 Şubat- 21 Mart Cemreler:
- Cemre: Rumi Gücük ayının 7'si Miladi, 27 Şubat'ta havaya düşmektedir.
- Cemre: Rumi Gücük ayının 14'ü, Miladi 27 Şubat'ta suya düşmektedir.
- Cemre: Rumi Gücük ayının 21'i, Miladi 6 Mart'ta toprağa düşmektedir.

Cemre'nin toprağa düşmesi ile havaların iyice ısınacağına işarettir.

Kocakarı Soğukları: Rumi mart ayının 4'ü, Miladi Mart'ın 17 veya 18'inde

olan soğuklardır.

Gün Dönümü Fırtınası: Rumi 8 Mart, Miladi 21 veya 22 Mart'ta görülen soğuktur.

Abrulun Beşi Soğukları: Rumi 5 Nisan; Miladi 18 Nisan'da görülen soğuklardır.

Sitte-i Sevr Soğukları: Rumi 7-12 Nisan, Miladi 20-25 Nisan arası soğuklarıdır.

2.1.4. Türk Halk İnançları ve Ritüel

İnanç kelimesi sözlük anlamı “kişi veya toplum tarafından, bir olgu, bir nesne, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Bu şekli ile inanç terimi insanların fikirlerinin çok geniş bir bölümünü ele almaktadır ve inançların tüm bu çeşitlilikle yaygınlıkları ile incelemek halkbilimin sınırlarını aşmaktadır (Çobanoğlu, 2009: 1071). Halkbilimi bir halkın eski dinlerinden miras alarak kendi döneminin koşullarına uygulayıp yaşattığı yeni dininde, hayat koşullarının gerektirmiş olduğu yeni şekiller, içerikler ve anlatışlar ile ilgilenmektedir ve araştırma sahasını bu tip inançlarla sınırlamaktadır (Çobanoğlu, 2009: 1071).

Halkbilim normatif yani “iyi” ya da “kötü” şeklinde “değer koyucu” bir bilim değildir. Bundan dolayı incelediği belli bir hususta olduğu gibi toplum inanışları hususunda da söz konusu inançların “iyi, kötü”, ya da “doğru, yanlış” olup olmadığını araştırmamaktadır (Çobanoğlu, 2009: 1071).

2.1.4.1. Nazar İnancı

Türk halk kültüründe nazar inancı, bazı insanların bakışındaki zararlı güçle ve söz konusu nitelikleri ile bir insana, hayvana veya bir nesneye bakmakla, canlı üstünde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üstünde sakatlanma, kırılma vb. negatif bir tesirin oluşması anlama gelmektedir. Belli bir zararlı hadise bu tür bir sebebe bağlandığında “nazar değdi” ya da “kem göze uğradı” denir. Bilhassa, açık, çiğ mavi, yeşil renkli gözlerde nazarın çok daha yoğun olduğu düşünülür. Kıskançlığın nazara neden olacağı inancı da vardır (Çobanoğlu, 2009: 1073).

Nazar boncuğu; göz biçimindeki mavi bir cam boncuktur. Bundan dolayı “göz boncuğu” da adı verilir. Nazar ya da göz değmesine karşı koruyucudur. Nazar

boncuğu; nazarla alakalı inançlar, uygulamalarla sözlü kültür ürünleri ile direkt ilgilidir. Ayrıca, nazar boncuğunun üretimi de usta-çırak ilişkisiyle aktarılmış olan bir gelenektir. Bundan dolayı nazar boncuğu; nazar ve boncuğun üretim süreci ile alakalı gelenekler ile örülen bir maddi olmayan kültür mirasıdır (Ekici, 2014: 101-141).

Ülkemizde nazar ile alakalı uygulamaları, uygulamanın gerçekleştirildiği zamana ve fonksiyonuna dayalı olarak “nazardan korunmak amacıyla” ve nazar değmesinin ardından “nazarın zararlarını yok etmek amacıyla yapılanlar” olmak üzere 2 gruba ayrılabilir. Nazarı önlemek ya da nazardan korunmak üzere yapılmış olan en yaygın uygulamalar “nazarlık” bulundurmakla farklı söz kalıplarının söylenmesidir. Nazar değdireceğine inanan kişinin söylemesi gereken söz kalıplarının başında “41 kere maşallah, maşallah, nazar değmez inşallah” gelir (Ekici, 2014: 101-141).

Nazar’ın genellikle küçük çocuklara değdiğine inanılır. Bulgaristan Türklerinin küçük çocuklara nazar değmemesi için omuzlarına nazar boncuğu takılır. Gençlerin ve yetişkinlerin ise ceketlerinin iç cebine nazar boncuğu takılır. Türk halk kültüründe nazar inancı yaygındır yeni alınan bir arabaya bile nazar değerse kazaya sebep olur düşüncesi ile nazar boncuğu takılır.

Bulgaristan Türklerinde, nazar değdiğine inanılan küçük çocuklara kurşun dökme işlemi yapılır. Kurşun dökme şu şekildedir. Nazar değdiğine inanılan çocuk yere oturtulur. İki ya da üç kişi tülbent ve benzeri bir şey tutar. Eski bir kapta az miktarda kurşun eritilir. Daha sonra çocuğun başının üstüne bu kabın içine soğuk su dökülür. Kurşunda göz gibi bir şekil çıkar ise o çocuğa nazar değmiş olduğu kanaatine varılır. Bu kurşun çocuğun omzuna takılır. Çocuk bu kurşunu omzunda bir müddet taşıdıktan sonra ise çıkarılır.

Bulgaristan Türklerinin göz değmesiyle alakalı inançlar ve uygulamalar: Toplumda “nazar” sözcüğü yerine, “göz değmesi, göze gelme, isabet” vb. sözcükler kullanılmaktadır. Bakışı etkili olanların (bilhassa mavi gözlülerin) baktıkları canlı ya da cansız nesnelerde negatif yönde gelişmeler olmaktadır ve buna karşı daha önce farklı önlemler alınmaktadır. Söz konusu önlemler şöyledir:

- Ağaçlara nazar değmesin diye ölen kaplumbağanın kabuğu çizilmekte ya da bir parçası ağaçlara bağlanmaktadır.
- Eve bereket getirsin, nazar değmesin diyerek üzerlik tohumlarıyla buğday

başaklarından yapılan kolyeler asılmaktadır.

- Evin giriş kapısına at nalı, küçük yavru kaplumbağanın kabuğu asılmaktadır.
- Çörek otunun tüm taneleri ayrı ayrı okunmaktadır, bir bezin içerisine konulmasının ardından nazar değmemesi istenen bireyin kıyafetin bir yerine dikilmektedir.
- Mavi boncuk, çörek otu, çıtlık ağacından üretilen nazarlık bir hocaya okutturulmaktadır. Bunların ilki giysilere dikilip bedende taşınmaktadır. Bunun yanı sıra muska yazdırılmaktadır ve taşınmaktadır.
- Tarlalara kuru at ya da eşek kafası bir dikili sırığa ya da ağaca bağlanıp bırakılmaktadır.
- Araçlara Kur'an, göz resimleri, maşallah, enam, mavi boncuk, el resminin içerisine göz resimleri asılmaktadır. Bir şeyi hayırlı etmek, kutlamak ve göz değmesini engellemek üzere "maşallah", "hayırlı olsun", "güle güle kullan", "Allah bağışlasın" gibi sözler söylenmektedir. Yörede, genel inanış çerçevesinde, çocuğa nazar değdi ise çocuk devamlı ağlamaktadır. Nazar değen büyük biri ise üstünde bir ağırlık olmaktadır, hastalanmaktadır ve iştahsızlaşmaktadır. Nazardan kurtulmak üzere başlıca şunlar yapılmaktadır:
- Nazar değen kişiye kurşun dökülmektedir, suyu o kişiye içirilmektedir.
- Bir miktar suya: "Akgöz, kara göz, sarı, mavi, yeşil, ela göz İnne fiş inne fiş inne fiş Kara yılanın sütünü yoğurt mayalamışım Ye de çatla, patla, çık." şeklinde bir duâ okunup, her renkteki göz için suya bir kömür parçası atılarak çalkalanmaktadır. Bu su ile yıkanmaktadır, bir miktar da içilip kalanı ateşe dökülmektedir.
- Üzerlik yakılıp dumanın üzerinden atlanmaktadır. Baş, kol ve ayaklar bu dumanın üstünde biraz tutulmaktadır.
- Kur'an'dan ayetlerle Felâk ve Nâs sureleri, 3 İhlâsla bir Fâtiha okunmaktadır.
- Dört yol ortasından çöp alınarak toplanmaktadır, ateş yakılmaktadır ve ateşin üstüne tuz konulup çocuk atlatılmaktadır. Nazar edenin gözü burada patlatıldığına inanılmaktadır.
- 7 eşikten gizlice parça alınmaktadır ve hasta olan çocuğa tütsü yapılmaktadır.
- Nazarı dokunmuş olan kişilerin üstünden bir düğmesi ya da sırtındaki elbiselerden bir parçası haberi olmaksızın alınarak nazar değdiğine

inanılmış olan hayvana yedirilmektedir.

- Ocaklı ya da başkasından hastalığı iyileştirmek üzere el alan şahıs 3 parça kaburga kemiği üstüne, Arap harfleri ile birine berakış, diğerine betakış, ötekine etakış sözcüklerini yazmaktadır, bunu dumansız korun üstüne bırakmaktadır ve o sudan hastaya içirilmektedir.
- Yörede muska, hamayıl (büyük muska) yazdırmakla taşımak, muska biçiminde cevşen duasını taşıyarak hastalık, kötülük ve kem gözlerden korunulmaktadır.

2.1.4.2. Kurban Kesme Geleneği

Türk halk kültüründen yaygınlaşan geleneklerden biri de kurbandır. Halk arasındaki inanışa göre Hz. İbrahim'in oğlunu, Allah için kurban etmek üzere keseceği esnada gökyüzünden koçun Allah'ın emri ile oğlunun yerine geçmesinin bir hatırası olarak Müslümanlığa geçmiştir. Türk kültüründe, kurban kesme Kurban Bayramı'nın dışında bazı yapıların temel atma merasimlerinde, düğün, sünnet, karşılama, uğurlama, merasimlerinde, yağmur duasıyla farklı nedenler ile adak şeklinde adanması durumunda kesilir (Çobanoğlu, 2009: 101-107).

Özkul Çobanoğlu'nun ifade ettiği gibi ev inşalarının temelinde kurban kesilir ve göçmenlerde de adak olarak işe (mesleğe) başlandığında da kurban kesilir. Adak bir sonucun neticesine göre adanır. Adak olarak bir kurban kesildiğinde o kurbanın etinde adayan kişi yemez bu etler yoksul kimselere dağıtılır.

Bulgaristan Türklerinde de Kurban Bayramı önemli bir dini bayramdır ve toplumun çoğunluğu tarafından kutlanır. Kurban Bayramı'nda genellikle büyükbaş hayvanlar (sığır veya koyun) kesilir. Hayvanlar, İslami usullere uygun olarak kesilir ve eti paylaşılır. Kesilen etler, yavrular arasında dağıtılabilir ve insanlara da dağıtılabilir.

Kurban geleneği, Bulgaristan'daki Türk toplumunda aynı zamanda aile ve komşuluk yönetimini güçlendiren bir etkinliktir. Aileler bir araya gelir, birlikte kurban keserler ve daha sonra etleri paylaşırlar. Bu, sosyal bağları güçlendiren ve dayanışmayı teşvik eden bir etkinlik olarak görülüyor.

Ancak, Bulgaristan gibi Avrupa kıtalarında kurban kesimiyle ilgili bazı yerel yönetimler ve kurallar bulunmaktadır. Hayvan refahı ve halk sağlığına ilişkin işlemler, kesim işlemlerinin kontrollü ve hijyenik bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla uygulanır.

Sonuç olarak, Bulgaristan'daki Türk toplumu arasında kurban geleneği, İslam dininin bir parçası olarak önemli bir yer tutar. Kurban Bayramı'nda hayvan kesimi yapılır ve etler paylaşılırken, aile ve toplum bağları güçlenir. Ancak, yerel kurallara ve sağlık kurallarına uyulması gerekmektedir.

2.1.4.3.Uğur/Uğursuzluk Büyü ve Bereket İnançları

Türk halk kültüründeki en eski ve en yaygın şekilde kullanılan kavramlardan biri olan “uğur”, bir nesne, bir birey, bir hayvan, bir işin bir zamanlar, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası pozitif niteliğiyle gücü ’dür (Çobanoğlu, 2009: 1077).

Bulgaristan Türklerinin halk inanışları şu şekilde tespit edilmiştir;

2.1.4.3.1.Ağaç Kesimi

Cuma günü ağaç kesilmemektedir. Senelerce tahtacı vatandaşlar ağaç kesmeye başlamadan evvel “Allah’ım bu ağacı kesmek mecburiyetinde kalıyorum, ekmeğim ağaçtan, yaşamak üzere bunu yapmak zorundayım” diyerek Allah’a yalvarmaktadır. Kesimden evvel ağaçtan özür dilemektedirler, kurban kesmektedirler ve obaya dağıtmaktadırlar, sonra ağaç kesimine başlamaktadırlar. Tahtacı vatandaşların yoğun olarak bulundukları pek çok yerde ağaç kesilir iken; “Allah’ım, ekmeğim için yaş kesiyorum, baş kesmiyorum” denmektedir. Genç ağaca el kalkmamaktadır, gerekmediği müddetçe ağaç asla kesilmemektedir.

2.1.4.3.2. Al Basması

Kadınları genel olarak aynı çevreden yakın dönemde evlenmiş olan birisinin alı basar. O dönemde alı bastığı düşünülen şahıstan bir al demor (bez) alınmaktadır ve

aynı bezden verilmektedir. Bu biçimde al basması kalkmaktadır.

2.1.4.3.3. Ay

Ayın çevresi kararmış ise yağışın geleceği düşünülmektedir. Ay doğar iken salavat getirilmektedir.

2.1.4.3.4. Aylar ve Günler

Kurban Bayramı'ndan evvelki aya "Boş ay" denmektedir. Bu ayda tuz dökülmez.

- Perşembe günü ikindiden güneş batıncaya dek su içilmemektedir.
- Cuma günü ev süpürülmemekte, çamaşır yıkanmamaktadır.
- Cumartesi günü ziyaret yapılmamaktadır.
- Ağacın katranıyla tuz, öğleden sonra kimseye verilmemektedir.
- Arife günleri mezara yiyecek götürülmekte, dağıtılmaktadır. Fatiha okunmaktadır. Tüm aileler kendi yakınlarının mezarlarını ziyaret etmektedir. Kimsesiz olanların mezarlarına bütün köylü gitmektedir.
- Arife günü iğne tutulmaz, dikiş dikilmez.
- Lokma, ilk cuma akşamı köy ya da obaca aşureyle bir arada yenmektedir.
- Gece ev süpürülmemektedir.
- Yakın akraba haricinde güneşin batmasının ardından soğanla biber vb. acı şeyler verilmemektedir.

2.1.4.3.5. Düşlerin Yorumlanması

- Düşte beyazlar giymek iyidir.
- Gündüz günahı alınan kişi, gece düşünde uçar.
- Rüya da kırmızı kıyafet bencilliği bildirir. Sarı kıyafet hastalıktır. Kara renkte haber, yeşil renk murattır.
- Rüya da kız çocuğu görmek sinirlendiren, erkek çocuğu "gizli" haberdur.
- Genç erkek görmek devlettir.

- Güzel kız iyidir.
- Güler yüzlü yaşlı kadın görmek, işlerin düzene girmesidir.
- Çirkin yüzlü kocakarılar perişanlıktır.
- Rüyada fala baktıran kişinin ayağını kaydırmayı isteyen vardır.
- Kırmızı elma görmek iyidir. Ham elma iyi değildir.
- Ayvayla portakal cennet meyvesidir.
- Kısa saç iyi değildir.
- Aynaya bakanlar, mutlu haber alır.
- Ölü görmek, diri görmektir.
- Temiz suyu içmek, ekmeek yemek güzel günlerin yaşanacağı anlamına gelir.
- Yokuş yükselmektir, iniş mevki, makam kaybetmektir.
- At murattır. Renkler çerçevesinde yorumlanır.
- Kitap okumak yükselmektir.
- Yılan sinsidir, köpek dişlidir, tilki kurnaz düşmandır.
- Tavşan ayağı kaydırır.
- Kuş haberdır.
- Güvercin dosttur.
- Baykuşla akbaba haricindeki kuşlar olumludur.
- Berrak mavi deniz murat almadır.
- Yufka ekmeek yapmak, kısmetin ayağa gelmesidir.
- Görülen rakam ile alakalı bir şey olur. Rakamı dikkate almak gerekir.
- Rüyada çift sürmek, kazanlı işin başlangıcıdır.
- Yeşil vadi, işlerin düzgün gitmesidir.
- Fare can sıkıcı olay olacak anlamına gelir.
- Rüyada deve görmek bir güzelliğin yaşanacağı anlamına gelir.

2.1.4.3.6. Eşik

- Eşiğe basılmaz.
- Gelin eşiği öpmeksizin yeni evine alınmaz. Gelin “niyazım niyaz için, niyazım hak için” der. Eşiğin yanındaki oklavayı alır “Fadime anamızın parmağı” diyerek, kapının sağ yanına dikip içeriye o şekilde geçer.

2.1.4.3.7.Eşya

- Yoldaki eşya işe yaramaz.

2.1.4.3.8. Hayvanlar ile Alakalı

- Sevilmeyen hayvanlardan ayının ismi anılmaz ona “falatan” adı verilir ya da Isparta yöresinde “kocaoğlan”, “oynayan” isimleri verilir. Ayı diyene “anırdı”, maymun diyene “maykırdı” denir.
- Domuzun ismi anılmaksızın evvela “hak kalmaya” denir, ardından ismi verilir.
- Tavşanın ismi anılmaz “kulaklıkl” adı verilir.
- Yılanı öldüren yılcık hastalığına yakalanır.
- Güvercinleri beslemek uğursuzluktur.
- Keklik uğurlu değildir.
- Karga evin üstüne konursa, cenaze çıkacaktır.
- Turna sesi duyulduğu zaman, baş ağrısı yok olur.
- Guguk kuşu öttüğünde baş 3 defa taşa vurulur, baş ağrısı yok olur.
- Baykuş öter ise ölüm olacaktır.
- Kedi nankördür.
- Horoz: Horoz yalnızca adak şeklinde kesilir. Cemin ilerleyen zamanlarında kırklar sofrası evresinde, ceme bir horoz getirilip kutsanır. Kutsanmış olan horoz kurban edilir. Söz konusu kurban orada bulunanlar tarafından vect içerisinde yenir. Gereksiz yere horoz kesilmez. Muharrem Orucu'nun bitmesinde aşure yapılmaksızın evvela horozla tüm Nevruz'da muhakkak horoz kesilir. Cuma akşamları erkân yapılır iken, cemdeki düşküne ceza şeklinde bir horoz bir dolu cezası sıkça verilir. Horoz Cebrail şeklinde bilinir.

Yemini tutmamak üzere horoz kesilir. Bu sayede yemin bozulur. Kurbanlar 4 ayaklı hayvanlardan tercih edilir. Horoz 2 ayaklı, adaktır.

2.1.4.3.9. Hıdrellez

- Hıdrellez günü horozlar ötmeden suya girilerek yıkanması sevaptır.
- Hıdrellez gününün gecesi un leğene elenir. El değmeden leğen siniyle kapatılır. Sabah açıldığı zaman unun üstündeki biçim gelecek kısmet şeklinde yorumlanır.
- Hıdrellez günü sabahı deriye şifa olarak sürülür.

2.1.4.3.10. İğne-Dikiş

- Dünyaya gelen kız çocuğunun kaşına çam isinden yorgan iğnesiyle sürme çekilir.
- Arife günü iğne tutulmaz, dikiş dikilmez.
- Gece dikiş dikilmez.

2.1.4.3.11. İp

- Bekarı olan eve ip ile bağlı bir yük gelir ise ipin ucu yakılır.

2.1.4.3.12. Konuk

Hamur sıçrar ise misafir gelecektir. Konuk evdeyken ev süpürülmez, konuğa ikram yapılmasının ardından dışarıya çıkarken arka dönülmez. Sigara yandan tutuşur ise yola gidilecektir.

2.1.4.3.13. Kurban

- Dişi koyunla keçiden kurban olmaz.
- Tavuk adak olunmaz.

2.1.4.3.14. Mutfak Eşyaları

- Kurban yerken çatal kaşık kullanılmaz.
- Komşuya ayran veya süt verilen tas geri alınırken ıslak alınır.

2.1.4.3.15. Nazar Değmesi-Kurşun Dökme

Çocuğu hasta olduğunda annesi, onu alıp kurşun dökmeyi bilen bir kadına gider. Anne, getirmiş olduğu ağırlığı yani hediyeı kurşun dökülecek suyun içerisine koyar. Büyük bir tasın içi su ile doldurulur. İçine iğneyle para konur. Bir tavada eritilen kurşun, içerisinde iğne, para ve su olan tasa dökülür. Dökülmüş olan kurşun sudan alınır. Tekrar eritilip suya dökülür. Söz konusu işlem 3. defa tekrarlanır. Bir miktar kurşun beze sarılarak herhangi bir yol ayrımına atılır. Bir bölümü çocuğun çiğnine (omuz) takılır; bir bölümü de, evin damına atılır. İçerisine kurşun dökülmüş olan su, uzak ve temiz bir yere dökülür. Burası, ayak basmayacak bir nokta olmalıdır. Para kurşun döken kadına verilir. Farklı bir çocuğa verir. İğneyiye, kurşun döken kadın kırıp atar ya da kullanır.

Bu biçimde nazar önlenmeye gayret edilir.

- Nazar değmiş olan çocuğun başına (seğ/şab) çevrildikten sonra ocağa atılır. Külün içerisindeki biçim neyse çocuk ondan korkmuştur.
- Nazara iyi gelsin diyerek yumurta kabukları bir ipe tespihe benzer şekilde dizilip evin ön tarafına asılır.

2.1.4.3.16. Ocak

- Ocağa su dökülmez, tükürülmez.

2.1.4.3.17. Ölüm ile İlgili

- Yeni evlenen genç kız öldüğü zaman, sal ağacına al kumaş bağlanır. Bütün ölülerden sonra 3 gün ateş yakılır. Ölen kişi için ısıtılmış olan suyun tamamı kullanılır.
- Yıldızın kayması, yakında birinin yaşamını yitireceğı anlamına gelir.

- Köpek ulursa bu durum hayırlı değildir.
- Eşek durduk yere silkelendiğinde, evden cenaze çıkacaktır.

2.1.4.3.18. Uğur-Uğursuzluk

- Evin deliğine karayılan girmesi uğurdur.
- Boynuzlu yılan görüp de başkasına bahsetmeyen zenginleşir.
- Merdivenin altından geçmek uğursuzluktur.

2.1.4.3.19. Zakkum

- Evin etrafına zakkum çiçeği dikilir ise büyü, nazar ve farklı kötülüklerden korur.

2.1.4.3.20. Muharrem Ayı

Muharrem ayında ağaç kesilmez. Değirmende buğday öğütülmez.

- Tırnak kesilmez.
- Tıraş olunmaz.
- Oyun oynanmaz, eğlenilmez.
- Yumurta, et yenmez (Ege Tahtacı Dernekleri, t.y.).

2.1.4.4. Yağmur Duası Geleneği

Türk halk kültüründe en fazla rastlanılan bereket törenlerinde biri de yağmur duasıdır. Yağmur duası mevsimi gelip de yağması geciken yağmurları yağdırmak ve böylece kuraklıkla kıtlığı engellemek üzere yapılan bir törensel işlemdir (Çobanoğlu, 2009: 1077).

Bulgaristan Türkleri arasında, kuraklığın başlangıcında yağmur duası geleneği yaygın olarak uygulanır. Bu geleneksel, tarımın önemli olduğu özellikle çiftçiler arasında sürdürülmektedir. Yağmur duası, yağmurun bereketli bir şekilde yağmasını ve yönetici bakımını sağlamak için yapılan dini bir ritüeldir.

Bu dua genellikle toplumun önde gelen bir kişisi veya din adamı tarafından yapılır. Dua genellikle bir cami, mescit veya tarım arazisi gibi açık alanlarda toplanan kişilerle birlikte yapılır. Katılımcılar, yağmurun bereketli bir şekilde yağmasını ve tarımın elde edilmesini sağlamak için Allah'a dua ederler.

Yağmur duası genellikle belirli bir dua prosedürü veya ritüel ile sonuçlanır. Dua sırasında ellerinden semaya rahmet talep ederler. Bu dua sırasında tekbirler edilir ve dualar okunur. Ayrıca, bazı ayinler sırasında su veya yemek dağıtılabilir.

Yağmur duası, Bulgaristan Türkleri arasında sosyal bir etkinlik olur ve cemaat dayanışmasına yardımcı olur. İnsanlar bir araya gelir, dua eder, umutlarını paylaşır ve birbirlerine destek olurlar.

Ancak, yağmur duası sadece dini bir ayin olarak değil, aynı zamanda kültürel bir geleneğin bir parçası olarak da kabul edilir. Bu gelenek, Bulgaristan'daki Türk toplulukları arasında geçmişten günümüze aktarılmış ve değer verilen bir uygulama olmuştur.

Sarnıç Beldesine yerleşen Bulgaristan Türklerinde yağmur duası geleneği senede üç defa kuraklık olduğunda uygulanır. Yöre halkı imam ile “Seydi Baba türbesinde” toplanarak dualar okur. Aşağıya doğru inerken yağmurun başladığı söylenenler arasındadır.

2.1.5. Geçiş Dönemi, Töre, Törenler ve Gelenekleri

Sosyal hayat içerisinde bir insanın hayatında bir sosyal konumdan bir başka insana örneğin bekâr bir genç kız statüsünden evli bir hanım olmaya veya çocuksuz evli bir hanım konumundan anne olma konumuna geçmeyi ortaya koyan törenlere geçiş evresindeki yeni halini, sosyal konumunu saptamak, kutsamak, kutlamak ve insanı bu esnada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerle zararlı tesirlerden korumaktır. Çünkü toplumsal kültürde yaygınlaşan inanç çerçevesinde, birey geçiş dönemlerinde kuvvetsiz ve zararlı tesirlere açıktır. İnsanların hayatının en mühim geçiş dönemlerinin başlarında doğumla ölüm gelmektedir (Çobanoğlu, 2009: 1079).

2.1.5.1. Bir Geçiş Dönemi Olarak Doğum ve Çocukla İlgili Gelenekler

Bulgaristan'daki Türk toplumu, doğum ve çocukla ilgili gelenekleri önemseyen ve kutlayan bir kültüre sahiptir. Bulgaristan Türklerinde doğum ve çocukla ilgili bazı yaygın gelenekler:

2.1.5.1.1. Doğum Öncesi Ritüeller

Hamilelik döneminde, Bulgar Türkleri arasında doğum öncesi bazı ritüeller uygulanır. Bu ayinlerde genellikle aile ve yakın arkadaşlar bir araya gelir. Hamile kadın için dualar okunur, iyi dileklerde bulunulur ve annenin sağlıklı bir doğum yapması temenni edilir.

2.1.5.1.2. Ağırlandık

Yeni doğan bir bebek için "ağırlandık" adı verilen bir kutlama yapılır. Bu kutlama, aile ve yakın dostları tarafından yapılır. Kutlama genellikle evde veya aileye ait bir mekânda yapılır. Misafirlere ikramlar hazırlanır ve bebeğe hediyeler verilir.

2.1.5.1.3. Bebek Şenlikleri

Bulgaristan Türkleri, bebek şenlikleri için genellikle "sünnet partisi" olarak bilinen bir etkinlik sergilerler. Bu etkinlikte erkek sünnet töreninin tamamlanması ve bu özel gün aile ve yakın dostlar arasında kutlanır. Şenlikte yemekler, danslar ve müzikler eşliğinde eğlenilir.

2.1.5.1.4. Ad Koyma

Bebeklere isim koyma töreni de önemlidir. Aile, bebeklerine isim koymadan önce genellikle aile büyüklerinden veya din adamlarından tavsiye alır. İsim seçimi, aileye, kültüre ve dinî inançlara göre yapılır. Ad koyma töreni, aile ve yakın dostlar arasında bir kutlama ile gerçekleşir.

2.1.5.1.5. Beslenme ve Bakım Gelenekleri

Bulgaristan Türkleri arasında bebeklerin beslenmesi ve bakımıyla ilgili bazı gelenekler vardır. Örneğin, anneler genellikle bebeklerine anne sütü vermek için uzun süre emzirirler. Ayrıca, bazı geleneklere göre bebeklerin sağlık yapısı için özel dualar okunur ve nazardan korunmak için nazar boncuğu veya muska kullanılır.

Bu gelenekler, Bulgaristan'daki Türk toplumunda doğum ve çocukla ilgili deneyimlerin değerini ve değerini belirleyen bir kültürel mirastır.

“Erkek ya da kız fark etmeksizin bir çocuk dünyaya geldiğinde hısım, akraba eve çocuğu görmek için gelir. Bunun zamanı belli değildir. Çocuk görmek üç günlükten 7-8 aylığa dek memleketlerden gelen aileler olursa o vakit gidilir ya da onlar gelir.”(KK4) Günümüzde çocuk görmede sekiz ay kadar bir kısıtlama yoktur.

“Çocuk doğduktan sonra anne de çocukta kırk gün evden çıkmazdı ama eve gelen olurdu.” (KK6).

“Daha sonra çocuğa ad koyma töreni yapılır, kulağına ezan okunur verilen ad çocuğun kulağına fısıldanırdı. Eğer çocuk erkek ise sünnet düğünleri yapılır, yemekler pişirilir dağıtıldı.” (KK6).

Eskiden çocuk sünnet olduktan sonra o gece uyutulmaz ve kapmık adında bir oyun oynatılırdı. Said Demirdal (KK20) şu şekilde oyunu tarif etmektedir:

“Çocuğun bu ameliyatın ardından yatağa yatırılmasıyla gece uyutulmaması gerekir. Çünkü uyur ise kan boşalır denir. Bu sünnetçinin yeteneğine bağlıdır. Bu düşüncelerden dolayı ilk gece birtakım oyunlar, çalgılar ile çocuğu uyutmazlar. Vakti ile söz konusu oyunlardan biri de Kapmık oyunu idi. Bu oyun eğlenceli olduğu kadar da zordur. Kapmık helvacıların yaptığı şekerden üretilen sert bir macundur ki tekerlek biçimindedir ve ortasından tavana asılır. Oyun, çevresine toplanmış olan becerikli delikanlıların dişleri ile kaparak yemeleriyle oynanırdı. Daha önceleri sünnet kesileceğinde çocuğun hamamdan gelmesinin ardından seymanlar yeni süvariler tertip edilerek çocuğu aralarına birinin himayesine verip memleket içerisinde dolaştırılır idi. Hısım akraba evlerine uğranılıp çocuğa benek seymanlara da şerbet verilir idi. Günümüzde, ata binmek âdeti sünnet düğünlerinden gelin düğünlerine geçmiştir. Günümüzde bu oyun oynanmamaktadır ve sünnet düğünleri de tek gün içerisinde

yapılmaktadır. Gündüz yemek, gecesi ise kına, aynı gün içerisinde yapılmaktadır.”(KK20).

2.1.5.2. Bir Geçiş Dönemi Olarak Evlenme ve Gelenekler

Evlenme yaşamın ikinci önemli geçiş dönemidir. Evlilik kız ve erkeğin yasal ve toplumsal olarak meşru kabul edilen bir biçimde birleşerek aile kurmasıdır. Evlilik kızla erkeğin toplumsallaşma prosesinin mühim bir evresini oluşturmasıyla ve aileler arasında kurulmuş olan dayanışmayı, sosyal ve iktisadi ilişkiyi saptaması ile tanzim etmesi açısından her zaman ve yerde önemli bir hadise olarak kabul edilmiştir. Daha da önemlisi, ailenin, sosyal yapısının temeli olması, söz konusu birliği temin eden evlenmeye evrensel bir özellik vermiştir. Evlenen kadın ve erkek bu nedenle yeni bir toplumsal rol ve sosyal statü kazanmaktadırlar. Türk atasözü “Evlilik elli, dönürlükse bin yıllık” diyerek evlilik yoluyla kurulan hısımlığın sağlamlığına ve uzun süreliğine dikkat çekmektedir (Çobanoğlu, 2009: 1087).

Bulgaristan Türklerinde tespit edilen düğün gelenekleri şöyledir;

“O zaman hayat çok değişkendi. Mesela bir kızı bir an evvel evlendirilmesi lazımdı. Kız veya erkek çocuğunuz varsa gözünü kendi yuvasında açsın diye. Ben 19 yaşındaydım, bir yıl sonra askere gittim. Eşim de 17 yaşındaydı. Şimdi hesap edin 30 yaşında torunum var. Şu hale bak ne kadar değişken. Ama hayat böyle idi. Düşünüyorum da bu zamanda ayaklar üstünde kalmak en büyük iş. Şimdiki gençlerin yapması gereken evvela askere gitmek, iş sahibi olması, evi olması, daha önceki benim esnaflığı zamanında ilk Ömer Er gelmişti. "Kemal" dedi. "Al kalemi eline." Bakayım. Bir çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, daha sonra bir televizyon, bir elektrik süpürgesi...Kaç para? Şu kadar. Şu kadar olur mu? Olur dedim. Al parasını dedi. Bana lazım değil dedim. Ne zaman evlendireceğiz o zaman bunları isterim. Şimdilerde bir vatandaş ismini söylemeyeceğim. Bir vatandaşa 52 tüp gitti. 52 tüp gaz. O zaman alışverişler yıllık yapılıyordu. Yani alışverişin parası bütün satımında alınan parayla ödeniyordu. Yörük dağdan gelir, gelirken {üzüm getirir, taze fasulye getirirdi. Ondan sonra Kemal'in yanına gelir. Gamal Efendi heybesini de omzuna takmıştır. Hemen Kemal de alır listeyi eline. Adını yazar. Ne istiyorsun? bir kilo elma, yarım kilo fasulye, iki kilo soğan. Kaç para? Şu kadar. Parasını hemen bana intikal eder. Ben o

kâğıdı heybenin içerisine koyarım. Yan tarafa atarım. Boş kaldığımda hazırlardım onları ben. Fiyatlarıyla beraber yazardım. O kadar güzel alışveriş yaptık ki. Yani temiz, karşılıklı güven basta gelirdi. Çok fakirlik vardı. İnsan hatırladıkça bu insanların ne kadar nankör olduklarını görüyorum” (KK27).

Seydiköy’lü Fevziye Elmacı İlgezdi (KK6) Sarnıç Beldesine yerleşen Bulgaristan Türklerinin düğünlerini şöyle anlatıyor: “Eskiden düğünler ve sünnetler çok eğlenceli geçerdi. Bir tanıdığın düğünü olsa da eğlensek diye düğünleri dört gözle beklerdik. Düğünler mutlaka yemekli içkili olurdu, köfte ve içki mutlaka verilirdi. Hatta düğünlerden bir iki gün önce davullar dost ve akrabaların evlerinin önüne kadar gider kapısında davul çalarak onları davet ederdi. Ertesi gün mevlit okunur, mevlitte et pilav dağıtılırdı. Göçmenlerde bu adetler aynen yapılıyordu” (KK6).

“Düğünlerimiz çok eğlenceli olurdu. Düğünden önce çember çullama diye bir eğlencemiz olurdu. Çember çullama da o yıllarda yerleştiğimiz Seydiköy’ün Ümmüş abası mutlaka davet edilirdi. O da daresiyle gelir, yanık sesiyle bizi coştururdu. Düğünlerimiz bir gece de bitmezdi. Çok eskiden haftalarca sürdüğü anlatılırdı. Bizim zamanımızda bile bir hafta süren düğünler hatırlarım” (KK7).

“Bizim zamanımızın tek eğlencesi düğünlerdi. Düğünler çok eğlenceli geçerdi. Her düğün öncesi, halk kız evinde çember çullama dediğimiz bir eğlence yapardı. Bu eğlencede kız evine oğlan tarafından misafir gidenler ve diğer misafirler bahçe avlusuna bir tel gerilir. Üzerine misafirlerin her biri geline bir hediye atardı. Ve atılan her hediye kim tarafından getirildiyse onun ismi söylenirdi. Toplanan hediyeler gelin olacak kıza verilirdi” (KK8).

“Yufkalar kaynanamlar Bulgaristan'dan gelmiş, o taraftan suyun öbür yanından yani. Kızla oğlan görücü usulüyle evleniyorlardı. 2 gece giderdik 3. gece söz keserdik aynısı yok. Düğünlerimizde oğlan tarafında 2 gün davul çalar kız tarafından 2 gün düğün olur 3. gün oğlan tarafı, damat tıraşına oturur. Davullar çalar. Sonra gelin alınır. Mevlit okunur. Yok tabi şimdi böyle düğünler” (KK28).

“1938’de ben yedi yaşındaydım. Dört tane düğün hatırlıyorum. Bir hafta sürerdi Ali Acar’ın düğünü, Salih Karakaçan’ın, Mümün’ün düğünü. Pıtış Ayşe’nin kızıyla evlenen Mümin Uz’un düğünü. Bir tarafta kazanlar kaynar. Rakı su gibi akar. Ali amcam çok içiyordu. Elimizde sepetler boş rakı şişelerini toplardık. Sonradan düğünler üç güne indi. Cuma’dan başlar pazar günü biterdi. Cuma günü eğlence başlar,

davullar çalar. Cumartesi akşamı kına gecesi başlar, meşaleler yanar. Davullar çalar. Erkeler önde kadınlar arkada kız evine gidilir, eğlence yapılır. Pazar günü taksi tutulur, damat tıraşı olunur. Sabah saat 10'da berber gelir damat tıraşı başlar, davullar başlar. Oynayan oynar, içen içer, fotoğraf çekilir. Düğünlerde geline ve damada takılan para takılırdı. Düğünlerde taksiler İzmir'den hususi geliyordu. Eskiden düğünlerde çok taksi olsun diye akrabalar halalar dayılar da taksi tutardı. Düğünlerde kasap havası oynanırdı. Bir kişi yere yatırılırdı. O da sarhoş olurdu. Yoksa akıllı adam yere yatar mı? Üzerini çarşafı örterlerdi. Ayakta oynayan adam iki tane bıçak alır eline “ben bir Köroğlu'yum. Dağda gezerim” diye çevresinde oynar. Adamı keser gibi yapar. Adam ölmüş numarası yapar. Kasap geçer adamın ayakucuna, paçasını kaldırır. Başlar şişirmeye. Sonra adamın paçasının içine bir kova su dökerler. Adam fırlar ayağa kalkar. Düğünler işte böyle eğlenceli geçerdi” (KK9).

“Bulgaristan göçmenlerinde, düğünlerde “**çember çullama**” eğlencesi yapılır. Gelin tüm komşularını akrabalarını çağırır. Her gelen düğüne ve damada bahçeye asılan bir ip üzerine getirdikleri hediyeleri (havlu, kumaş) asarlardı. Çember çullama ve düğünlerden çok söylenen türküler arasında:

Telgrafın tellerine kuşlar mı konar Herkes sevdiğine yavrum böyle mi yapar.
Yağma yağmur esme de rüzgâr yolda yolcun var Koynundaki elmalara beş lira borcun var

Gelin Türküsü Gelin telleri buza benzer Helal yanağı kıza benzer
Gelin gelin uslu gelin Annen baban var mı gelin Testilerin susuz kaldı Anneleri kızsız kaldı Annesinin hizmetçisi Ah babanın kahvecisi Ağlar gelin yaşı gitmem diyor salları başı Bin korkma gelin babanın evi İn korkma gelin kocanın evi Eskiden düğünlerde geline kına yakılırken bu türkü söylenirmiş.” (KK10).

“Düğünler o zaman Yalancı Halil, babamlar, Karakaçanlar söğüş düğünü yaptılar.1 hafta. Davul, zurna... Öyle güzel, köyde üç düğün yapılmış. Para bol arazi çok, tütün düzgün işleyen iyi para alırdı eline.” (KK24).

“Kız verirken köy düğünü yapıyorduk. At arabalarında çeyizler gidiyordu. Gelin taksile (taksi) giderdi. Bayramlarda hısım-akrabaya gideriz. El öperdik. Şeker verilir muhabbet edilir.” (KK25).

“Benim annem evlenirken at getirmişler, atı süslerlermiş. Annemi de o atın üstüne bindirip babamın evine götürmüşler. Başında duvak değil ipekli bir örtü varmış. Annem Bulgaristan'dan gelmiş. Muacır ne demek? Evini, parasını, pulunu orda bıraka,

olduğu gibi gelen. Ufak üç aylık bebeğini gelirken üşümesin diye üstündeki iç gömleğini çıkarıp kıyafet olarak kesip biçmiş.” (KK26).

“Gelin olacağımız zaman geline kına yakarlardı. Kına gecesinde bir de takı takılırdı. Bir de bir âdetimiz var, "Çember çullama" deyip geline kumaş parçası getirirler hediye. Şimdi o adetler yok gelin olduğun zaman. Gelin olduğun zaman ertesi gün damat gelin evine gelir. Hep birlikte yemek yerdik. Elde çamaşır yıkardık. Kazana su koyardık, deterjan yerine kül kullanırdık. Çamaşırı ateş ocağında kaynatırdık. Evlerimizde gaz ocaklar vardı. Yemeklerimizi odun ateşlerinde yapıyorduk. Etimizi tavuğumuzu bile kendimiz yetiştiriyorduk.” (KK28).

2.1.5.3. Bir Geçiş Dönemi Olarak Ölüm ve Ölüme Bağlı Gelenekler

İnsanların hayatında en son geçiş töreni ölümdür. Doğumla evlenmede olduğu üzere ölüm etrafında da pek çok tören, inanış, kalıp davranış, adet, ayinle işlem vardır (Çobanoğlu, 2009: 1089).

Bulgaristan Türklerinin ölüm gelenekleri, genellikle İslam kültürü ve Türk geleneklerine bağlıdır. Bulgaristan'da yaşayan veya Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türkleri genellikle Müslümandır ve İslam'ın ölüm ve cenaze törenleriyle ilgili uygulamaları takip ederler. Bulgaristan Türklerinin genel olarak kullandığı bazı ölüm gelenekleri şunlardır:

2.1.5.3.1. Vefat

Bir kişi vefat ettiğinde, aile fertleri ve yakınları hemen olayı duyurmak için haber yaymaya başlarlar. Bu ağıtçıların algılaması ile gerçekleşir. Haber, aile ve yakın dostlara duyurulur ve cenaze için hazırlıklara başlanır.

2.1.5.3.2. Yıkama

Vefat eden kişi, cenaze töreninden önce yıkanır. İslam geleneklerine göre, cenazenin temizlenmesi ve yıkanması önemlidir. Bu işlem genellikle birkaç kişi tarafından yıkama ve geleneksel yıkama işlemleri ve dualarla birlikte yapılır.

2.1.5.3.3. Kefenleme

Vefat eden kişi, beyaz bir kefenle sarılır. Kefenleme işlemi, cinsiyete göre değişir. Erkeklerde  parça beyaz kefenle sarılırken, kadınlarda daha fazla parça kullanılır.

2.1.5.3.4. Cenaze Namazı

İşlam inancına göre, cenaze namazı vefat eden kişi için kılınır. Cenaze namazı, cami veya cenaze evinde toplanan cemaat tarafından kılınır. İmam veya din görevlisi tarafından yönlendirilir dualar eşliğinde sonuçlanır.

2.1.5.3.5. Defin

Cenaze namazından sonra, vefat eden kişinin geldiği verilir. Bulgaristan Türklerinde defin genellikle mümkün olan en kısa sürede gerçekleşir. Defin işlemi, mezarlığa yerleştirilmesi ve genellikle aile yeleri, yakın dostlar ve cemaatten bazı kişilerin katılımıyla yapılır. Dualar edilir ve vefat eden kişi toprağa verilir. Ölüm Yıldönümü Vefat eden kişi ölüm yıldönümünde, aile ve yakınları tarafından anılır. Bu günlerde dua edilir, Kur'an okunur mezar ziyaretleri yapılır.

2.1.6. Bayramlar ve Kutlama Törenleri alışmaları

2.1.6.1. Bayram Kavramı ve zellikleri

Bayram biçimleriyle kaideleri geleneksel olarak saptanmış bir dizi gösteriden oluşur. Bayramlar kutlandıkları kültürün tüm geleneksel sanatsal ve oyun biçimlerini kendileriyle uygulamacıların göreneklerine bağlı olarak içerik, fonksiyon ve şekil üstünde varyantlaşma oluşturarak kullanır. Bayramları doğum, evlenme ölüm vb. hadiselerin yol açtığı merasimlerden ayıran ana özellik kutlanmasına topyekn bit halkın vesile olmasıdır (obanoğlu, 2009: 1093).

Bayramların toplumsal yapıda gördükleri iş veya işlevleri, “birleştirici,

canlandırıcı, eğitici ve mutluluk verici” olarak dört genel başlık altında toplamak mümkündür (Çobanoğlu, 2009: 1093).

Bayram, bazı gösterilerden oluşup; onların şekillerini, kaidelerini gelenek belirlemiştir. Doğum, evlenme, ölüm vb. hadiselerle yapılan merasimlerden bayramı ayıran şey, kutlanması için bir kişinin vesile olmasıdır. Ağıt merasimi, ölen bir insan için yapılır; düğün, dünya evine giren bir delikanlıyla genç kız için kutlanır. Bayramsa bir topluluğun tamamı için ve tamamı tarafından düzenlenerek pratiğe dökülen merasimlerin sentezidir (Boratav, 2013: 233).

2.1.6.2. Dini Bayramlar ve Kutlamalar

Dinsel bayramların günleri “**kameri takvime**” göre hesapladığından, her sene dönümünde güneş takviminin aynı günlerine denk gelmez bunlar; aşağı yukarı, senede 10 günlük bir gerileme bulunur; böyle olunca da uzunca bir müddet sonunda, mevsimler de değişir.

Dinsel bayramlar Şevval ayının ilk 3 gününde Ramazan Bayramı, zilhicce ayının 10’undan başlayıp 4 gün devam eden Kurban Bayramı’dır. Söz konusu bayram kutlamalarına bugün de önem verilmesi açısından toplumun geleneklerinde varlıklarını korumuştur. Hükümet daireleri, büyük iş yerleri o günlerde tatil edilir. Bu sayede dinsel kutlu günler “resmi bayram” özelliği alır (Boratav, 2013: 235-236).

Türk halk kültüründe dini bayramlar Ramazan ve Kurban Bayramıdır. Bayramlardan önce bayram temizlikleri ve çocuklar için alışveriş yapılır. Bayramlarda dinimizce emredildiği gibi ziyaretler yapılır.

“Evimizde bayramda yirmi kişi toplanıyorduk. Gelin gediğim evde de aynısı oldu. O kadar güzel adetlerimiz vardı ki, kayınvalidem sofraya oturmadan biz sofraya oturmazdık. Kaynanama sormadan kapı dışarı çıkılmazdı” (KK11).

“Bayramlarda gelenimiz gidenimiz çok olurdu. Kayınpederimi ve kaynanamı ziyarete gelirlerdi. Bergama’dan, Manyas- Necipköy’den varıncaya kadar gelen olurdu. Çeşit çeşit yemekler yapardık, tatlı yapardık. Hep birlikte yemekler yerdik. Eskiden bayramlarda gidip gelmeler çoktu. Ayrı bir tadı vardı bayramların.” (KK12).

“Çocukluğumuzda bayramlarda çarşıya oyuncaklar gelirdi. Tek eğlencemiz bu idi. Hele bayramlarda elimize torba alır kapı kapı gezer, ellerini öptüğümüz

büyüklerimizden hediyeler alırdık. Bazıları para verir bazıları da leblebi şekeri ya da mendil verirdi” (KK13).

“Sarnıç Beldesinde bayramlar, ben küçüklüğümü anlatayım. Babam bize bayramlarda yeni pabuç alırdı. Pabuçlarımızı yastığın altına koyar yatardık. O kadar güzeldi bayramlar. Rahmetli Şakir Hasan’a giderdik. Pencerenin camını açardı. Onun elini öperdik. Bir tek o para verirdi bize. Başkasına vermezdi. Sonra başımıza bir şapka takar, tekrar giderdik elini öpmeye. Yeniden para alırdık ondan” (KK24).

2.1.6.3. Mevsimlik Bayramlar

Takvime olan bağılıklarını belirleyen ölçütün mevsim ve kutlanış nedenleri de mevsim değişimleri ve buna bağlı olan kültürel ihtiyaçların oluşturduğu bayramlara “mevsimlik bayramlar” denilmektedir (Çobanoğlu, 2009: 97).

Mevsimlik bayramlarsa, hepsinin törelilik ve törenlik özellikler her yerde aynı kalmakla birlikte, doğa, iklim ve ekoloji koşullarının farklı olduğu noktalarda kutlanma vakitleri değişir. Mesela; koç katımı kışın kısa olduğu, baharın erkenden geldiği yerlerde güzün başında, bahar geç geldiği bölgelerde güzün sonunda kutlanmaktadır. Buna karşın farklı bazı mevsimlik bayramlar (Nevruz, Hıdrellez...) her yerde aynı tarihlerde başlar. Demek ki bazı bayramların vaktini yerli üretim koşulları, bazılarınıninkini de daha genel bir “takvim geleneği” belirler (Boratav, 2013: 241).

Nevruz Doğu Türkistan’dan Balkanlar’a dek, geniş Türk bölgesinde “Yılbaşı” ya da “Ergenekon’dan Çıkış” şeklinde algılanarak bugüne dek kutlanan, Türk mitolojisiyle ve takvimi ile ilişkili bir bayramdır.

Nevruz, Farsçadır. “Yeni Gün” anlamındaki bu kelime, Zerdüş İranlılardan başlayarak yeni senenin ve Ferverti ayının ilk günü şeklinde kabul edilmiştir ve bayramdır. Günümüzde de İranlılarda, güneşin Koç burcuna girdiği, Miladi takvim çerçevesinde 22 Mart’a, Rumi takvim çerçevesinde de 9 Mart’a karşılık gelen gün, Nevruz şeklinde isimlendirilmektedir (Oğuz, 2004: 37).

Nevruz günü, Türk mitolojisinde “Ergenekon Destanı” adıyla bilinen ve kaybedilmiş olan bir savaştan sonra varlık mücadelesi veren birkaç Türk ailesinin sığındığı “Ergenekon” isimli derin bir vadiye 400 sene boyunca çoğalıp büyüyerek

sığamaz olunca vadiden dışarı çıkıp kaybedilmiş olan yurt topraklarıyla atalarının ahlalarını almak istedikleri zaman bir pir Demirci'nin önerisiyle Demir Dağı erittikleri ve dışarı çıkıp, tekrar ata yurtlarını ve istiklallerini elde ettikleri gündür (Çobanoğlu, 2009: 97).

Bulgaristan Türklerinde hıdrellez mayıs ayı içinde kutlanır. Hazırlıklar sabahdan başlar. Çeşitli yemekler yapılır. Varsa batıl inançlar yerine getirilir. Çeşitli eğlenceler düzenlenir köy meydanında eğlenilir. Herkes yaptığı yemekleri getirir ve paylaşılır. Bu tarih yazın gelişini müjdelir.

2.1.6.4. Asker Uğurlama ve Karşılama

Ülkemizde, erkeklerin yaşamında çok önemli bir yeri olan geçiş dönem ve törenlerinden birisi de askerliğini yapmış olmaktır. Geleneksel anlayışa göre cemiyet içerisindeki gençler arasında askerliğini yapmayan, “vatan borcunu ödemeyen” bir yetişkin “adamdan”, sayılmaz ve bugün de birçok yerde kız verilmemekte ve evlendirilmemektedir. Bu denli önemli olmasından dolayı kültürümüzde askeri olanı “asker ocağına” uğurlama ile askerlikten “ata, baba ocağına” dönüşü karşılama merasimleri yapılmaktadır (Çobanoğlu, 2009: 1099).

Bulgaristan Türklerinde askere giderken bazı şeyler uygulanırdı. Mevlit okutulur, askere gidecek olan genç akraba ziyareti gerçekleştirirdi. Burada akrabalar askere gidecek olan gence para ve hediyeler verirdi. Askere gidecek gençler arasında asker eğlencesi yapılır bütün halk davet edilir ve çalgılar eşliğinde oynanırdı. Askere gidecek olan gencin evine bayrak asılır, uğurlarken konvoy oluşturulurdu. Yine isteğe bağlı olarak aile tarafından askerin arkadaşlarına ve akrabalarına yemek verilirdi.

2.1.6.5. Hacı Uğurlama ve Karşılama

Bulgaristan Türklerinde Hacı uğurlamada yapılanlar; hacıya giden kişiye hediyeler götürülür. Hacıya gidecek olan kişinin evine bayrak asılır. Hacıya gidecek olan kişinin evine ziyaretler yapılır. Bu ziyaret helallik isteme gibidir. Böylece kişi hacıya uğurlanır.

Hacı karşılamada ise yakın akrabalar hacıyı karşılamaya gider. Hacıya giden

kişi oradan çeşitli hediyeler getirir. Hacı'nın evine ziyarete gelenlere zemzem ve hurma ikram edilir. Gençler hacının veya hacıların ellerini öper. Hacı ziyaretine gelenler ziyareti kısa tutar. Ziyarete gelenlere hacı tarafından muhakkak zemzem ve hurma ikram edilir. Oradan getirdikleri yüzük, seccade, tesbih ve benzeri şeyler hediye edilirdi.

“Hacı Ömeroğulları, Babamın dedesi hacca gittiğinden takılmış bu lakap” (KK28).

2.1.7. Geleneksel Yardımlaşma, Dernek ve Eğitim Kurumları

1985 yılında “İzmir Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği (İzmir BAL-GÖÇ Derneği)” kurulmuştur. BAL-GÖÇ'ÜN tarihçesi ise şöyledir:

Bulgaristan devleti, Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığı yok etmek için 1984 yılında ülkede yaşayan Türkleri asimile etmeye başlamıştır. Bu bağlamda tüm Türklerin isimleri değiştirilerek silah zoruyla Bulgarca isimler verilmiştir ve Türkçe konuşmaları yasaklanmıştır. Her yerde (sokakta bile) Türkçe şarkılar dinleyen veya Türkçe konuşanlar cezalandırılmıştır. Bunların yanı sıra namaz, oruç, sünnet gibi temel dini uygulamalar yasaklanmış, Türkçe konuşmaya veya İslam'ın gereklerini yerine getirmeye çalışan Türkler işkence ve baskılara maruz kalmış, işkencelere maruz bırakılmıştır. Hatta bu baskı o kadar ileri gitmiştir ki, ölünün İslam dininin kurallarına ve geleneklerimize göre defnedilmesi dahi silah zoruyla yasaklanmış ve engellenmiştir.

İzmir'de yaşayan Bulgar-Türk göçmenler, Türkiye'yi ve dünyayı bu insanlık dışı zulümden haberdar etmek için güçlerini birleştirerek 1985 yılında İzmir-Balkan Göçmenleri Kültürel Dayanışma Derneği'ni (İzmir-BAL Göçmen Derneği) kurmuşlardır.

Bu dernek (İzmir-Balkan Göçmen Kültürel Dayanışma Derneği – İzmir BAL-GÖÇ Derneği), Ege bölgesinde faaliyet gösteren Balkan derneklerini tek çatı altında bir araya getirmek ve ortak bir faaliyet alanı oluşturmak için çalışmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda, derneğin öncülüğünde 17 Nisan 2008 tarihinde merkezi İzmir'de bulunan Ege Balkan-Rumeli Dernekleri Federasyonu (EGE-BRDF) kurulmuştur. İzmirli Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği (İzmir BAL-

Göçmenler Derneği), 15.000 üyesi, 7 şubesi ve 6 lokasyonu ile faaliyetlerine İzmir'de devam etmektedir (İzmir BALGÖÇ Derneği, t.y.).

2.1.7.1. Komşuluk

Belirli mahalledeki ailelerin doğum, evlenme, sünnet, yıkım, ölüm esnasında ev yapımında ekip biçme esnasında araç-gereç temin edilmesinde; çocuk, genç, yaşlı, dullarla genç kızların gözetiminde ve bakımında; hakların korunmasında birbirine yardım etmesiyle dayanışmasına “komşuluk” adı verilir (Çobanoğlu, 2009: 1100).

Göçmenlerde komşuluk ilişkileri çok kuvvetlidir. Kadınlar sabah namazına kalkar, kapılarını açar komşularla kahve içilirmiş, dertler paylaşılır, eski hatıralardan bahsedilirmiş. Köyde herkes birbirini tanır bu yüzden yardımlaşma ve dayanışma ilişkileri çok iyiymiş. Düğünlerde, sünnetlerde komşular yine bir araya gelip eğlenir birbirlerine destek olurlarmış. Örneğin yufka yapımında bütün köy kadınları toplaşır birbirlerine yardım eder bu sırada sohbet ederlermiş bütün evlere yapılan yufkalarla gün sonunda herkes evine döner, sabah ezanıyla tekrar kalkırmış. Bulgaristan Türklerinde komşuluk ilişkilerinin samimi ve içten olduğunu görüyoruz.

“Evlere toplanıp birbirimizle görüşür hikayeler anlatırdık. Eee tabi o zaman televizyon, radyo yok...” (KK28).

2.1.7.2. İmece

Türklerin folklorunda bilhassa kırsalda köyün mecbur ve isteğe dayalı işlerinin köylüler tarafından eşit koşullarda ve emek birliği ile yapılmasına “imece” adı verilir (Çobanoğlu, 2009: 1100-1102).

Sarnıç beldesine yerleşen göçmenler tarafından geçmişte tütün işi yapılırdı. Köylüler gece yarısından sonra at arabalarıyla tütün kırmaya gidermiş. Gece yarısında başlayan tütün kırma işlemi gün ağardıktan sonra da devam edermiş. İnsanlar daha sonra evlerine döner ev halkı ile bu tütünler dizilirmiş. Kış hazırlıklarında yine komşu kadınlar toplaşır yufka ekmek, domates, kuru sebzeler hazırlarmış. Kış için ekmek yapıldığı için bahara kadar genellikle ekmek yapılmazmış.

“Burada tütüncülük yaptık. İlkokuldan on iki yaşında çıktım. Dedem alır eşeği

gide dağa, ne bulursa getirir. Köy ekmeği yapardık. Her taraf zeytinlik ve bağlıktı. Zeytinliğe gider hurma zeytin toplarız. Onları ekmekle yerdik. Dağa giderdik. Biz görmedik yokluk.” (KK14).

“Biz çocukluğumuzda, gençliğimizde iyi ve güzel günler gördük. En azından insanların birbirine karşı saygısı vardı ve sevgisi vardı. Bir yardımlaşma vardı. Biz ağıl yapacağız mesela, gelirim sana söylerim, toplaşalım bizim bu hafta ağılı bir tamir edelim. Herkes eşeğini tahrasını (kosağı) alır, odun kesmeye gider. Yeni ağıl yapılacak adam eşeğiyle taş taşıyor.” (KK15).

“Tarlası olan ekin, tütün buğday, arpa, yulaf ekerdi. At arabasıyla tarlaya gidiliyordu. Geceleri 1-2 gibi. Fidan dikiminde önce fidan ocakları bahçelerde yapılıyordu. Fidan yetiştiriliyordu. Her sabah erke kalkıp fidan çekiliyordu. Sonra at arabasıyla tarlaya gidilip, eşeklerle su taşınırdı. Tarla, atla sürülüp, sıralar açılırdı. Sıralara tütün fidesi ekilirdi. Sırasıyla; tütün çapalanıp, kararı geldiği zaman kırmaya başlanırdı. Daha sonra balya olup Tekel veya tüccara satılırdı.

Ekini olan harman yapıp, ekinini atınla dövüyordu. Saman yapıyordu. Buğdayını at arabasıyla evine getiriyordu. Ekmek için; buğday değirmende un yapılırdı. Sonra ekmek yapıp, çarşı fırınına getiriyorlar. Evde el değirmenleriyle bulgur yapılıyordu.” (KK16).

“Tabi eskiden yaşam daha güzeldi. Yardımlaşma vardı. Onun tütününü bitmemiş ona yardım; bunun tütününü bitmemiş buna yardım... Vakit iyicene geçerdi. Konu komşuluk vardı. Artık selam veren zor bulunur. Kuyudan su bile almaa gelirlerdi. Ne su içerdik kuyudan...” (KK17).

“Eskiden küçücük bir köydü yerleştiğimiz Sarnıç. At arabaları, inekler, keçiler eski mezarlığın orda toplanıyordu. Şimdi Ebe Mebrure Hanım Parkı oldu. Köyümüz şimdi büyük bir ilçe oldu. Ama ben eski köyümü arıyorum. Neden diye sorarsanız, o zaman muhabbet vardı, saygı vardı, birbirine gelip gitme vardı, ama şimdi bunların hiçbirisi yok. Gidiyon da muhabbet etmiyorlar... Valla eski komşularımı arıyorum.” (KK11).

2.1.8. Türk Halk Edebiyatı

2.1.8.1. Anonim Halk Edebiyatı

Halkbilimi 18. Yüzyıl sonlarında bağımsız bir bilimsel disiplin olarak ortaya çıktığı günlerde hayatta olan halkbilimcilerin bir halk bilimi yapısının en fazla değer verilen özelliği anonimliğidir. Çünkü o zamanlarda “anonim” kelimesi hemen hatıra “kolektif” veya “folklor” u halkın topluca yaratması kuramını getiriyor ve bu iki özelliğe sahip olduğu düşünülen folklor eserleri ait oldukları milletin “milli ruhunu” yansıtan en arı, duru ve önemli materyal olarak sınıflandırılıyordu (Çobanoğlu, 2009: 1105).

“Size ilkokulda öğrendiğim bir şiiri okuyayım” (KK29).

Ah vatan!

Küçücük bir yetimdim, Kumru çölde yaşadık Servetimiz bir deve ile bir
çadırdan ibaret, Hiçbir yerde oturamaz
Vadiler aşardık.

Bir akşam beni aradan kaçırdılar.

Bir saraya attılar...

Bir akşam beni oradan kaçırdılar.

Bir saraya attılar...

Orada hüsün, ziya, ihtişam

İşte hala ihtişam ülkesinde yaşıyordum.

Ah vatan!

Küçücük bir yetimdim

Oldum dev gibi sultan Ah vatan!

Ah vatan!

Gene vatan, gene vatan!...

2.1.8.2. Âşık Tarzı Destan

Türk sözlü edebiyatının bilinen en eski temsilcileri olan Ozan-Baksıların bir bölümünün İslamiyet’in kabulünün ardından 12. asırdan başlayarak “tekke kurumu”

çevresinde, “Tekke Tasavvuf Halk Edebiyatı Geleneği” şeklinde bilinen oluşumu şekillendirmiştir. Söz konusu oluşum gibi, 16. asırda bir Türk ve Müslüman sosyo-kültürel kurumu şeklinde kendini gösteren “kahvehanelerde”, divan şairlerinin “saçma-sapan sözler söyleyen” insanlar şeklinde nitelendirmiş oldukları “ozan” lar, müritlerle kardeşlerini irşat ve nasihat etmekten çok rindane tavırlarla güzellerle güzelliklere övgüleri yani “güzelleme” yapmayı seçen kimi tekke mensupları ile, genel olarak Yeniçeri Ortalarında görevli olan “ordu şairleri”nin başlatmış olduğu ve kısa süre içinde kendisine özgü özellikler edinen bir “tarz” haline gelen yeni bir edebiyat geleneği ortaya çıkmıştır (Çobanoğlu, 2009: 1140-1141).

Başka bir deyişle, Aşık Tarzı edebiyatı Ozan- Baksı, Tekke -Tasavvuf Ordu Şairleriyle divan şairlerinin kahvehanelerde icralara yönelenleri teşkil etmiştir. Değişik geleneklere mensup söz konusu kişiler kahvehanelerde aynı amaç için icralarda bulunmak için karışıp harmanladılar ve yeni bir stil oluşturmuşlardır. Söz konusu yeni edebiyat geleneği 17. asırdaki formları ile tamamen kendisine özgü bir stil olmuş ve zamanla yaşadığı değişimlerle ve gelişimlerle bugüne dek gelip yaşamıştır (Çobanoğlu, 2009: 1141).

Folklor, Bulgar Türklerinin renkli yaşamını gösterir. Rodoplarda tütün tarımı, Dobruca ve Deliorman'da çiftçilik, halkın çalışkanlığı ve misafirperverliği farklı türkülerde yansır. Türkülerde, yiğit insanlarıyla birlikte Bulgaristan'ın doğal güzellikleri anlatılır. Tuna'nın jesti, Dulovo'nun kızları, Pirin'in güzelliği, Rodop Dağları'nın enginliği, bugüne kadar ağızdan ağza aktarıldı.

“Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'daki Türk folklorunda, özellikle türkü türünde yeni temalar ortaya çıktı. 1919 Nöyi Anlaşması'ndan sonra İnşaat Askerler terimi oluştu. Zamanla, birim yalnızca etnik azınlıkları işe aldı ve insan haklarını ihlal eden zorunlu çalıştırma uyguladı. Çalışan askerlerin hayatına asker türkülleri girmiştir. Bunlar özel bir halk bilimi ürünü oluşturur.”

“Benim yarım nerde, aman Karlova'da derede Kazma kürek elinde Podiserin önünde Alyer yarım, aylarım aman Ben yarime aylarım.”

“Ana konulardan biri de aşk, karşılıklı sevgi, aile hayatı, annelik, babalık. Gelin türkülleri, tıngırdatma türkülleri ve aşk şiirleri var. Totaliter dönemde emekçilerin zorlu yaşamına ve önceki dönemde çalışma kamplarında çekilen acılara değinerek”(KK15): Belene'ye gider iken Yavrum sen ağlama Dinsiz, imansızların Yaptıkları az mı ola

“Gençliğimde düğünlerde çok oyun oynar türkü söyledim. Bir türküde Türk çobanla Rum çoban atışıyormuş. Sözlerinden çok azı aklımda kalmış.

Girme bizim oraya Gugule seni vurcam Çıkma Gugule harmana
Telli kurşun vurecekler şalvara Aman da Gugulem canım Gugulem Sen beni
vurmadın Gugulem
Ben seni yedim Gugulem

Benim babam 9 sene askerlik yapmış. Annem babamı 9 sene beklemiş. Aşağıdaki türküyü söylemiş:

Çanakkale Türküsü Çanakkale içinde harman olur mu? Çanakkale içinde derman olur mu?

Of gençliğim of Çanakkale içinde sıra sıra söğütler Söğütlerin altında sıra sıra şehitler

Çanakkale içinde bir dolu testi Analar babalar mektubu kesti Of gençliğim of

“Benim adam bir buçuk yıl hasta yattı. Dramalı olduğu için her gün bana bir türkü söyletirdi” (KK10).

“At martini Debreli Hasan dağlar gümlesin Drama köprüsünde Hasan binbaşı dinlesin Mezar taşlarını da Hasan koyun mu sandın eşkıyalardan kaçmasını oyun mu sandın at martini Debreli Hasan dağlar inlesin Drama hükümetinde binbaşı dinlesin”

“Yüksel Pala” eski Bulgaristan türkülerinden örnek veriyor; (KK18)“Velespitin duvarda Bir yar sevdim hovarda Varsın olsun hovarda Onun resmi var duvarda Keten gömlek eladır Dul karı sevmek beladır Seversen bir kızcağız sev Yıkılmadık binadır İndim kuyu dibine Baktım suyun rengine Analar kız besliyor Vermiyor sevdiğine Tarladan gel tarladan Altınları parladan.”

Bulgaristan Türklerinin türküleri yakından incelendiğinde, ayrılık temasının işlendiği çok sık görülür. Aslında en incitici duygu ayrılık temasıdır. Göçmenler, bazen para kazanmak için yurt dışına çıkmışlar, bazen memleketlerinden ayrılmışlar, bazen büyük şehirlere okumaya gitmişler, bazen de sürgünler yaşamışlardır. Ölüm de ayrılığın bir parçasıdır. Kimi sevdiklerini, kimi evlatlarını kaybetmiştir. Bu şartlar

altında söylenen, öyle türküler vardır ki, insanların kalbinin derinliklerinden gelir ve dün söylenmiş gibi çağlar boyunca insanların kalplerinde yankılanır.

2.1.8.3. Masal

Masal, halk bilgisinin lisanın bir araç olarak kullandığı anlatmaya bağlı türlerindendir. Halk bilgisi ürünleri üzerine çalışmaların başladığı günlerden günümüze dek üstünde en fazla durulan ve en fazla araştırılan türdür.

Bu peri masalının keşfi, modern bilimin kültürü bir çalışma alanı olarak benimsemeye başladığı 19. yüzyılda başlamıştır. 17. yüzyıldan itibaren Batı düşüncesinin çok özel bir dönemini anlamamıza olanak sağlayan masalların keşiflerini ve keşiflerini anlatmak, kendi somutluğu içinde var olan ama yakında yok olması beklenen bir hazine gibidir (Arslan, 2008: 25).

Masallar, ana karakterlerinden bazılarının hayvanlar veya doğaüstü varlıklar olduğu, olayların bir masal ülkesinde geçtiği, kurmaca olduğu ancak dinleyenin inandırılabilirdiği sözlü anlatım türüdür (Oğuz ve diğerleri, 2014: 151).

Bulgaristan göçmenlerinin masalları, Bulgaristan'dan farklı yuva kalıntıları eski Bulgaristan kökenli insanlar tarafından anlatılan masalları ifade eder. Bu masallar, Bulgar kültürünün ve geleneklerinin bir parçası ve nesilden nesile aktarılan hikayelerdir. Bulgaristan göçmenleri masalları, Bulgar mitolojisi, doğaüstü varlıklar, kahramanlık, ahlaki dersler ve yerel folklorik unsurlardan oluşur.

Bu masallar, Bulgaristan dışında yaşayan Bulgaristan göçmenlerinin deneyimlerini ve kültürel köklerini de yansıtır. Göç eden topluluklar, masalların köklerine ve geçmişlerine bağlılıklarını sürdürme ve gelecek nesillere aktarma ihtiyacını hissederler.

Bulgaristan göçmenleri masalları, aile toplantılarında, özel etkinliklerde paylaşılır. Bu masallar, Bulgar kültürünün bir parçası olarak değerli bir miras olarak kabul edilir.

İzmir-Sarnıç beldesi daha çok göçmen bir topluluktan oluştuğu için halk olarak göç masalları anlatılmış, çektikleri çileler, yaşadıkları olaylar masal olarak çocuklara aktarılmış. Yöre halkından Miço Asiye lakaplı bir kişi çocuklara görünmeyen varlıklarla ilgili masallar anlatır, çocuklar korkarmış.

Yine yöre halkından Tavşanlar lakaplı soyadları Tanışan olan aile rivayetlere göre komşularından bir ütü alırlar. Bu ütü eve girdiğinde şeytanlar bu eve dolar ve evde değişik olaylar meydana gelir. Ütü geri verildiğinde ise her şeyin normale döndüğü söylenir.

Zamanında Sarnıç beldesine göçmüş olan Bulgaristan Türklerinin de bildiği ve anlattığı masallar derledik:

2.1.8.3.1. Deliorman Türk Masalı Akıl ve İncir

Bir incirci eşeğine bir miktar incir yükleyerek pazara gitmiş. Bir ara yanına biri gelmiş:

-İncirci, bende para yok, demiş. Akıl vereyim sana, incir verirsin sen de bana. Ne dersin?

-Olur, diyen incir satan kişi bir incir vermiş adama. Adam da karşılığında şunu söylemiş:

-Gittiğin mekânda otur denmeksizin hemen oturma, demiş. Yürümüşler, ne yürüdülerse, adattı yine:

-İncir satan, bir incir daha verir misin, demiş İncirci bir incir daha verince adam da:

-Bir şey sorulmadan konuşma, demiş. Yürümüşler ne yürüdülerse, adam yine:

-İncirci, çok değilse, bir daha versene demiş.

İncirci, adama bir tane incir daha verip, karşılığında:

-Bir şeyi istenmeden yerme, demiş.

Yürümüşler, daha ne yürüdülerse, çok güzel bir evin önünde gelmişler.

-İncirci, demiş, adam, bu ev benimdir. Sen de bu gece konuğumsun. Etraf kararmağa başladığından incirci bu teklifi sevinip kabul etmiş. Birlikte oturmuşlar. Geniş bir sofraya kurulmuş. Tam yemeğe başlayacaklarında haberci gelmiş.

Ev sahibine:

-Vezir Bey, Padişah Hazretleri sizi çağırıyor, demiş.

-Gidemeyeceğim, demiş ev sahibi, konuğumsun var. Eğer konuğumu da kabul ederse, gelirim.

Haberci gidip ayağı tozu ile dönmüş:

-Padişah Hazretleri konuğunuzu de kabul ediyor, demiş. Birlikte saraya gitmişler. İncirci hemen tahta geçerek oturmuş. Padişah ile vezirler, görüşmeğe başladığında kalkıp yanlarına gelmiş. Ardından bakmış, masada bir kocaman bir karpuz duruyor:

-Breh, demiş, bu kadar kocaman karpuz görmedim daha önce.

O esnada Baş Vezir elleri arkada düşünüp gezinmiş. Karpuzun yanına geldiğinde incirci:

-Efendim, bıçak mı aradın, işte bıçak, demiş.

Bıçağını vermiş. Baş Vezir bıçağı gördüğünde gözlerini büyütüp:

-Konuk, demiş, sen bu bıçağı nereden aldın? Geçen yıl Padişahın haznesini soymuşlardı. Bu bıçak haznede idi. Demek hazneyi soyanlar arasında sen de vardın! İncircinin konuşamamış. Baş Vezir, vezire dönüp:

-Konuğun bu gece bende kalsın, yarın sabah yeniden gelip alırsın, demiş.

Bu noktada vezir yavaşça kaydedilen daireye yaklaşmış ve durmuş. Diğerleri giderken ayaklarının dibinde sürünen kara kediye mırıldanmış:

-Peki kara kedi, kara kedi, dedi! Sana 3 dedim, 3'ü de tutmadın, geç otur dedin oturmadin, otur dedim. Sana sorulmadan söyleme dedim, yaptın. İstenmeyen bir şey verme dedim, bıçağını bana verdin. Sana şimdi bir tavsiye vereceğim, en azından al ve git. Bu gece başbakanla kalacaksın. Seni sorgulayacak ve bıçağı nereden aldığını soracak. Sen de... Farklı bir görüş sunmak için yeşim kulağına eğildi. O dışarı çıktı. Bundan sonra baş vezir ve incirci baş başa kaldı. İncirci düşünmüş ve vezirin kendisine verdiği son nasihati yerine getirmiş: Babam çok zeki ve kültürlü bir adamdı” dedi. Bir gece, üç kişi yoluna çıktı. Cesedi sabah oradaydı. Bu bıçağın göğüs kısmında da bir sapı vardır. Kılıcı bildiğine göre, bunun anlamı...Baş Vezir çemberi bozmuş ve şöyle demiş:

-Misafir, dedi, ben bu bıçağı görmüyorum, sen de burada kalmıyorsun. İyi yolculuklar! Bu kez incirciyi vezire göndermiş. Vezir sormuş:

-İncirci ne oldu?

Bu sefer tavsiyene uydum. Bu inciri al. Vezir gülümsedi ve şöyle demiş:

-Hayır, dedi, bu nasihat bedava...

2.1.8.3.2. Deliorman Türk Masalı Namus (Küçük Masal)

Ateş, Su, Yel ve Namus bir gezide tanışmışlar. Uzaklara gitmişler, gelmişler. Arkadaş ve kardeş olmuşlar. Bir süre sonra ayrılmak zorunda kalmışlar. Çünkü hepsinin gideceği yer farklıymış. Ayrılmadan önce bir kavşakta durmuşlar ve aralarında şöyle bir konuşma geçmiş:

-Bak ne güzel konuşuyoruz, dost olduk, kardeş olduk. Tekrar karşılaştığımızda birbirimizi nasıl tanıyacağız? Alev hemen ortaya çıkmış:

-Sevgili arkadaşlar, beni çok kolay buluyorsunuz. Bir yerden yükselen duman görüyor musun? İşte o zaman koşarak yanıma geliyorsun, 'Ağabeyin Ateş burada' diyorsun.

Ayrıca su:

Beni bulmak da çok kolay. Nerede olursan ol yeşil çimen gördüğünde bil ki ben oradayım demiş.

Yel de öyle:

Beni bulmak da oldukça kolay. Demiş ki: “İster bahçede ister kırdaki bir yaprak hafifçe kımıldasın, bilin ki ben oradayım. Onlar böyle konuşurken Namus başını eğmiş ve sıra kendisine gelince ağlayarak şöyle demiş:

-Kardeşlerim, dostlarım bakın hepimizin birbirimizi bulmaya bir alametimiz var, bende yok, Beni bir kere kaybederseniz bir daha bulamazsınız. Onur gider gitmez ona yer kalmaz (Kalkan, t.y.).

Bulgaristan Türklerinde çalışkanlık çok önemli bir kavramdır. Bu kavram göçmenlerin masallarına da yansımıştır.

"Çalışmaya ekmek yok" masalı, iş disiplini ve çalışkanlığın önemini vurgulayan bir anlatıdır. Bu masal, çeşitli kültürlerde farklı versiyonlarda anlatılabilir. İşte bir örnek:

Bir zamanlar, bir köyde yaşayan bir adam vardı. Bu adam son derece tembel ve çalışmaktan hoşlanmazdı. Günlerini keyifli vakit geçirerek ve kullanarak geçirirdi. Bir gün köydeki halk toplanarak bir karar aldı. Artık tembellerin desteklenmeyeceğini ve çalışanlara ekmek verilmeyeceğini duyurdular. Herkesin kendi hayatını idame etmesi için çalışması gerektiğini belirttiler. Tembel adam, bu haber duyunca telaşa kapıldı.

Kendi isteklerini karşılamak için bir şeyler yapmak zorunda olduğunu anladı. Ancak iş bulmakta zorluk çekiyor ve insanlara bağımlı olmaktan hoşlanmıyordu. Sonunda, bir tarlaya gitti ve sahibine katılmak istediğini söyledi. Tarla sahibi, adamın çalışma isteğine sevindi ve ona tarlada çalışması için izin verdi.

2.1.8.4. Fıkra

Türk sözlü edebiyatının bugün de çok canlı şekilde yaşayan türü fıkradır. Dilimize Arapçadan geçen bir sözcük olan “fıkra”, “parça, cümlecik, paragraf, bent, madde” vb. birçok manayı karşılamasının yanında yaygın şekilde, bir yazın türünün simi olmuştur. Fıkra genel olarak sözlü edebiyat geleneği içerisinde bulunmakla beraber yazılı edebiyat geleneğinin de yoğun şekilde kullanıldığı bir iletişim biçimi, konuşma ya da yazmanın hususi bir stili ya da kompozisyonudur. Fıkra anlatılırken, sözcük seçimi, tasvir şekli, diyalog çatısı, konu seçimiyle hedefin saptanması ona küçük hacimli kompozisyonu içerisinde söz konusu farklılığı kazandırır. Fıkra öykü çekirdeği yaşamdan alınan bir olay ya da tam bir düşüncenin oluşturduğu kısa yoğun anlatımlı bir türdür. Fıkra konu bakımından insani kusurlar ile sosyal ve günlük yaşamda kendini gösteren olumsuz ve komik olayları, çarpıklıkları, zıtlıkları, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya bağlı, ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihzayla yansıtmaktadır (Çobanoğlu, 2009: 1123).

Bulgaristan Türklerinin dillerden dillere dolaşan bazı fıkraları şöyledir:

“Koy Bir Kenara Da”

“İyilik Bilinmez”

“Çukurovalı’nın İneği”

“Bey Ali’nin İneği” (Tahsinof, s. 88)”.

2.1.8.5. Efsane

Efsane terimi, dilimize farsça “fesane” kelimesinden girmiştir. Efsane kavramı İslam medeniyeti dairesine girmezden önce Eski Türkçe’de “sab”, “saw”, “kep” ve “irtegi” kelimeleriyle ifade edilmiştir (Çobanoğlu, 2009: 1116).

Sözlü kültür bağlamında yapılan bir tür sözlü edebiyat geleneği olan mit, en çok "belirli bir kişi, olay veya yer hakkında, gerçek veya hayali, doğru olduğu varsayılan bir anlatı" olarak tanımlanmıştır. Efsanenin altında yatan inanç unsurunun veya efsanenin, anlatıcının dinleyicileri tarafından doğru olduğuna inanılır (Çobanoğlu, 2009: 1116).

Saim Sakaoğlu’nun Heda Jason’dan alıntılanmak suretiyle ifade ettiği gibi efsane ile alakalı en bilinen tanım Grimm Kardeşler ’indir ve buna göre efsane, reel ya da hayali belirli kişi, olay ya da yere dair bir öyküdür. Sakaoğlu’nun yine aynı araştırmacıdan alıntılanmak suretiyle ifade ettiği gibi efsane, anlatıcının tarihsel zaman kavramı içerisinde uygundur. Belirli bir tarihsel hadiseler ve şahıs ile yani, bir isim verilmiş olan tarihsel (gerçek ya da hayali) bir şahsiyetle birleştirmiştir. Efsane, anlatan kişinin coğrafi saha kavramına uygundur; yani, o belli bir yer ile birleştirilmiştir. Efsane, gerçek bir öyküdür. O, doğaüstü hadiseler ile iş görmektedir fakat anlatıcılarınca ona inanılmaktadır. Onu anlatanla dinleyenin gerçek dünyasına özgüymüş gibi itibar edilmektedir (Sakaoğlu, 1980: 4).

Boratav efsanelerin ana niteliğinin inanılmakta olan bir anlatı olmasını olduğunu belirtmiştir. Efsanedeki hadiseler gerçekten olmuş kabul edilir. Efsanenin kendisine has bir biçemi, kalıplaşmış kaideleri ve şekilleri bulunmamaktadır ve efsane, düz konuşma diliyle anlatılır. Boratav efsanelerin konuları çerçevesinde sınıflandırılmasında bir grubun tarihsel efsaneler olduğunu ifade etmiştir. Bu gruba dahil olan efsaneler arasında insan topluluklarının oturduğu yerler (şehir, köy vb.) ve ermiş kişiler vb. konuları içeren anlatılar bulunmaktadır (Boratav, 2013: 111-114).

Bulgaristan göçmenleri burada çeşitli efsaneler anlatır ve uygularlar.

Bunlardan biri Martenichka Geleneği ve Baba Martha efsanesidir.

Baharın gelişi her yörede farklı kutlanır. Değişmeyen tek şey kışın bitmesi ve baharın gelmesidir. Martenichka takmak da baharın gelişini kutlamak için bir Bulgar geleneğidir. Bu, büyük ölçüde bozulmadan kalmış eski bir pagan geleneği biçimidir.

Bir Bulgar geleneği olan Martenichka, her 1 Mart'ta bileğe kırmızı beyaz bir bileklik takarak gerçekleşir. Aslında Martenichka sadece bir bileklik değil, istenirse yakaya da takılabilen bir semboldür. Asıyorsanız veya takıyorsanız, yaklaşık 2-3 hafta içinde meyve verecek bir ağaca ihtiyacınız olacaktır. İçinde birçok hikâye barındıran Martenichka'nın gerçek hikayesi, önümüzdeki bahar aylarını kutlamasıdır. Bileğe takılan bu bileklik ile leylek, martı ya da turna görüldüğü zaman dileğin gerçekleşeceğine inanılır. Tarihi hakkında çeşitli rivayetler vardır. Bir kış, bir Bulgar adam savaşa gider. "Savaşı kazanırsan kuşun bacaklarına beyaz bir bez bağla, kaybedersen siyah bir bez bağla." Savaşa giden bir Bulgar, savaşı kazanır ve bir kuşun ayağına kanlı beyaz bir bez bağlar. Bunu gören herkes, savaş kazanılmasına rağmen çok kan kaybedildiğini anlar. Başka bir anlatım şöyle devam eder: Baba Marta veya Martha Nine olarak bilinen figürün baharın gelişini simgelediği bilinir ve bu nedenle bileklikle birlikte kullanılır. Bu hikâye Bulgarlar tarafından bilinir ve inanılır. Bu nedenle bu baharda (1 Mart) insanlar birbirlerine Cestita Baba Marta derler. Bu gelenek bugüne kadar devam eder. Bu Martenichka geleneği, yıllar önce ülkemize gelen Bulgar göçmenleri tarafından günümüzde de sürdürülmektedir. Bugün bu gelenek sadece baharın gelişini kutlamakla kalmıyor, aynı zamanda bir dilek tutulursa Martenichka'nın iyi şans getireceği ve dileyeni ve ona inananları kötülüklerden koruyacağına inanılıyor. Daha çok bilinen bir rivayet ise Martenichka, Kubrat Han Efsanesi'nesidir.

Kubrat Han M.S. 7. asırda hayatta olan bir Bulgar hükümdarıdır. 5 oğlu 1 de kızı bulunmaktadır. Bir gün oğlanlar kız kardeşleri Houba'yla ava giderler. Tuna Nehri'nin kıyısında gümüş rengi bir geyikle karşılaşırlar. Hayretle geyiği izlerler ve avlanmaya cesaret edemez iken geyik aniden karşıya geçer ve kardeşlere de nehrin en sığ tarafını işaret eder. O anda bir kuş uçar, babalarının ölüm haberini getirirler. Kardeşler hemendönerler, babaları ölüm yatağında Bulgar kabileleri arasındaki bağları korumalarını vasiyet eder. Bayan, Kotrag, Asparoukh, Kuber ve Altsek adındaki oğullar babalarına söz verirler. Fakat Hazarlar'ın saldırısına maruz kalırlar ve kendilerine yeni topraklar bulmak için yola çıkarlar. Hazar Kağanı, kız kardeşleri Houba'yı esir alır ve oğlanlardan Bayan da Houba'yla kalır. Büyük kardeşler kendilerine hür bir ülke buldukları zaman bir kartalın bileğine altından ip bağlar,

Bayan'la Houba'ya gönderir. Söz konusu işareti gören kardeşler kaçmaya karar verir, Tuna Nehri'nin kıyısında gümüş rengi geyiğin göstermiş olduğu sığ yer akıllarına gelir, karşıya geçer iken Bayan vurulur. Houba da kendilerine eşlik eden kartalın ayağına Bayan'ın kanı ile kırmızıya boyanan bir ip bağlar ve kardeşlerine gönderir. Kardeşleri ülkenin kapılarını Houba ile kollarında can veren Bayan'a açar. O zamandan sonra askerlerinin giysilerini kırmızı-beyaz ipler ile süsler (Olay, t.y.; SHA, 2018).

2.1.8.6. Menakıbname

11. asırdan başlayarak tasavvufun görüldüğü, XXI. asırdan itibaren de tarikatların oluştuğu bilinmektedir. Buna koştur olarak, bir velinin kerametlerini ortaya koyan kısa öyküler anlamına gelen menkıbeler yavaşça ortaya çıkmıştır. Bu öyküler evvela tasavvufi kitaplarıyla evliya tezkirelerinde bulunmuş. Büyük olasılıkla 13. asırdan başlayıp, tek bir veliye ilişkin menkıbeleri toplayan ve kendilerine Menakıb, Menakıbname ya da kimi zaman Vilayetname denen müstakil yapıtlar doğmuştur, Arapça, Farsça ya da Türkçe vb. farklı dillerde yazılarak Müslüman dünyasının her tarafında okunmuşlar (Oğuz, ve diğerleri, 2014: 120).

Bulgaristan Türklerinde söylemlere göre Reşit ağalardan Molla Reşit'in nefesinin kuvvetli olduğu dualar ile hastalık iyileştirdiği ve insanlara yardımcı dokunduğu söylenir.

Molla Reşit'in çocuklara oruç tutması için para verdiği, dini konularda insanlara yön gösterdiği söylemler içindedir.

2.1.8.7. Tekerleme

Tekerleme, belirli bir tema olmaksızın seçilmiş, önemli bir bölümü kendi başına hiçbir anlam taşımayan, fonetik benzerliklere ve tekerlemelere dayalı, kafiyeli seslerin veya sözcüklerin akışı olması bakımından şiirsel bir türdür. Bazı tekerlemeler tamamen nesirdir, yaratıcı unsurları ve tasarımları vurgulayan iç tekerlemelere vurgu yapan uzun cümlelerdir. Tekerleme, yapısal ve tematik özelliklerinden çok performans bağlamındaki işlevsel özellikleriyle açıkça tanımlanan bir sözlü edebiyat türüdür (Çobanoğlu, 2009: 1121-1122).

Bulgaristan Türklerinde tespit edilen tekerleme örnekleri şöyledir:

- Şu odayı badanalamalı mı, yoksa badanalamamalı mı?
- Kırk kırık küp, kırkının da kulpu kırık kara küp.
- Bu tesbihi imamelemeli mi, imamelememeli mi? Üç tunç tas kayısıhoşafı.
- Şemsi paşa pasajında sesi büzüşesiceler Şiş şişeyi şişlemiş,şişe kesişekiş demiş.
- A be kuru dayı ne kuru sarı darı bu darı, a be kuru dayı.
- Paşa tası ile beş has tas kayısı hoşafı.
- Zaman saman satar, saman zaman satar.
- Gül dibi bülbül dili gibi, Gül dibi bülbül dili.
- Nankör nalbant nalları nallamalı mı, nallamamalı mı?
- Bu mum, umumumuzun mumu.

2.1.8.8. Bilmece

Toplumların dünya görüşünü, zihniyetini, ortak değerlerini ve kültürünü yansıtan bilmece, çok eski çağlardan beri oluşmuş gelenekler, sözlü edebiyat ürünleri, üstlendikleri işleve ve akışa göre şekillenen, belli kurallara göre şekillenen ve değişen bilmece, nesilden nesile aktarılırlar. Bilmece çözmek ve eğlenmek için tasarlanan bu kelime oyunları ve zekâ oyunları bu özellikleriyle evrenseldir. Bilmece, hemen hemen her kültürde bulunan sosyokültürel bir olgudur. Bu bağlamda bilmece, canlı ve cansız nesneler, tabiat unsurları ve bu unsurlarla ilgili olaylar, akıl, akıl, güzellik, dini tema ve motifler, duygular gibi soyut kavramlar yani tasavvur edilebilir hemen hemen her şeyi ele alan bir muammadır. Günlük hayatımızda karşılaştığımız her nesne, bitki, hayvan vb. Soru-cevap olmak üzere iki ana bölümden oluşan, şiir ve nesir çeşitleriyle bunları tanımlamaya ve yanıt bulmaya yönelik anonim halk edebiyatı türüdür (Çobanoğlu, 2009: 1124).

Bulgaristan Türklerinde tespit edilen bilmece örnekleri şöyledir:

- Bir nesne gördüm alem bilir ismini başını sürter kendine öldürür cismini (KİBRİT)
- Bağım var uzundur uzun (SENE)
Yıldı verir otuz dirhem üzüm (RAMAZAN)
- Beyazını yirsen haramdır (ORUÇ)
- Siyyahını yirsen helaldir (RAMAZAN GECESİ)
- Bir çuval cevizim var, sayarım sayarım tükenmez (YILDIZ)

- Ağz içinde dil, ilimliysen bil (KAVAL)
- Dağdan gelir dat gibi Kolları var bıdak gibi Eğilir bir su içer beğirir oğlak gibi.(KAĞNI)
- El eker dil biçer (YAZI)
- Gölgesiz dağlar aşar. (SES)
- Derin kuyu, gümbür suyu Alan alır, içen ölür (TÜFEK)
- Çıt demeden çalıya düşer (GÜNEŞ)
- İki direkli, bin kiremitli (TAVUK)
- Bir küçücük mil taşı, dolanır dağı taşı (GÖZ)
- Bilmece bildirmece, el üstünden kaydırmaca (SABUN)
- Bir oğlum var, kat kat göyneği var (SOĞAN)
- Het didim Met didim git şuraya yat didim (SÜPÜRGE)
- Uzaktan baktım aktaş gibi Yanına vardım sütlaç gibi (MANTAR)
- Biz biz bizidik otuz iki kız idik gıran geldi kırıldık Düzen geldi dizildik (DİŞ)
- Sarıdır safran gibi, okunur Kur'an gibi ya bunu bileceksin ya bu gece öleceksin.(ALTIN)
- Mini mini kuşlar, her yeri taşlar. (DOLU)
- Yerde biter, her gün ister.
- Elsiz, ayaksız, kapı açar. (RÜZGÂR)
- Ağzı açık alâmet, içi kızıl kıyamet. (FİRİN)
- Ateşe girince yanmaz; suya girince ıslanmaz. (IŞIK)
- Bir kaşık boyam var, dünyayı boyar. (GÜNEŞ)
- Köşesi dört, beş değil; kimse ondan hoş değil. (MEZAR)

2.1.8.9. Mâni

Mâni, edebiyatta ve halk dilinde kullanılan bir nazım biçimidir. Türk edebiyatında, halk şiiri geleneğinde önemli bir yer tutar. Mâni dört diziden oluşur. Maniler bir düşünce veya hissini ifade etmek amaçlıdır. Maniler, halk arasında tekerlemeler şeklinde yaygın olarak bilinen ve tekerlemeyle biten mısralardan oluşur. Maniler günlük yaşamdan, aşktan, doğadan, eğlenceden ve çeşitli diğer ifadelerden

esinlenerek yazılır.

Maniler, genellikle sözlü gelenek içinde kuşaktan kuşağa aktarılmış ve çeşitli türler geliştirmiştir.

Bulgaristan Türklerinde tespit edilen maniler:

"Gezerim dağları, yaylaları, Bulgar'ın havası, yurdum gayrı. Sevdiğim uzakta, gözüm yollarda, Gel deyip beklerim, yağmur ağlarım."

Bu mâni, Bulgaristan'da yaşayan Bulgar Türkleri arasında sevgi, özlem ve ayrılık temalarını gösteren bir örnektir.

Bulgaristan Türklerinde tespit edilen diğer maniler şöyledir:

"Fabrikanın direği Kardan beyaz ipliği Yâri asker olanın Elbet yanar yüreği Mavi yelekli yârim Beyaz bilekli yâr Yaktı yandırdı beni Demir yürekli yârim Başım ağrıyor başım Hasta mı olacağım Yârim senin aşkından Vereme karacağım Mendilimi bağladım Yel alıp uçurmasın Benden başka seversen Allah kavuşturmasın Kara çorap asılı Ben verdim parasını Yârime yan bakanın Kırarım kafasını" (Çelik, 2019).

Sonuç olarak, Bulgaristan'da yaşayan Türkler arasında mâni geleneği oldukça yaygındır ve genellikle düğünler, bayramlar, kutlamalar veya toplumsal etkinlikler gibi özel günlerde söylenir. Maniler, genellikle topluluk içinde bir kişi tarafından başlatılır ve halk tarafından tekrarlanır.

Bulgaristan Türklerinin mâni geleneği, Türk kültürünün bir parçası olarak önemli bir yere sahiptir ve kültürel miraslarını korumak ve yaşatmak için önemli bir araç olarak görülür. Maniler, topluluklar arasında iletişim kurmanın ve ifade biçimlerinin bir yansımasıdır.

2.1.9. Türk Halk Eğlenceleri

Halkın topluca eğlenmekle dinlenmek gereksinimini gidermek için düzenlemiş olduğu tüm etkinlikler halk eğlencesidir (folk entertainments).

2.1.9.1.Çocuk Oyunları

"Biz bi yakar top oynardık, onu bilirdik. Annem eskiden Kınık'a götürürdü bizi. Ordaki çocuklarla oynamaya çıktığımızda bizim oyunları onlara gösterirdik.

Sonra hep onları oynardık.” (KK26).

“İp atlıyorduk, yakar top vardı. Biz daha çok toplanıp muhabbet ediyorduk.” (KK11).

“İp atlardık, köşe kapmaca, top oynuyorduk, taş atıp seke seke karenin üstüne basmadan atlardık. Kare çizerdik tabi...” (KK28).

Bulgaristan Türklerinde tespit edilen kendi geleneğimize ait nesilden nesile geçmesini ümit ettiğimiz çocuk oyunları örnekleri:

2.1.9.1.1. Mendil Kapmaca

Mendil kapmaca, çocuklar arasında yaygın olarak oynanan bir oyundur. Oyunun temel amacı, bir oyuncunun diğer oyuncunun mendilini almak veya tutmaktır. Mendil kapmaca, genellikle açık bir sahada oynanır ve iki takım arasında gerçekleşebilir. Oyun sırasında oyuncular koşarak, saklanarak veya hızlı hareketlerle mendili ele geçirmeye çalışırlar.

2.1.9.1.2. Bezirganbaşı

Tür: Geniş bir yer

Oyuncuların Cinsiyeti: Kızlarla erkekler Oyuncuların Sayısı: On kişi ya da daha fazlası Evvela sayışma yapılmaktadır, 2 çocuk seçilmektedir, bu çocuklar "Bezirgân" olmaktadır. Bezirgânlar, arkadaşlarına duyurmaksızın kendisine bir isim takmaktadır. (Aslan kaplan, elma armut gibi. Birbirine yakın farklı isimlerde takılabilmektedir.

Sahaya bir çizgi çizilmektedir. Bezirgânlar, çizginin 2 tarafında durarak, karşılıklı geçmektedirler, el ele tutuşmaktadırlar; ellerini yukarı kaldırıp "kapı" yapmaktadırlar. Diğer çocuklar tek sıra şeklinde dizilmektedirler; bu çocuklar "kervan" olmaktadır. Kervancılar, "aç kapıyı bezirgân başı" şarkısını söyleyip "kapı"dan geçmektedirler. Şarkının son mısraı, "arkamdaki yadigâr olsun, yadigâr olsun" denmesinin ardından, hangi çocuk "kapı" içerisinde kalmış ise o çocuk bezirgânlarca (kollar arasında tutulup) esir alınmaktadır.

Bezirgânlar, "tutsak"ın kulağına tercih ettikleri 2 sözcüğü sormaktadır. Hangi

sözcük söylenirse onun arkasına geçmektedir; belinden tutmaktadır, beklemektedir. Şarkı devam eder ve bir çocuk kalıncaya dek aynı kurallar ile devam etmektedir.

Oyundan sonra 2 gurup ortaya çizgi çekmektedir ve birbirini kendi çizgisinin tarafına doğru çekerek oyunu kazanmaya çalışmaktadırlar. Kazanan taraftaki çocuklar ellerini tempoyla çırpıp "çürük elma, çürük elma" diye bağırışmaktadır.

Kervancılar:

Aç kapıyı bezirgân başı, bezirgân başı Bezirgânlar:

Kapı hakkı ne verirsın, ne verirsın Kervancılar:

Arkamdaki yadigâr olsun, yadigâr olsun (Erçelik ve diğerleri, 2011: 5).

2.1.9.1.3.Hımbıl

Oyun yeri: Genişçe bir saha

Oyuncak; “Hımbıl tahtası” şeklinde isimlendirilen boş tahta parçaları
Oyuncuların cinsiyetleri: Bu oyun, kızlarla erkeklerin birlikte oynamış oldukları bir oyundur. Oyunun Tarifi: Oyuncuların sayısınca hımbıl tahtası kesilmektedir ve ebenin hımbıl tahtası haricindeki bütün tahtalara oyuncuları adları yazılmaktadır. Sonra sayışmayla hakem seçilmektedir. Söz konusu sayışmalara örnek olarak şunlar verilebilmektedir:

İğne battı Canımı yaktı Tombul kuş Arabaya koş Arabanın tekeri İstanbul’un şekerli Hop hop altın top Bundan başka oyun yok Dolapta pekmez Yala yala bitmez Ayşecik cik cik Fatmacık cik cik Sen bu oyundan çık Sonra bütün tahtalar hakemlerce saklanmaktadır ve söz konusu işlemin ardından hakem “Kim hımbıl olacak?” demektedir. Daha sonra öteki oyuncular tahtaları aramaktadır. Oyunda mühim olan husus, üstünde isim yazılı tahtaları bulmaktır. Boş yani isimsiz tahtayı bulan oyuncu “Hımbıl” olmaktadır ve oyuncular arasında cezalandırılmaktadır. Söz konusu cezalar genel olarak hayvan taklidi yapmasını istemeden ve koşturmadan ibarettir.

2.1.9.1.4. Çember Oyunu

Oyun yeri: Köy, sokak

Oyuncaklar: Çemberle 1 tane demir sopa.

Oyuncağın hazırlanması: 50-60 cm. boyundaki lama demir bükülüp çember durumuna getirilmektedir ve kaynak yapılmaktadır. Çemberi oluşturmak üzere takip edilecek ikinci bir yolsa, 2 ucun birleştirilip birbirlerine yapışacak denli ısıtılmasıyla çekiçle dövülmesidir.

Oyuncuların cinsiyeti: Oyunu, kızlarla erkekler birlikte oynar. Oyunun Tarifi:

Bu oyunu tek kişilik ve grup ile oynamak mümkündür. Sopa yardımı ile çemberi düşürmeksizin çevirme mantığına göre oyun, gruplar şeklinde oynandığı zaman yarışma uzaklığı 250-500 m. şeklinde saptanır. Bitiş noktasına en erken giden oyuncu birinci olur. Oyun tek kişilik oynandığı zaman mühim olan nokta, çemberin en uzun süre içinde düşürülmeksizin çevrilmesidir (Erçelik ve diğerleri, 2011: 11).

2.1.9.1.5. Çelik Çomak

Oyun yeri: Geniş bir yer

Oyuncu Cinsiyeti: Genel olarak erkekler Oyuncuların Sayısı: 3'er kişilik 2 grup Kullanılacak Oyuncak/Malzeme:

Çelik isimli 10-15cm uzunluğunda bir tahtayla 50-60 cm uzunluğunda bir çomak, 2 tane eşit yükseklikte taş daha ziyade açık yerlerde oynanmaktadır. Oyuna kimi zaman büyükler de katılabilir. Dar bir çukur açılır ya da 2 tane eşit yükseklikte taş yere konur. Oyun oynayacaklar 2 gruba ayrılır. Her iki taraftan birer kişi seçilip bu kişiler çeliklerini uzağa fırlatır. Hangi oyuncu çeliği daha uzağa atabilmişse o taraf oyuna başlar (A takımı diyelim) Oyun başlar iken yere küçük bir çukur açılır ya da 2 taş çeliğin boyu kadar aralıklı şekilde yan yana konur. B takımındaki oyuncular karşı tarafa geçer. O zaman oyun başlar. Oyuncu elindeki sopa ile çukurun ya da taşların üstüne yerleştirdiği çeliği karşı B tarafının oyuncularına doğru hızlı bir biçimde atar ve sopayı yere bırakır. B tarafının oyuncuları atılmış olan çeliği havada yakalar ise sayı kazanırlar ve çeliği kaptıran A takımı oyuncusu oyundan çıkar. B takımı çeliği yakalayamadı ise, çeliği düştüğü yerden yeniden yerdeki sopaya doğru atar. Sopayı vurabilirler ise karşı A takımının oyuncusu yine oyundan çıkar.

Vuramazlar ise A takımı çelik ile sopanın arasındaki uzaklığa bakıp B takımının söz konusu mesafeyi kendi belirlemiş oldukları bir adımda almasını ister. Mesela '3 adımda al, 5 adımda al' vb.. B takımında adımını büyük atan ve kendisine

güvenen bir oyuncu yoksa veya bu adım sayısında çomaktan çeliğe ulaşamaz ise A takımı adım sayısı kadar sayı alır. Bu adımda yetişebilirler ise sayıyı B takımı alır. Oyunun başında kararlaştırılmış olan sayıyı ilk elde eden takım oyunda galip gelir. Bir sonraki oyuna kazanmış olan taraf başlar. Hangi tarafın oyuncularının tümü yaşamını yitirirse bu kez öteki taraf oyuna başlar. Bir takım kararlaştırılmış olan sayıya hiç puan kaybetmeksizin ulaşır ise oyundan çıkan bir arkadaşlarını yeniden oyuna sokar (Erçelik ve diğerleri, 2011: 16).

2.1.9.1.6.Topaç Çevirme

Oyunun mekânı: Düz bir zemin

Oyuncak: Topaç

Oyuncağın malzemesi: Çam ağacı dalı Oyuncuların cinsiyeti: Kız

Oyuncağın hazırlanışı: Topaç, torna makinesinde 10-15 cm çam dalı kullanılarak yapılan bir oyuncaktır.

Topaç çevirme, çocuklar arasında yaygın olarak oynanan bir oyundur. Bu oyun, bir iple döndürülebilen bir topaç kullanılır. Oyuncular, topacı döndürerek onun üzerinde çeşitli numaralar yapmaya çalışır veya en uzun süre döndürebilmeye çalışır. İşte topaç çevirme oyununun genel kullanımı:

1. Topaç seçimi: Her oyuncunun kendi topacını yönlendirir veya oyunu oynamak için ortak bir topaç kullanılır.
2. İp hazırlığı: Topacın ucuna bir ip takılır. İp uzunluğu, topacın yere düşmesinden dönebilmesini sağlayacak kadar olmalıdır.
3. Topacı döndürme: Oyuncu, topaç ipinden uzaklaştırır ve ipi hızla yürütme topacı götürür. Topacı döndürmek için ipi çekme tekniği ve kuvveti önemlidir. Hızlı ve düzgün bir şekilde çekme topacın daha uzun süre yayılmasını sağlar.
4. Numaralar yapma: Topaç döndükçe, oyuncular farklı numaralar yapabiliyor.
5. Bunlar, topacın üzerindeki desenleri veya figürleri takip etmek, ipi belli bir şekilde çekmek veya topacı belli bir yere yönlendirmek olabilir.
6. Süreyi boşaltmak: Oyuncuları, topacı en uzun süre döndürebilmek için çaba gösterirler. Bir oyuncu topaç dönmeyi durdurduğunda, diğer oyuncular sıraylagelir ve aynı şekilde denemelerini yaparlar.

7. Puanlama: Bazı versiyonlarda, oyuncularını en uzun süre döndürebilme yeteneklerine puan verebilir. En uzun süre döndürebilen oyuncu veya en yüksek puan alan oyuncu kazanan ilan edilir.

Topaç çevirme oyunu, beceri, el-göz koordinasyonu ve sabır gerektiren bir oyundur (Erçelik ve diğerleri, 2011: 17).

2.1.9.1.7. Birdir Bir Oyunu

Oyun Yeri: Geniş Bir saha

Oyuncu Cinsiyeti: Erkekler Oyuncuların Sayısı: On Oyunun Tarifi:

Bu oyun, daha ziyade çocuklar ya da gençler oynamaktadır. Oyun, minimum on kişi ile oynanmaktadır. Oyuna başlamadan evvel çocuklar ya da gençler aralarında birisini "ebe" seçmektedir. Evvela, oyunda ebenin duracağı yer saptanır, ardından, ebenin dışındaki dokuz kişi, ebeden minimum 20-25 adım ötede duracakları nokta belirlenmektedir ve tümü 3-4 adım aralıklar ile dizilip bir hat oluşturur. Ebe eğilerek belini kamburlaştırmaktadır, atlayacak dokuz çocuk ya da genç tekerlemenin kendi numarasına ait bölümünü tam ebenin üstünden atlar iken söylemektedir, sonra ötekilerin üstünden de atlamaktadır, en sona geldiği zaman kendisi de eğilmektedir. Tekerleme şu şekildedir: İlk sıradaki ebenin üstünden "birdirbir" diyerek atlamaktadır ve 3-4 adım sonra o da eğilip sırtını kamburlaştırmaktadır. Sonra ikinci sıradaki kişi koşup ebenin üstünden "ikidir iki, atlamayan olur tilki" diyerek atlamasının ardından devam ederek ötekinin üstünden de atlamaktadır ve en sona geldiği zaman o da eğilmektedir. Ardından sıra ile "Üçtür üç, atlaması güç", "Dörttür dört, kuş gibi öt" "Beştir beş, aldım bir eş" "Altıdır altı, yaptım kahvaltı" "Yedidir yedi, el sırtıma değidi" "Sekizim seksek, yere düşen eşek" "Dokuzum durak, nerde oturak?" Demek suretiyle ebenin üstünden arkasından da ötekilerin üstünden atlar. Bu da birinin atlayamamasına dek sürer. Atlayamayarak düşen ebe olur. Ebe, ebelikten kurtulmaya gayret eder. Buna yönelik olarak yüksek eğilerek ve arkadaşlarının üstünden atlar iken biraz daha yükselerek onlardan birisinin atlayamamasını bekler.

2.1.9.1.8. Yağ Satarım Bal Satarım

Oyununun Kuralları

"Yağ satarım, bal satarım" oyunu, genellikle çocuklar arasında oynanan bir zekâ ve dikkat oyunudur. Çalıştırma amacı, oyuncuların birbirine satacakları depolama birimlerini sorma ve takip etme becerisini geliştirmektir.

Oyun genellikle aşağıdaki gibi oynanır:

1. Oyunculardan biri oyunu başlatır ve diğer oyuncuya "Yağ satarım mı?" diye sorar.
2. Diğer oyuncu "Evet" veya "Hayır" cevabını verir.
3. Eğer "Evet" yanıtı gelirse, oyunu başlatan oyuncu bir sonraki nesneyi sorarsa, "Bal satarım mı?"
4. Diğer oyuncu yine "Evet" veya "Hayır" cevabını verir.
5. Oyunu bu şekilde devam ettirir ve oyuncuların belleklerinde biriktirdikleri sorular sorarlar. Her seferinde "Evet" yanıtı alınırsa, sıradaki soruyu sormaya devam ederler.

Oyunun zorluk seviyesi artırılarak devam ettirilebilir. Örneğin, oyuncular "Yağ satarım, bal satarım" ifadesini kullanmadan sadece onlardan sorulabilirler. Ayrıca, oyuncular daha karmaşık ve gerçekçi olmayan nesnelerle oyunu zorlaştırabilirler. "Yağ satarım, bal satarım" oyunu, dillendirmek, hafızayı ve dikkati geliştirmek içineğlenceli bir yol olabilir.

Oyunun Şarkı Sözleri:

Yağ satarım, bal satarım, Ustam öldü, ben satarım. Ustamın kürkü sarıdır, Satsam on beş liradır.

Zam-bak Zum-bak Dön arkana iyi bak. Zam-bak Zum-bak

2.1.9.1.9. Kaleli Yakan Top Oyunu

"Yakan top" oyunu, genellikle açık havada oynanan bir ekip oyunudur. Oyunda amaç, diğer topu oyunculara atarak onları yakalamak veya topu atan oyuncuya değdirmeden kaçınmaktır. Oyunun kuralları ve oynanışı bölgesel ve grup tercihlerine göre belirlenir, ancak aşağıdaki temel mantık gibi olabilir:

1. Oyuncuların bir oyun alanı belirlenir. Bu genellikle bir park, bahçe veya saha olabilir.
2. Bir oyuncu "Yakan top!" diye bağıarak oyunu başlatır ve topu havaya atar veya diğer oyunculara doğru fırlatır.
3. Diğer oyuncular topu yakalama veya topu atan oyuncuya değdirmemek için harekete geçme geçer.
4. Yakalanan oyuncu topu elinde tutar ve hemen başka bir oyuncuya doğru atar.
5. Oyun böyle devam eder, oyuncular topu yakalamaya aynı zamanda topu atan oyuncudan kaçmaya çalışır (Geleneksel Çocuk Oyunları Şenliği Oyun Kılavuzu, t.y.)

2.1.9.1.10. Taş Kâğıt Makas

En az iki kişiyle oynanır. İki karşılıklı ellerini üç sefer vurarak kâğıt,taş ve makas elleri gösterirler. Üçüncü vuruş seferinde dururlar eğer bir oyuncunun durduğunda kâğıt göstermiş diğeri ise makas gösterdiyse makası gösteren oyuncu diğer oyuncunun eline vurur. Oyun devam eder, ikisi de aynı şekli gösterirse (taş, kâğıt, makas) oyun yine devam eder. Biri taş biri kâğıt gösterirse kâğıdı gösteren, taşı gösteren oyuncunun eline vurur. Bir oyuncu makas diğeri taş gösterirse de taşı gösteren oyuncu diğer oyuncunun eline vurur.

2.1.9.1.11. Adam Asmaca

Bu oyun evde ya da okulda oynanır. İki kişi ile oynanır. Bir kişi aklından bir kelime tutar sonra bu kelimenin harflerinin sayısı kadar bir kâğıda küçük çizgiler çizer. Diğer oyuncu kelimeyi bulmak için harfler söyler eğer söylenen harfler kelimenin içinde varsa yazılır yoksa kelimenin altına yazılır. Her yanlış cevapta bir çizgi atılarak bir adam ve darağacı çizilir. Eğer oyuncu kelimeyi bazı harfleri söyledikten sonra doğru tahmin ederse o oyuncu oyunu kazanmış olur. Eğer yanlış tahminde bulunursa bir şekli oluşturmak için bir çizgi daha atılır. Tahmin eden oyuncu adam asılmadan önce kelimeyi bilemez adam asılırsa o zaman kelimeyi soran oyuncu oyunu kazanır.

Bu asılan adam çöp adamdır her yanlış harf veya cevaba göre çizgiler atılarak oluşturulur.

2.1.9.1.12. Kutu Kutu Pense

Bu oyunu genellikle küçük çocuklar oynar. En az iki kişi en çok on kişi arasında oynanabilir. Çocuklar el ele tutuşup bir daire oluştururlar. Daha sonra dönerek şu tekerlemeyi söylerler:

Kutu kutu pense Elma mı yerse Arkadaşım Zeynep Arkasını dönse Daire içe doğru dönüktür. Tekerlemede ismi söylenen çocuk arkasını dönerek yine el tutuşur ve o şekilde döner. Bütün oyunular bu şekilde dönerler. Herkes döndükten sonra oyun sona erer.

2.1.9.1.13. İsim Şehir Hayvan Bitki Eşya

Bir kâğıda isim, şehir, hayvan, bitki, eşya vb. yazılır. Oyuncu sayısında bir sınır yoktur. Bir oyuncu içinden sessiz bir şekilde alfabeyi sayar başka bir oyuncu “dur” der hangi harfte kalmış ise, o harfle ilgili isim, şehir, hayvan, bitki, eşya vb. maddeler bulunur. Önce bitiren oyuncu ondan veya yirmiden geriye sayar bu süre bittiğinde herkes yazmayı bırakır. İlk bitiren oyuncu isimden başlar ne yazdığını söyler diğer oyuncular da teker teker ne yazdıklarını söylerler. Eğer iki kişi veya daha fazla kişi aynı ismi yazdıysa onlar beşer puan alır. Farklı yazarların her biri on puan alır. Herkes aldığı puanı ilgili kategoriye yazar sonunda bir elde ne kadar puan alındıysa onlar toplanır. Şehir, hayvan, bitki, eşyada da yukarıdaki anlattığımız kurallar geçerlidir aynı olursa beşer farklı ise onar puan alırlar. Eğer bir kategoriden bir kişi dışında kimse yazacak bir şey bulamamış ise bütün ellerin puanları toplanır en yüksek puanı alan oyuncu kazanır. Genellikle evde oynanır.

2.1.9.1.14. İstop Oyunu

İstop oyununda oyuncular bir çember oluşturur. Oyuncular topu havaya atarlar, isimlerini söylerler ve hızlı bir şekilde topu yakalamaya çalışırlar. Seçilen kişi topu

havada tutmayı başarır, o kişi adını haykırır.

Yakalamazsa sırayla rengi söyler ve oyuncu tahtada o rengi bulmaya çalışır. Bu esnada ebe olan oyuncu rengi bulamayan diğer oyuncuların üzerine topa vurmaya çalışır. Vurursa, vurucunun sırası gelir ve renk için teklif verir. Herkes bir renk bulduktan sonra ebe ve oyuncular tekrar bir çember oluşturur ve ebe ismi söyler. Oyun aynı şekilde devam eder.

2.1.9.1.15.Saklambaç Oyunu

Saklambaçta seçilen ebe bir duvar ya da ağaca önünü dönerek en az 25'e kadar yüksek sesle saymaya başlar. Bu sırada başka oyuncular ebenin sayısı tamamlanana kadar toplu olarak ya da ayrı ayrı saklanırlar. Ebe saymayı bitirdiğinde” Önüm arkam sağım solum sobe! Saklanmayan ebe!” diye bağırır sonrasında gözünü açar. Saklanan oyuncuları aramaya koyulur. Saklanan oyuncular ise ebenin saydığı yerden(kale) ayrıldığını görünce kale olarak seçilen yere ulaşmaya çalışır. Fakat bunu ebeden evvelce ve ona yakalanmadan (ebelenmeden) başarmaları gerekir. Başaran oyuncular kaleye dokunurken” sobe” diye bağırır ve ebeyi sobelemiş olur. Ebe, sobelemek amacıyla harekete geride bıraktığımız bir oyuncuyu fark ederse kendisinin ondan evvelce kaleye ulaşp “ebe” diye bağırması gerekir. Eğer başka oyuncu kaleye ebeden evvelce ulaşır, oyunda ebe olmaz. Ebe sobelense de aramaya devam eder ve bulduğu bireyin ismini yüksek ses söylemek zorundadır. Ebenin bulduğu oyuncu ya da oyuncularından biri bir sonra oyunda ebe olur. Eğer ebe gördüğü bireyin ismini hatalı söylerse bütün oyuncular saklandıkları yerden çıkar, “Çanak Çömlek patladı” diye bağırırlar ve aynı oyuncu ebeliğe devam eder.

2.1.9.1.16.Körebe Oyunu

“Körebe” çok eski bir oyundur. Çağımızda çok popüler olmasa bile söz konusu oyun 10-12 çocuk arasında oynanır ise daha makbuldür fakat daha az çocukla da oynanabilmektedir. Oyunun oynanmasına geldiğimizde; evvela bir ebe saptanmalıdır. Sonra, ebenin gözleri bir bezle sıkı bir biçimde fakat göz zarar göremeyecek biçimde yalnızca önünü göremeyeceği bir biçimde bağlanmaktadır. Oyunun ismi de zaten

buradan gelmektedir, önünü göremeyen bir ebe yani körebe. Ebe ortada kalmaktadır ve öteki oyuncular çevresinde dönüp türküyle şarkı söylemeye başlamaktadır.

“Bil bakalım ben kimim? Elinde değnek var ve gör bakalım bizi körebe” veya benzeri şarkılarla ve tekerlemelerle bir halka şeklinde ebenin çevresinde bütün çocuklar dönmektedir. İşte bundan dolayı kalabalık oynanması körebe oyunu için çok daha iyidir. Ebe birini yakalamakta ve elleriyle yüzünü gözünü incelemektedir. Tabii ebenin çok sert bir biçimde de hareket etmemesi lazımdır yoksa arkadaşına istemeden de olsa zarar verebilir veya canını yakabilir. Kim olduğunu anlayıp adını söylerse ve eğer doğruysa o insan ebe olmaktadır eğer değil ise aynı birey ebe olmayı sürdürmektedir. Körebe ister ev de istense de güvenli bir sahada açık ortamlarda oynanabilmektedir.

2.1.9.1.17.Uzun Eşek Oyunu

Uzun Eşek, çocuklar arasında popüler bir oyun şeklidir. Oyunu oynamak için en az üç kişi gerekir. Oyunda bir kişi "uzun eşek" olarak götürdü ve diğer oyuncular üzerine biner. "Uzun eşek" olarak seçilen oyuncu, diğer oyuncular üzerinde gezinirken, onlara belirli komutlar verir. Amaç, diğer oyuncuların ısınmasını veya yere değmelerini sağlamaktır.

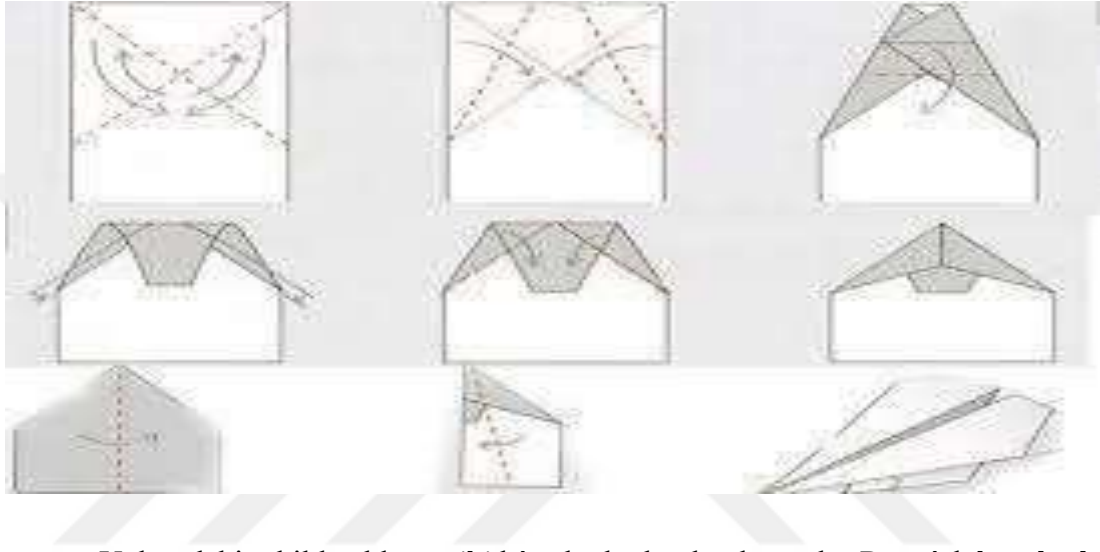
Oyunun genel bilgileri şu şekildedir:

- 1.Bir oyuncu "uzun eşek" olarak götürülür.
- 2.Diğer oyuncular "uzun eşek" olan kullanıcının sırtına biner.
- 3."Uzun eşek" olan oyuncu diğer oyuncular üzerinde gezinirken komutlar verir.Örneğin, "uzun eşek doğuya dön" veya "uzun eşek zıpla" gibi.
- 4.Diğer oyuncular, "uzun eşek" komutlarına uyarak dengede kalmaya çalışır.
- 5."Uzun eşek" in yürütme komutlarına uymayan veya düşen oyuncular, sıradaki"uzun eşek" olarak götürülür.

Oyun eğlenceli ve hareketli bir oyundur. Ancak, güvenlik açısından bazı önlemleri almak önemlidir. Oyuncuların düşmemesi ve yaralanmaması için düzgün bir zemin kaplamalı ve oyun dengesini sağlamak için dikkatli olunmalıdır.

2.1.9.1.18. Kâğıttan Uçak Yapma

Şekil 2: Kâğıttan Uçak Yapma

Yukarıdaki şekilde olduğu gibi kâğıtlar katlanılarak yapılır. Rüzgârlı havalarda yüksek yerden atıldığında uzun süre uçar. Okullarda ders aralarında yaparlar öğrenciler birbirlerine atarlar.

2.1.9.1.19. Sessiz Sinema

Genellikle gece oynanır. Belirli bir oyuncu sayısı yoktur, çok kişiyle oynanır. Bir kişi ebe olur. Ebe olan oyuncu aklından bir kelime tutar ya da bu tarif edebileceği herhangi bir isim olabilir. Sonra aklından tuttuğu kelimeyi konuşmadan tarif eder, diğer oyuncularda tahmin yürütürler. Bilen oyuncu ebe olur o da herhangi bir kelime seçip tarif etmeye çalışır. Burada önemli olan tarifin nasıl yapıldığıdır. Tuttuğunuz kelime veya cümleye göre parmakla kaç kelime tuttuğunuzu ya da kelimenin kaç harften oluştuğunu tarif etmeye başlamadan önce parmaklarınızla gösterebilirsiniz, burada kelime veya cümle tarif edilmeye çalışılır. Bilen kimse tarif eden kişinin yerine geçer o da tarif etmeye başlar.

2.1.9.1.20.İp Atlama

Bu oyunu 1, 2 veya daha fazla çocuğun bir arada oynayabilir. Tek başına oynayan oyuncu, ipi 2 ucunu birer eline almaktadır. İpi arkasına atmaktadır. İp ayak bileklerine degecek şekilde durunca, ipi öne çevirip başının üstünden geçirmektedir ve ip ayağına doğru iner iken üzerinden atlamaktadır. Söz konusu atlayış adım atar gibi, tek ayak üstünde ya da 2 ayak ile sıçrayıp olabilmektedir. Oyuncu, süratini gittikçe arttırarak söz konusu hareketleri yinelemektedir. Ayağı ipe dolanmadan kaç defa atlayacağını belirlemek üzere bir mânî veya şarkı söyleyebilmektedir.

Oyunun amacı, ipin üzerinden zıplayarak düşmeden veya ipi dokundurmadan en uzun süre atlama yapmaktır.

İp atlama için gerekli olan malzemeler:

1. Uzun bir ip: İp, iyi bir uzunlukta olmalıdır. Bir ucu tutacaklar için yeterli uzunluğa sahip olmalı ve diğer ucu da sıçrayacak olan kişiler için yeterince uzun olmalıdır.

Oyunun nasıl oynandığı:

1. İp atlama oyunu genellikle en az iki kişiyle oynanır. Bir kişi ipi tutar ve diğerleri ipin üzerinden sıçrar.
2. İp tutan kişi, ipi sağa sola hareket ettirerek düzenli bir şekilde yere değmesine izin vermez. Böylece sıçrayan insanların zıplamasını zorlaştırır.
3. Sıçramak isteyen kişiler, ipin dönme hareketiyle senkronize olarak zıplarlar. İp yere değdiği anda veya bir sonraki adımda durup ikinci geçişte zıplamak gibi farklı stratejiler kullanılabilir.
4. Her oyuncuyu kendi ipin üzerinden atlarken, hata yapmadan ve ipi dokundurmadan atlamaya çalışır.
5. Bir oyuncu ipi dokunduğunda veya hata yaptığında, sıra sona erer ve diğer oyuncular devam eder.
6. Oyun kısıtlaması atlama yapan oyuncuların sayısı ve atlama hızı artırılabilir, zorluk seviyesi yükseltilebilir.

İp atlama, koordinasyon, denge, hız ve dayanıklılık gibi kesinlikle deneyimler yardımcı olan eğlenceli bir fiziksel aktivitedir. Ayrıca bir grup arkadaşla oynandığında rekabet ve eğlenceyi artırır.

Sonuçta göçmenlerin oynadığı bu oyunlar ortak kültürel oyunlardır. Kısacası Bulgaristan göçmen çocuklarının oyunlarında çokça benzer özellikler bulunmuştur. Anadolu'da birçok oyunun kültürel, ortak oyunlar olduğu görülmektedir.

2.1.9.2. Geleneksel Spor Araştırmaları

İzmir'de yaşayan Bulgaristan Türklerinin sportif faaliyetlerin kökenleri oldukça eskiye gitmektedir. XIX. Yüzyılda insanların ilgi gösterdiği dallar bugünkünden farklıdır. Özellikle yabancı kökenlilerin ve Levantenlerin öteden beri belli başlı vakit geçirme, eğlenme ve spor alışkanlığı olarak avcılığa ilgi gösterdikleri bilinmektedir. Buna bağlı olarak o dönemde İzmir'de avcılıkla uğraşanların itibar ettikleri yerlerden birisi de İzmir ilçeleridir.

At yarışları ise hala önemini korumakla birlikte özellikle tarih boyunca başta Türkler olmak üzere birçok milletin ilgisini çeken bir spor dalı olmuştur. İzmir'de ise bu yarışların temeli Gaziemir ilçesinde atılmıştır. 1838 yılında bugünkü şekliyle olmasa bile deneme amaçlı at koşularının yapıldığı bilinmektedir. Bu olayla ilgili bir gazete haberinde şu satırlar yer almaktadır.

İzmir'de yaşamını sürdürenler çok ilginç ve şehirlerinin pek fazla görmedikleri bir hadise geçenlerde salı günü meydana geldi... İngilizlerin donanmasının gençtayfalarından M.S 100 millik uzaklığı 14 at kullanıp 8 saat içerisinde kat edebileceğini iddia ederek bahse girmiştir. Deneme, Seydiköy(Gaziemir) düzlüğünde yapılmıştır ve 6 saat 25 dakikada tamamlanmıştır. Gelecek haftada, sadece 4 at kullanıp söz konusu uzaklığı 6 saat içerisinde almak üzere yeni bir bahsin bulunduğu ifade ediliyor.

1840 yıllarında İzmir'de ve Seydiköy'de (Gaziemir) düzensiz olarak yapılan bu at koşularının yüzyılın sonlarına doğru belirli bir takvime bağlı olarak düzenlemeye başladığı anlaşılmaktadır. 2 Nisan 1877 tarihinde çıkan bir gazetede yer alan haberde Seydiköy düzlüğünde her yıl yapılmakta olan at koşusunun geçen salı günü düzenlendiği bildirilmektedir. At yarışları aynı zamanda mahalli bir şenlik haline de dönüşmektedir. Yarış dolayısıyla baharın güzelliğinden istifade ederek bütün Seydiköy ahalisi, yarış alanının çevresinde toplanmış çalan bando eşliğinde akşama kadar güzel vakit geçirmiştir. Müsabakada ödül kazanan atlar "Mösyö Dalas, Mösyö Mirzan ve Mösyö Drakpolinin ve Mösyö Metropoli'nin atları olmuştur.

Oysaki sonraki yıllarda Gaziemir at yarışlarında mevkiini Buca semtine terk ettiği görülmektedir.

2.1.10. Türk Adbilimi ve Adlandırma Gelenekleri

Günümüzde bir kişiyi, bir durumu anlatmaya, bildirmeyi sağlayan söz şeklinde tanımlanan “ad” veya “isim”lerin tarihsel sosyo-kültürel bağlamlarda, kişinin sosyal ve ferdi şahsiyetinin yanında büyüsel ve gizemsel kuvvetini de ortaya koyan sembol şeklinde algılandığı görülmektedir (Çobanoğlu, 2009: 1154).

Adbilimin, Türk kültür ekolojisi bağlamında oluşa gelen her türlü ad ve adlandırma olayıyla ilgilenen kolu da, “Türk Adbilimi” olarak adlandırılır (Çobanoğlu, 2009: 1155).

Görüşülen kaynaklar doğrultusunda Bulgaristan Türklerine ait adbilimi ve adlandırma geleneği tespit edilmemiştir.

2.1.11. Bulgaristan Türklerinin Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekleri

2.1.11.1. Tütüncülük

Sarnıç beldesine yerleşen göçmenler geçim kaynağı olarak tütüncülük ile uğraşırdı. Günümüz Gaziemir’inde tütüncülük ile uğraşılmıyor.

“O zamanlar dağlarda bile tütün ekiliyordu. Uzun Dere’ye kadar olan tarlalar Seydiköy’lülere aitti. Sonra da Amerika’dan Baklasis gelir fiyat biçip tütün almaya başladı. Ben aşağı ki mahallede (Atıfbey) büyüdüm.” (KK22).

“Tütün ekiyorduk. Satardık tüccara, ekinde ekiyorduk zeytinde vardı ama kendimize kadardı. Satmazdık, yemişte var, ama ondan geçim yoktu.” (KK25).

“Ben çocukken Fahri Bey çiftliğine hiç gitmedim. Bir kuyuyu biliriz orda ben hiç çiftliğe girmedim. Şimdiki binaların otoparkının orada o kuyu hala duruyor. Kışın hala kuyudan su geliyor. Bizim çocukluğumuzdan beri buralarda tütün var. Ben kırk iki yıl tarlaya gittim. Tütünden başsa bir şey bilmiyorlarmış. Tütün sulamak için süzek falan yokmuş, ibrikle suluyorlarmış. Bütün buralar üzüm bağı imiş zaten geldiklerinde.

Sonra bizimkiler bağları söktüler, yerlerine tütün ektiler. Daha önce Rumlar bağcılık ile geçiniyorlarmış. Şarap fabrikaları varmış. Rumlar buradan giderken ne varsa yakıp yıkmışlar.” (KK23).

“Eee... Çok çalıştık. Ben fabrikaya gidiyordum. Beyim de fabrikada çalıştı. Sonra tütün zamanı başladı. O da bitti, geçti. Şimdi emekliyiz. Evde o rahatsız yatıyor. Ama ben emekli olamadım. Hakkını alan aldı. Ben bulamadım. Çok çalıştım ama beyimden alırım emeklimi şimdi.” (KK3).

“Leçberlikle tütüncülükle sağlardık geçimimizi. Ekin ekerdik, bağlarımız vardı. İneklerimiz vardı evde, harmanlarımız, buğdaylarımız kendimiz çıkarırdık. Değirmene götürüp un yaptırırdık.” (KK28).

“Dedem, babaannem tütün dikeyorlarmış. Tütünleri postal yapıp sıralıyorlarmış. Gargıya sıyırmazlarmış. Mısır ekip tek tek ovalıyorlar, taneliyorlar. Bir de komşularla tokuçla, eşyaları çay da yıkardık.” (KK29).

2.1.11.2. Bağcılık

(KK18) Eskiden göçmenlerin yerleştiği Sarnıç beldesinde bağcılığın çok yapıldığını fakat günümüzde uğraşmadığını şu cümlelerle anlatıyor:

“Sarnıç için dağlarından yağ, ovalarından bağ akar derlerdi. Şimdi bir tane bile bağ kalmadı. Bağcılık Gaziemir’in, Sarnıç’ın önemli bir geçim kaynağıydı.”

“Babamlar Uzundere’ de Kasap Kazım yanda koyun keçi güdüyorlarmış. Babam zeytinleri görünce demiş ki “Ali Bey amma söğüt ağacı var, rahat etçek koyunlar” Memlekette orada zeytin yokmuş. O da demiş “Onlar zeytin üzerinde yeşil yeşil” Ali Dayı zeytin acı ya (zeytini o zaman öğrendim). Dağlar bütün üzüm bağı imiş. Zeytinlikmiş onları hep sökmüşler. Rahmetli babam anlatırdı.” (KK15).

“Mesela arka taraftaki bugün domuz ormanı bağmış orası. Babam gidermiş sabah çıktım mı yetiştiremezmiş ormana koşmağa bugün domuz ormanı orası.” (KK15).

SONUÇ

Bir milleti millet yapan öğelerin başında kültür gelmektedir. Bu amaç doğrultusunda toplumların kültürel kodların kaybolması veyahut çeşitli sebeplerden unutulmasını önlemek için halkbilgisi çalışmalarına hız kazandırmak gerekmektedir.

Kültürel küreselleşme sonucunda halkbilgisi unutulmaya başlamıştır. Bu da kültürel yozlaşmaya sebep olmaktadır. Toplumlardaki kültürel yozlaşma etkisiyle bazı kültürlerin birbiri ile etkileşimi ve değişimi görülmektedir. Bu değişim milli kültürün yapısını da etkilemektedir.

Halk bilgisi ürünleri durağan yapıya sahip değildir. Zamanla çeşitli sosyal ve ekonomik şartlar ve kültürel etkileşimler sonucunda değişebilen öğelerdir. Burada tamamen farklı bir değişimden söz etmemekle birlikte çeşitlenme ve yeniliklerden bahsedilmektedir. Bulgaristan Türklerinin halk bilgisi ürünleri incelendiğinde Türk kültürüne ait izler karşımıza çıkmaktadır.

“İzmir’de yaşayan Bulgaristan Türklerinin Kültürü: Sarnıç Beldesi Örneği” adlı araştırmamız Bulgaristan Türklerinin halk bilgisi ürünleri tespiti noktasında gerçekleşmiş ve yazılı kaynaklardan da yararlanılarak yöreye ait halkbilgisi unsurları ortaya çıkarılmıştır. Tespit edilen halk bilgisi ürünleri belli bir tasnif çerçevesinde değerlendirilmiştir.

İzmir’de yaşayan Bulgaristan Türkleri, yerleşmiş oldukları İzmir’de kendi ülkelerinin gelenek ve göreneklerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Göçmen olarak gelen Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan’dan getirdikleri gelenekleri İzmirliyle aktarmakla kalmamış, İzmirliyle de etkilenmişlerdir. Bu kültürel etkileşim, geleneği bozmaktan çok dönüşümüne katkıda bulunmuştur.

Çalışmamızın ilk bölümünü araştırma alanının tarihi, coğrafi ve kültürel özellikleri oluşturmaktadır. Bu bölümde; Bir sonraki bölümde incelenen kültür kavramlarında uygulanan geleneklerin daha iyi özümsemesi için araştırma alanının tarihi ve coğrafi özellikleri ile nüfusu, göç süreci ve göçmenlerin sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci Bölümde ise Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu’nun tasnifi ve tanımları kullanılarak Bulgaristan göçmenlerinin folklor ürünleri tespit edilmiştir. Bulgaristan Türklerinin geleneksel maddi kültürel çevre ve Türk halk mimarisi, Türk halk

inançları ve ritüel çalışmaları, geçiş dönemleri, töre, büyü ve bereket inançları, bayramlar ve kutlama töreni araştırmaları, geleneksel yardımlaşma, dernek ve eğitim kurumları, Türk halk edebiyatı çalışmaları, Türk halk eğlenceleri ve geleneksel spor çalışmaları, kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel meslekleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bulgaristan Türklerinin kültürel yapısı folklor ürünleri çerçevesinde bütün olarak tespit edilerek sunulmaya çalışılmıştır. Geçiş dönemi, insan yaşamının üç ana aşamasını ifade eder. Bu aşamalar doğum, evlilik ve ölüm olarak ayrılmıştır. İnsan hayatında bir halden başka bir hale geçişi temsil eden bu safhaların uygulanmasında birtakım unsurlar önem kazanmıştır. Bu aşamalar temelde din, coğrafya ve kültür tarafından şekillendirilmekle birlikte ekonomik, sosyal ve siyasi koşullar da oldukça etkilidir.

Bulgaristan Türkleri, düğünlerine büyük önem verirler. Düğünler genellikle birkaç gün sürer ve geniş aile, arkadaş ortamıyla kutlanır. Gelinin evden çıkışı, gelin alma merasimi, düğün töreni ve geleneksel Türk düğün oyunları ile gerçekleştirilir.

Bulgaristan Türkleri, İslam dinine bağlıdırlar ve İslam bayramlarını kutlarlar. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı gibi bayramlarda aileler bir araya gelir, ziyaretler yapılır, özel yemekler yenir ve giysiler alınır.

Bulgaristan Türk mutfağı da kendine özgü lezzetleri içerir. Yemekler genellikle et, sebze, pilav olarak görülür ve bu yemekler çeşitli baharatlarla tatlandırılır. Sık tüketilen yemekler arasında kebab çeşitleri, börek, pide, dolma ve çeşitli tatlılar bulunur. Bulgaristan Türklerinin, geleneksel Türk mutfağını korumakta olduğu tespit edilmiştir. Özellikle düğün ve bayramlarda geleneksel yemekler yapılır ve misafirlere ikram edilir.

Bulgaristan Türkleri, el sanatlarına büyük önem verirler. Özellikle halı dokuma, kilim yapma, dantel işleme ve çeşitli süs eşyaları yapma gibi geleneksel el sanatları daha yaygındır. Bu sanatlar hem günlük yaşamda kullanılan hem de el işi ürünler olarak satılır.

Bulgaristan Türkleri, geleneksel Türk halk danslarına büyük bir ilgi duyarlar. Özellikle düğünlerde ve festivallerde halk dansları gösterileri tercih edilir. Bu danslarda geleneksel kostümler giyilir ve canlı müzik eşliğinde dans edilir.

Bulgaristan Türkleri, Türk yazarlarına büyük bir ilgi duyarlar. Geleneksel Türk müziği enstrümanları olan bağlama, kemençe ve davul gibi enstrümanlar çok sık

kullanılır. Ayrıca sözlü gelenekler aracılığıyla masallar, destanlar ve halk hikayelerinin de aktarıldığı görülür.

Bulgaristan Türkleri, köken olarak Bulgaristan'a ait olan Türk kökenli etnik gruptur. Birçoğu yüzyıldan beri Bulgaristan'da yaşamakta olan bu topluluk, farklı şekillerde Türkiye'ye göç etmiş ve İzmir gibi şehirlerde yerleşmiştir. Bulgaristan Türkleri Türk topraklarında gelenek ve göreneklerine bağlılık göstermektedirler.

Bulgaristan Türkleri, kültürel miraslarını ve geleneklerini İzmir'de yaşarken korumuşlardır. Geleneksel olarak, Bulgaristan Türkleri, Türk kültürünü birçok bileşenle birlikte kendi özgün kültürel özelliklerini de muhafaza etmektedir. Müzik, dans, dil ve yemek gibi alanlarda kendilerine özgü öğeler her zaman yaşamaya devam etmiştir.

Müzik ve dans, Bulgaristan Türkleri için önemli bir kültürel ifade biçimidir. Halk oyunları ve geleneksel müzikler, toplulukların kültürel gruplarında yer almaktadır. Davul, zurna, kaval gibi enstrümanlar yaygın olarak kullanılır. Bulgaristan Türkleri, özellikle düğünlerde ve özel kutlamalarda dans ederken geleneksel kıyafetler giyerler.

Bulgaristan Türklerinin dili Türkçe'dir. Ancak, Bulgaristan'da yerleşik yapılar nedeniyle Bulgarca da konuşabilmektedirler. İzmir'deki Bulgaristan Türkleri arasında Bulgaristan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi'nin bir karışımı olan bir ağız kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bulgaristan Türkleri, İzmir'deki topluluklar arasında sosyal ve kültürel etkinlikler düzenleyerek kendi kültürlerini yaşatmaya devam etmişlerdir. Dernekler, festivaller ve diğer etkinlikler, topluluklar arasında dayanışmaya ve kültürel paylaşımaya teşvik etmektedir.

İzmir'deki Bulgaristan Türkleri, kökenleri olan Bulgaristan kültürü yanı sıra Türk kültürünün de etkisi altında kalmış ve kendi özgün kültürel kimliklerini oluşturmuşlardır. Müzik, dans, dil, yemek, giyim-kuşam, sözlü kültür gibi alanlardaki özellikler ortak bir kültür oluşturmuştur.

Yükselen eğitim seviyeleri, ekonomik gerileme ve ilerleme, sosyal statü, kabul mekanizmaları ve teknoloji, İzmir'e yerleşen Bulgar-Türk göçmenlerin gelenek ve göreneklerini etkilemiştir. Balkanlar'da uzun süre bir arada yaşayan Bulgaristan Türklerinin İzmir'e geldikten sonra da uyum içinde yaşamaya devam ettikleri

Çalışmamızda gösterilmiş, folklor ürünlerinde de benzer eylemlerde bulundukları öne çıkarılmıştır. Bu komünel yaşam durumu, toplumsal faaliyetlerin ve göçmen topluluk olarak adlandırılan yerlerin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu, gelenek ve göreneklerin canlı kalmasını, yaşatılmasını sağlamıştır.

İzmir’de yaşayan -özellikle sarnıç beldesi- Bulgaristan Türklerinin monografisi ortaya çıkarılmış ve bu çalışma neticesinde Türk folklor çalışmalarına katkıda bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

Alptekin, A. B. (2011). *Halk Bilimi Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları. Artun, E. (2013). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.

Balkanlar. (t.y.). *Vikipedi*. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar>, (08.01.2023).

BAMÜDER. (t.y). <https://bamuder.blogspot.com/p/bulgaristan.html>, (22.03.2022).

Bizim Gazete. (t.y.). <https://bizimgazete.bg/k%C3%BClt%C3%BCr-ve-sanat/bulgaristan-t%C3%BCrklerinin-mutfak-k%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC-ve-yemekleri-%C3%BCzerine-notlar>, (22.03.2022).

Bulgaristan Türkleri. (t.y.). *Vikipedi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Bulgaristan_T%C3%BCrkleri, (12.10.2022).

Boratav, P. N. (2013). *100 Soruda Türk Folkloru*. Ankara: Bilgesu Yayınları.

Çelik, N. (2019). Bulgaristan'dan Gelen Türk Göçmenlerin Manileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43: 21-38.

Çobanoğlu, Ö. (2009). *Türk Halkbilimi Çalışmaları Kadrosuna Göre Atatürk Dönemi'nde Araştırma Eğilimleri ve Sonuçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme*. Ankara: Grafiker- Ofset Yayınevi.

Ege Tahtacı Dernekleri (t.y). <http://egetahtacidernekleri.com>, (10.10.2021).

Ekici, M. (2015). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Ekici, M. ve Fedakâr, P. (2014). Gelenek, Aktarma, Dönüşüm ve Kültür Endüstrisi Bağlamında Nazar ve Nazar Boncuğu. *Milli Folklor Dergisi*. 13(101): 40-50.

Ersoy, R. (2009). *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği Disiplinler Arası Bir Yaklaşım Denemesi*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.

Hocaoğlu, B. ve Mutluer, M. (2019). İzmir – Sarnıç Örneğinde Bulgaristan Göçmenlerinin Yerleşme Özellikleri. *V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Cilt 1* (ss. 189-194), Ocak 2019.

Kalkan Mahmudoğlu, Ş. (2022). *Bulgaristan Türk Çocuk Öyküsü (Temsilciler-Metinler-Bibliyografya)*. Ankara: İksad Yayınevi.

Koca, E. ve Komanlar, S. (2019). İzmit Balkan Kültür Evinde Sergilenen Bulgaristan Göçmeni Kadın Halk Giyim Kuşamı. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*. 8(59): 932-942.

Kültür ve Dayanışma Derneği. (1985). *İzmir Balkan Göçmenleri*. <https://www.balgocizmir.org.tr/hakkimizda.aspx?id=277>, (13.10.2022).

Olay. (t.y.). *Marteniçka ille Bahara Merhaba*. <https://www.olay.com.tr/martenicka-ille-bahara-merhaba-71574>, (23.03.2022).

Öcal, O. (2004). *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Öcal, O. M. (2013). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Öcal, O. M., Ekici, M., Aça, M., Düzgün, D., Akarpınar, R. B., Arslan, M., Aktan, M., Ögüt, G. ve Özkan, T. (2014). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Öcal, O. M., Ekici, M., Özdemir, N., Eker Ögüt, G. ve Gürçayır, S. (2006). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Özdemir, N. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özkan, İ. (2020). Bulgaristan Türklerinde Nevruz ve Hıdırellez Kutlamaları. *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*.

SHA. (t.y.). *Doğanın Uyanışı Simgesi “Marteniçka”*. <https://www.sha.com.tr/doganin-uyanisi-simgesi-quotmartenickaquot/22523>, (22.03.2022).

Taşagıl, A. (t.y.). *İslam Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/turk>, (23.03.2022).

Tahsinof, M. (1965). *Çarıklı Filozof*. Sofya: NarodnaProsteva.

Telci, C., Mert, H. ve Turan, G. (2003). *Seydiköy'den Gaziemir'e Bir Kentleşme Süreci*. İzmir: Gaziemir Belediyesi Kültür Yayını.

Uzelli, G. (1990). *Bulgaristan Türkleri'nde Gelenek Görenek ve Giyim Kuşam*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

3. SÖZLÜ KAYNAKLAR

Kaynak kişilere ilgili bilgiler; “adı- soyadı, doğum yılı, öğrenim durumu, mesleği” sıralaması göz önünde bulundurularak verilmiştir.

No	Adı	Soyadı	Doğum Tarihi	Eğitim Durumu	Mesleği
Kaynak Kişi 1	İsmet	HACIOĞLU	1940	İlkokul	Çiftçi
Kaynak Kişi 2	Hilmiye	BARLAS	1960	İlkokul	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 3	Hatice	YILDIRIM	1936	İlkokul	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 4	Fikriye	KARAHAN	1948	İlkokul	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 5	Ali	OSMAN	1950	İlkokul	Çiftçi
Kaynak Kişi 6	Fevziye	ELMACI İLGEZDİ	1950	İlkokul	Tütüncülük

Kaynak Kişi 7	Ayşe	BALCI	1932	İlkokul	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 8	Samiye	DİNLER	1929	İlkokul	Tütüncülük
Kaynak Kişi 9	Ali	ŞENER	1930	İlkokul	Emekli
Kaynak Kişi 10	Rukiye	DURMAZ	1937	İlkokul	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 11	Münevver	GACANER	1943	İlkokul	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 12	Samiye	DİNLER	1955	İlkokul	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 13	Gülcan	SERT ÇETİNKOL	1945	İlkokul	Tütüncülük
Kaynak Kişi 14	Faik	YAVUZ	1925	İlkokul	Çiftçi
Kaynak Kişi 15	Hasan Efe	BALDUK	1955	İlkokul	Emekli
Kaynak Kişi 16	Ziynet	KIVIR	1940	İlkokul	Tütüncülük

Kaynak Kişi 17	Mümine	BAŞ	1930	İlkokul	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 18	Yüksel	PALA	1950	İlkokul	Çiftçi
Kaynak Kişi 19	Hidayet	CEBECİ	1955	Lise	Emekli
Kaynak Kişi 20	Said	DEMİRAL	1940	İlkokul	Çiftçi
Kaynak Kişi 21	Cemile	ÖZGÖÇ	1936	İlkokul	Tütüncülük
Kaynak Kişi 22	Remzi	SUBAŞI	1923	İlkokul	Çiftçi
Kaynak Kişi 23	Nebahat	AKTUĞ	1932	-	Ev Hanımı
Kaynak Kişi 24	Hüseyin	ASAN	1960	Lise	Emekli
Kaynak Kişi 25	Ayşe	İNANÇ	1930	İlkokul	Tarım
Kaynak Kişi 26	Nurşen	BAŞ	1960	İlkokul	Tarım
Kaynak Kişi 27	Kemal	KARACA	1932	Lise	Emekli
Kaynak Kişi 28	Fatma	EKER	1943	İlkokul	Tütüncülük
Kaynak Kişi 29	Bakiye	ÖZÇOLAK	1939	İlkokul	Tütüncülük

EK 1: Bulgaristan Göçmenlerine Ait Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Bulgaristan'ın Kırcaali İlinin Sütkeşiği Kazasına Bağlı Habipoğulları Köyünden Genel Bir Görünüm

Fotoğraf 2: Köy Okulunda Halkoyunlarını Gösterisine Hazırlanmış Rodop Yöresel Kıyafetleri ile Öğrenciler

Fotoğraf 3: Lise Öğrencileri Okul Kıyafetleri ile

Fotoğraf 4: Köy Meydanında Damat Tıraşı Merasimi ve Takı Töreni

Fotoğraf 5: Gelin Çıkarma Merasimi

Fotoğraf 6: Asimilasyon Sürecinde 1983 Sonrası Yasaklanan Düğün Merasimleri Neticesinde; Gelin ve Damat İçin Düzenlene Takı Töreni, Kız Çeyizlerinin Sergilenmesi

Fotoğraf 7: Bulgaristan Göçmeni Genç Kadınlar

Fotoğraf 8:

Fotoğraf 9: Evlenen Çiftin Takı Töreni

Fotoğraf 10: Bulgaristan Göçmeni Kadınlar

Fotoğraf 11:

Fotoğraf 12: Bulgaristan Göçmeni Bir Aile

Fotoğraf 13: Asker Ziyareti

Fotoğraf 14:

Fotoğraf 15: Bulgaristan Türkü Gencin Bulgaristan Ordusundan Fotoğrafi

Fotoğraf 16:

Fotoğraf 17:

Fotoğraf 18: Bulgaristan Göçmeni Çocuğun Bayram Kutlama Kartı

Fotoğraf 19: Bulgaristan Göçmeni Liseli Gençler

Fotoğraf 20: Bulgaristan Göçmeni Bir Aile

Fotoğraf 21: Bulgaristan Göçmeni Çocuklar

Fotoğraf 22: Banička

Fotoğraf 23: Kifla

Fotoğraf 24: Lutenitsa

Fotoğraf 25: Akıtma

Fotoğraf 26: Yahnı

